

વિકલાંગ વ્યક્તિઓ માટેના કમિશનરશ્રીની કચેરીનો વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯નો વાર્ષિક વહીવટી અહેવાલ વિધાનસભાનાં મેજ ઉપર મુકવામાં થયેલ વિલંબ અંગેના કારણો દર્શાવતુ નિવેદન :-

---

ધ રાઇટ્સ ઓફ પર્સન્સ વીથ ડિસેબીલીટીઝ એક્ટ-૨૦૧૬ની કલમ-૮૩ હેઠળ વિકલાંગ વ્યક્તિઓ માટેના કમિશનરની કચેરીએ દરેક નાણાંકીય વર્ષ પુરૂ થયા બાદ વાર્ષિક અહેવાલ તૈયાર કરીને રાજ્ય સરકારને રજૂ કરવાનો હોય છે. જે અન્વયે નાણાંકીય વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ દરમ્યાન કરેલ કામગીરીનો વાર્ષિક વહીવટી અહેવાલ સરકારશ્રીની મંજૂરી માટે રજૂ કરવાનો રહે છે. આ અહેવાલમાં સમાજ સુરક્ષા ખાતા હેઠળ વિકલાંગોના કલ્યાણ માટે વર્ષ દરમ્યાન થયેલ કાર્યવાહીની આંકડાકીય વિગતો સહિતની કામગીરીનો સમાવેશ થાય છે.

આમ, વિકલાંગ વ્યક્તિઓ માટેના કમિશનરશ્રીની કચેરી દ્વારા વાર્ષિક વહીવટી અહેવાલ વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ના અહેવાલમાં ધ રાઇટ્સ ઓફ પર્સન્સ વીથ ડિસેબીલીટીઝ એક્ટ-૨૦૧૬ની વિવિધ કલમો અન્વયે અમલીકરણ પરત્વે થયેલ કામગીરીની વિગતોનો સમાવેશ કરવાનો થતો હોય વિવિધ મુદ્દાઓની માહિતી રાજ્યના વિવિધ વિભાગો /ખાતાઓ/કચેરીઓ પાસેથી મેળવવામાં આવે છે. સદરહુ કચેરીઓ તરફથી માહિતી મેળવવા સતત વારંવાર રૂબરૂ રજૂઆત કર્યા બાદ વિલંબથી મળેલ માહિતીના કારણે વાર્ષિક વહીવટી અહેવાલ સને ૨૦૧૮-૧૯ રજૂ કરવામાં વિલંબ થયેલ છે.

નાયબ સચિવ,

સામાજિક ન્યાય અને અધિકારિતા વિભાગ.

सत्यमेव जयते

गुजरात सरकार

वार्षिक वहीवटी अहेवाल सने २०१८-१९

विकलांग व्यक्तितओ माटेना डमिशरश्रीनी क्येरी,
ग्राउन्डइलोर, डी-१ विंग, ब्लोक नं.२, डर्मयोगी भवन,
सेक्टर-१०, गांधीनगर, गुजरात राजय

सत्यमेव जयते

गुजरात सरकार

वार्षिक वहीवटी अहेवाल सने २०१८-१९

विकलांग व्यक्तितओ माटेना डमिश्वरश्रीनी क्येरी,
ग्राण्डड्लोर, डी-१ विंग, ब्लोक नं.२, डर्मयोगी भवन,
सेक्टर-१०, गांधीनगर, गुजरात राजय

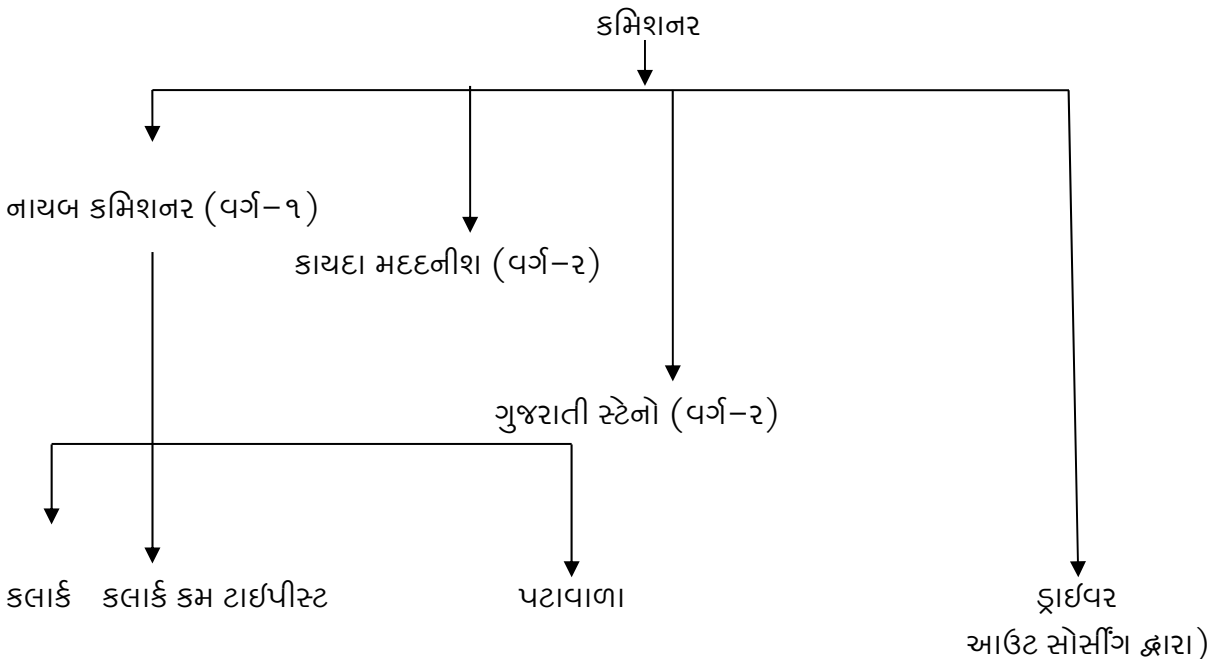

પ્રસ્તાવિક

વિકલાંગોને ઉપલબ્ધ હકકો તેઓ માનપૂર્વક ભોગવી શકે અને પોતે સ્વઆધારિત થઈ શકે તે માટે ભારત સરકારે વિકલાંગ (સમાન તકો, અધિકારોનું રક્ષણ અને પૂર્ણ ભાગીદારી) ધારો-૧૯૯૫ પસાર કર્યો છે. (પરિશિષ્ટ-૩) આ કાયદો ૧૯૯૬ થી અમલી બન્યો છે. અને ત્યારબાદ ઘ રાઈટ્સ ઓફ પર્સન્સ વિથ ડિસેબીલીટીઝ એક્ટ-૨૦૧૬ અમલી બન્યો છે. રાજ્ય સરકારે વિકલાંગોના હકકો પરત્વેની જાગૃતિ માટે અને શિક્ષણ તથા રોજગારમાં તેમને મુખ્ય પ્રવાહમાં રાખવા માટેના અનેક વિધ પગલાં લીધાં છે. આ કામગીરી માટે સને ૧૯૯૮ થી વિકલાંગ વ્યક્તિઓ માટેના કમિશનરની સ્વતંત્ર કચેરી પણ શરૂ કરવામાં આવી છે. એપ્રિલ-૨૦૧૮ થી માર્ચ-૨૦૧૯ સુધી શ્રી ડી.એન.પાંડે (આઈ.એ.એસ) પૂર્ણ સમયના વિકલાંગ વ્યક્તિઓ માટેના કમિશનરની જગ્યાએ નિમણૂક થયેલ છે.

કચેરીની મહત્વ પૂર્ણ કામગીરી :-

- વિકલાંગ વ્યક્તિઓ ત્યારે જ મળવાપાત્ર લાભો, સવલતો અને હકકો મેળવી શકે જ્યારે તેઓ પૂરતા માહિતગાર હોય. આથી વિકલાંગોને ઉપલબ્ધ લાભોથી માહિતગાર કરવાની અને તેમને મળવાપાત્ર લાભો ન આપનાર સત્તાધિકારીને પત્રવ્યવહાર દ્વારા તેઓને કાયદા, નિયમો અને યોજનાઓથી માહિતગાર કરી મળવાપાત્ર લાભ આપવાની તેમજ સરકારી તંત્રને પણ આ બાબતે સંવેદનશીલ બનાવવાની કામગીરી કરવામાં આવી રહી છે. આ કચેરી-વિકલાંગોની કામગીરી સાથે સંકળાયેલી સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓ સાથે સક્રિય રીતે નિયમોનું આદાન પ્રદાન કરી તેમને આવશ્યક હોય ત્યારે સંપૂર્ણ સાથ સહકાર આપી રહી છે.
- વિકલાંગ ધારો-૨૦૧૬ અમલમાં આવ્યા બાદ રાજ્ય સરકાર માટે તેની જોગવાઈઓનો અમલ કરવો ફરજિયાત છે. આ કચેરી વિકલાંગોને તેમના હકકો મેળવવા લાભ આપનાર તંત્ર અને વિકલાંગ વચ્ચે મજબૂત મધ્યસ્થી બનીને લાભો આપવાની તથા જરૂરિયાત ઉભી થયે વિકલાંગોના હકકોના ભંગ સંબંધિત કેસો ચલાવી ન્યાય આપવાની કામગીરી કરી રહી છે. વધુમાં આ કચેરી વિકલાંગ વ્યક્તિઓની વિવિધ વિભાગો/કચેરીઓ સમક્ષની રજુઆતો સંબંધે પણ સક્રિયતાથી કામગીરી કરી જ્યાં વિકલાંગોની રજુઆતો ન્યાયિક હોય ત્યાં તંત્ર પાસે વિકલાંગો અંગેની જોગવાઈઓનું પાલન કરાવે છે. વિકલાંગ વ્યક્તિઓ માટે ચાલતી વિવિધ યોજનાઓ કાર્યક્રમોનું મુલ્યાંકન પણ સમયાંતરે કરવામાં આવે છે.
- આ કચેરીનું માળખું નીચે પ્રમાણે ગોઠવાયેલ છે.

૪.૨ સને ૨૦૧૮ -૧૯ દરમ્યાન નીચે મુજબના અધિકારીઓ/કર્મચારીઓએ આ કચેરીમાં ફરજો બજાવેલ છે.

હોદ્દો	નામ	સમયગાળો
કમિશનર	શ્રી ડી.એન.પાંડે, (આઈ.એ.એસ)	૦૧/૦૪/૨૦૧૮ થી ૩૧/૩/૨૦૧૯
નાયબ કમિશનર નાયબ સચિવ, (વર્ગ-૧)	શ્રી બી.જી, નૈનવાલે(ચાર્જ)	૦૧/૪/૨૦૧૮ થી ૩૧/૦૩/૨૦૧૯
કાયદા મદદનીશ (વર્ગ-૨)	-	જગ્યા ખાલી
ગુજરાતી સ્ટેનો (વર્ગ-૨)	શ્રી આર.આઈ.ગોસ્વામી	૦૧/૦૪/૨૦૧૮ થી ૩૧/૩/૨૦૧૯
કલાર્ક	-	આઉટસોર્સિંગ દ્વારા
કલાર્ક કમ ટાઈપીસ્ટ (ગુજરાતી)	-	આઉટસોર્સિંગ દ્વારા
ડ્રાયવર	-	આઉટ સોર્સિંગ દ્વારા
પટાવાળા	શ્રી એ.આર.રાણા	૧/૪/૨૦૧૮ થી ૩૧/૩/૨૦૧૯

તદ્ ઉપરાંત એક પટ્ટાવાળાની આઉટ સોર્સિંગથી ફિક્સ પગારથી નિયુક્તિ થયેલ છે.

૫. વિકલાંગ વ્યક્તિઓ માટેના કમિશનરને ઘ રાઈટ્સ ઓફ પર્સન્સ વિથ હિસેબીલીટીઝ એક્ટ-૨૦૧૬ ની જોગવાઈ અનુસાર '**ડીઝ સીવીલ કોર્ટ**' ની સત્તાઓ અપાયેલ છે તેઓ વિકલાંગ વ્યક્તિઓના હકકોના ભંગ થયાની રજૂઆતવાળા કેસોની સુનાવણી કરી ચુકાદો આપવાની જવાબદારી સંભાળે છે.
૬. વિકલાંગ વ્યક્તિઓ માટેના કમિશનરશ્રીએ રાજ્ય સરકારના વિવિધ વિભાગો જેવા કે શ્રમ અને રોજગાર વિભાગ, શિક્ષણ વિભાગ, આરોગ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ વિભાગ, માર્ગ અને મકાન વિભાગ, શહેરી વિકાસ અને શહેરી ગૃહ નિર્માણ વિભાગ, પંચાયત, ગ્રામ ગૃહ નિર્માણ અને ગ્રામ વિકાસ વિભાગ, આદિજાતી વિકાસ વિભાગ, સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ સાથે વખતો વખત બેઠકો યોજી વિકલાંગ ધારા-૨૦૧૬ ની વિવિધ જોગવાઈઓના અમલીકરણની કામગીરી કરે છે. રાજ્ય સરકારે, આ ધારાના અમલીકરણ માટે જીલ્લા કક્ષાએ જીલ્લા સંકલન સમિતિની રચના કરી છે. અને તેમાં કલેક્ટરશ્રીને અધ્યક્ષપદે નિયુક્ત કરેલ છે જે વિકલાંગોના જીલ્લા કક્ષાના પ્રશ્નો હલ કરવાની અગત્યની ભૂમિકા નિભાવે છે. જીલ્લા સંકલન સમિતિમાં જીલ્લા કક્ષાએ ઉભા થતાં વિકલાંગો માટેના વિવિધ પ્રશ્નો બાબતે સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓ અને જીલ્લા કક્ષાના અધિકારીઓ સાથે સતત પરામર્શ પ્રક્રિયા ચાલુ રહે છે.
૭. વિકલાંગ ધારા અન્વયે સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ હસ્તક નિયામકશ્રી, સમાજ સુરક્ષાની કચેરી દ્વારા સને ૨૦૧૮-૧૯ દરમ્યાન નીચે મુજબની યોજનાઓના અમલીકરણની કામગીરી કરાયેલ છે.

ક્રમ	યોજના	જોગવાઈ (રૂ. લાખમાં)	થયેલ ખર્ચ (રૂ. લાખમાં)	લાભાર્થી સંખ્યા
૧	વિકલાંગ વિદ્યાર્થીઓને શિષ્યવૃત્તિની યોજના	૪૯૦.૦૦	૧૬૦.૦૩	૧૩૧૬૫
૨	વિકલાંગ વ્યક્તિઓને સાધન સહાય યોજના	૬૭૧.૦૦	૬૫૮.૭૪	૧૧૦૨૨
૩	એસ.ટી. બસમાં મફત મુસાફરી યોજના	૩૦૮૦.૮૨	૩૭૨૩.૦૪	૧૪૦૯૭૧
૪	પોલીયો ઓપરેશન પ્રોગ્રામ	૧૧.૦૦	૨.૯૦	૨૯
૫	ઈન્દીરા ગાંધી નેશનલ ડીસએબીલીટી પેન્શન સ્કીમ અને સંત સુરદાસ યોજના	૩૫૨૪.૦૦	૩૫૩૩.૬૬	૪૮૭૫૧
૬	વિકલાંગ વ્યક્તિઓના કુટુંબીજનોને વીમા સહાય	૪૦.૦૦	૧૦.૦૦	૧
૭	વિકલાંગ વિધવા બહેનોને મકાન સહાય	૧૨.૦૦	૧.૫૪	૧૧
૮	વિકલાંગ લગ્ન સહાય યોજના	૫૬૦.૦૦	૬૫૭.૩૦	૧૩૯૧
૯	નીરમયા હેલ્થ ઈન્સ્યોરન્સ પોલીસી	૭.૦૦	૭.૦૦	૨૦૨૧

રાજ્યના જુદા-જુદા વિભાગો દ્વારા વિકલાંગ ધારાના અમલીકરણ માટે નીચેના મુજબના કાર્યો (કલમ-૩૯) કરવામાં આવે છે :

૧. વિકલાંગ વ્યક્તિઓને ગુજરાત અલ્પ સંખ્યક નાણાં અને વિકાસ નિગમ દ્વારા રાહત દરે લોન આપવામાં આવે છે.
૨. ટ્રાઈસીકલ જેવા સાધનો કૃત્રિમ અંગો, સાંભળવાના સાધનો વિગેરે સમાજ સુરક્ષા વિભાગ દ્વારા (શરતોને આધિન) વિનામૂલ્યે ફાળવવામાં આવે છે. સાથે સાથે રાજ્યની સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓ ભારત સરકાર પાસેથી અનુદાન મેળવી, રોટરી, લાયન્સ, જેવી સંસ્થાઓ પાસેથી આર્થિક સહકાર મેળવી વિકલાંગ વ્યક્તિઓ અને સંસ્થાઓને જરૂરી સાધનો પુરા પાડે છે. રાજ્યમાં આવેલ ૧૦ જીલ્લા વિકલાંગ પુર્નવસન કેન્દ્રને પણ આ બાબતમાં અનુદાન મળે તે માટે સક્રીય બની અને જરૂર પડે દાન મેળવી પોતાની ભૂમિકા અદા કરે છે.
૩. સમાજ સુરક્ષા ખાતુ વિકલાંગોને લગતી કામગીરી કરતી ૧૩૫ સંસ્થાઓને ગ્રાન્ટ ઈન એઈડના ધોરણે અનુદાન આપે છે. આ સંસ્થાઓ વિકલાંગોના શિક્ષણ અને તાલીમ પુર્નવસનની કામગીરી કરે છે.
૪. સરકારની વિવિધ યોજનાઓના લાભ સરળતાથી મળી શકે તે માટે વિકલાંગોને વિના મૂલ્યે ઓળખપત્રો આપવામાં આવે છે. વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ દરમ્યાન ૧,૦૪,૯૭૧ વિકલાંગોને ઓળખપત્ર આપવામાં આવેલ છે.
૫. વિકલાંગોને ગુજરાત રાજ્યની રાજ્ય પરિવહન નિગમની બસોમાં મફત મુસાફરીનો લાભ અપાય છે અને રાજ્ય સરકારે વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ દરમ્યાન આ માટે રૂ. ૩૦૮૦.૮૨ લાખ એસ.ટી કોર્પોરેશનને ચૂકવેલ છે.
૬. જીલ્લા વિકલાંગ પુર્નવસન કેન્દ્રો અને પોલીટેકનિક સંસ્થાઓ દ્વારા વિકલાંગોને યોગ્ય તાલીમ અને માર્ગદર્શન આપી, તેઓને સ્વનિર્ભર બનાવી સ્વતંત્ર રીતે નોકરી ધંધો કરી શકે તેવા સક્ષમ બનાવવામાં આવેલ છે.

જ્યાં વધુ ધ્યાન આપવાની ભલામણ છે તેવાં ક્ષેત્રો :-

૧. નિમણુંક સત્તા અધિકારીઓને સીધી ભરતીની જગ્યાઓમાં વિકલાંગો માટેનો જો બેકલોગ હોય તો તે ખાસ ઝુંબેશ દ્વારા ભરવાની કાર્યવાહી હાથ ધરવા ભલામણ કરવામાં આવે છે.
૨. ધ રાઈટ્સ ઓફ પર્સન્સ વિથ ડિસેબીલીટીઝ એક્ટ-૨૦૧૬ ની કલમ-૩૪ મુજબ વિકલાંગ માટે અનામત રાખવા પાત્ર જગ્યાઓ અને વિકલાંગની સ્પષ્ટ કેટેગરી રોસ્ટર રજીસ્ટર સક્ષમ સત્તા અધિકારી પાસે પ્રમાણિત કરાવવા અને જે જગ્યાઓ વિકલાંગ વ્યક્તિ માટે કે વિકલાંગતાની કોઈ ચોક્કસ કેટેગરી માટે અનામત રાખી શકાય તેમ ન હોય તો તે માટે સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ દ્વારા રચાયેલ ઉચ્ચ કક્ષાની તજજ્ઞ સમિતિ પાસેથી મુક્તિ મેળવી લીધા સિવાય વિકલાંગ વ્યક્તિ કે વિકલાંગતાની કોઈ કેટેગરી માટે અનામત જગ્યા ભરવામાં અન્યાય ન થાય તે જોવા ભલામણ કરવામાં આવે છે.
૩. વિકલાંગ વ્યક્તિઓ માટેના લહીયા માટેની તર્કબદ્ધ, એકરૂપ અને વૈજ્ઞાનિક નીતિ રાજ્ય સ્તરે ઘડી છે તથા તેનો અમલ શૈક્ષણિક અને વ્યવસાયિક પરીક્ષાઓમાં એકસમાન રીતે શરૂઆત કરવામાં આવેલ છે.
૪. સરકારી નોકરીમાં વિકલાંગો માટે ૪% જગ્યાઓ અનામત રાખવાની જોગવાઈ દિવ્યાંગ ધારા-૨૦૧૬માં છે.
૫. હાલ રોસ્ટર ક્રમાંક નિયત કરાયેલ છે. તેથી ૨૫ થી ઓછી જગ્યા ધરાવતાં મહેકમ માટે વિકલાંગોને તક મળતી નથી. આથી રોસ્ટર ક્રમાંક નિયત કરવા વિચારણા કરવા ભલામણ કરવામાં આવે છે. વધુમાં વર્ગ-૧ અને ૨ ની જગ્યા માટે સામાન્ય વહીવટ વિભાગે રોસ્ટર પોઈન્ટ નક્કી કરેલ છે. વર્ગ-૩ અને ૪ ની જેમ વર્ગ-૧ અને વર્ગ-૨ ની જગ્યાઓમાં પણ વિકલાંગો માટે રોસ્ટર પોઈન્ટ નક્કી કરી સુધારો બહાર પાડવા ભલામણ કરવામાં આવેલ છે.

૬. વિકલાંગ વ્યક્તિઓ માટેના ખાસ દિવસોની ઉજવણી માટે રાજ્ય સરકાર પોતે સામેલ થઈ, ખાસ અનુદાનની જાળવણી કરી, આમ જનતા સુધી વિકલાંગ વ્યક્તિઓના પુનર્વસનની વાત પહોંચાડવા સુઆયોજિત કાર્યક્રમ ઘડવા ભલામણ કરવામાં આવેલ છે.
૭. ગુજરાત રાજ્ય માર્ગ વાહન વ્યવહાર નિગમના દરેક એસ.ટી.ડેપોમાં વિકલાંગો પોતાના વાહનો પાર્ક કરી શકે તે માટે પાર્કિંગ અનામત રાખવા અને જરૂરી સિમ્બોલથી તેને દર્શાવવા ભલામણ કરવામાં આવેલ છે.
૮. રાજ્યમાં વિકલાંગતાઓમાં થતો વધારો, વિકલાંગ વ્યક્તિની વ્યાપક સંખ્યા, રાજ્ય સરકાર અને ભારત સરકારના વઘેલ વિકલાંગો માટેના કાર્યક્રમો, દુર-દુર સુધી વહેતી થયેલ વિકલાંગ પુનઃવર્સનની વિગતો ધ્યાનમાં લેતાં રાષ્ટ્રના જે રાજ્યોમાં વિકલાંગ વ્યક્તિઓ માટેનો અલગ વિભાગ છે. તેનો અભ્યાસ કરી/કરાવી રાજ્યમાં પણ વિકલાંગ પુનઃવર્સનના હેતુને પહોંચી વળવા તમામ કર્મચારી/અધિકારી માટે વિકલાંગ ક્ષેત્રની પ્રાથમિક તાલીમ અનિવાર્ય બનાવવામાં આવે તેવી ભલામણ છે.
૯. વિકલાંગ વ્યક્તિઓને શિક્ષણ આપતી અનુદાનીત સંસ્થાઓનું નિયમિત શૈક્ષણિક નિરીક્ષણ થવું જોઈએ.
૧૦. રાજ્યની વિકલાંગોની શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં સમયની એકસુત્રતા જળવાઈ રહે તે માટે નીતિવિષયક નિર્ણય લઈ પરીપત્ર કરવાની જરૂર છે.
૧૧. હાલમાં રાજ્યમાં વિકલાંગોના શિક્ષણ માટેનો ચોક્કસ અભ્યાસક્રમ કે પરીક્ષા પદ્ધતિ નથી તેથી આ બાબતે નીતિ વિષયક નિર્ણય લઈ રાજ્યમાં એક સમાન અભ્યાસક્રમ તથા આંતર સંસ્થાકિય પરીક્ષા પદ્ધતિ અમલી બનાવવી જોઈએ.
૧૨. શિક્ષણ ખાતાની જેમ વિકલાંગ સંસ્થાઓમાં કર્મચારીઓની ભરતી કેન્દ્રીયકૃત ધોરણે કરવી જોઈએ.
૧૩. વિકલાંગ કલ્યાણક્ષેત્રે કાર્યરત સંસ્થાઓને મળતા દાનની રકમ તે સંસ્થાના વિકલાંગ લાભાર્થીઓના કલ્યાણ માટે વપરાય તે સાડ તે દાનની રકમ ટ્રસ્ટ ખાતે જમા લેવાઈ હોઈ તો પણ તેનો હિસાબ અનુદાનની ગણતરી કરતી વખતે ધ્યાનમાં લેવાય તેવો નીતિવિષયક નિર્ણય લેવાની જરૂર છે.
૧૪. વિકલાંગ વ્યક્તિઓ માટેના કમિશનરની કચેરીમાં સચુંકત સચિવ કક્ષાના સિનીયર વર્ગ-૧ ના અધિકારી તથા કર્મચારીઓને સચિવાલય અને વિભાગ કચેરી કે ક્ષેત્રીય કચેરીઓમાં બેઠકો તથા ક્ષેત્રીય મુલાકાતમાં જવા માટે વાહનની સવલત ન હોઈ એક વાહન મંજૂર કરી જાળવવું જોઈએ.
૧૫. વિકલાંગ વિદ્યવા બહેનોને ગ્રામ્ય કક્ષાએ આપવામાં આવતી નોકરીમાં અગ્રતા આપવી જોઈએ.
૧૬. વિકલાંગ વિદ્યાર્થીઓને આપવામાં આવતી સ્કોલરશીપની યોજનામાં ઓછામાં ઓછા છેલ્લી પરીક્ષામાં ૪૦% માર્ક્સ હોવા જોઈએ તે જોગવાઈ રદ કરી ફક્ત છેલ્લી વાર્ષિક પરીક્ષામાં પાસ થયેલ હોવાનું ધોરણ રાખવું જોઈએ.
૧૭. વિકલાંગ વ્યક્તિઓને સાધન સહાય આપવાની યોજનામાં ઉપરની વય મર્યાદા દુર કરી ગમે તેટલા વય હોય તો પણ સહાય આપવી જોઈએ.

સ્થળ : ગાંધીનગર

કમિશનર

તારીખ : / /૨૦૨૦

વિકલાંગ વ્યક્તિઓ માટેના કમિશનરની કચેરી,
ગુજરાત રાજ્ય, ગાંધીનગર

પરિશિષ્ટ-૧

વિકલાંગ વ્યક્તિઓ માટે વિવિધ વિભાગો દ્વારા થયેલ કામગીરી

એ. સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ :

૧. સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ વિકલાંગો માટેની કામગીરી કરનાર અને વિકલાંગ (સમાનતકો-અધિકારોનું રક્ષણ અને પૂર્ણ ભાગીદારી) ધારો, ૨૦૧૬ ના અમલીકરણ કરાવનાર વિભાગ છે. આ ધારાના રાજ્યમાં અમલીકરણનું તારણ પરિશિષ્ટ-૨ ના પત્રક-૭ માં દર્શાવેલ છે.
૨. આ વિભાગે વિકલાંગ ધારા અનુસાર રાજ્ય કક્ષાની સંકલન સમિતિ અને કાર્યવાહક સમિતિની રચના કરેલ છે. આ બંને સમિતિઓની બેઠકો અનુકૂળતાએ નિયમિત રીતે મળે છે.
૩. વિકલાંગ ધારાની જોગવાઈઓ મુજબ અનામત રાખી શકાય તેવી જગ્યાઓ અલગ તારવવાની રહે છે. આ કામગીરી માટે વિભાગ દ્વારા એક સમિતિની રચના કરવામાં આવી છે. વિકલાંગો માટે અનામત રાખી શકાય તેવી જગ્યાઓની તારવણી કરવા માટેની કાર્યવાહી હાલમાં ચાલુ છે.
૪. વિકલાંગો માટેની વિવિધ યોજનાઓને કાર્યવિત કરનાર રાજ્યકક્ષાની કચેરી તરીકે નિયામકશ્રી, સમાજ સુરક્ષા કચેરી કામગીરી કરે છે. પરિશિષ્ટ-૨ ના પત્રક-૮ માં યોજના વાર આંકડાકીય માહિતી દર્શાવેલ છે.
૫. વિકલાંગ ધારાની જીલ્લા સંકલન સમિતિમાં તથા નેશનલ ટ્રસ્ટ એક્ટ હેઠળ રચાયેલ લોકલ લેવલ કમિટીઓ જીલ્લા કક્ષાએ કલેક્ટરશ્રીની અધ્યક્ષતામાં અને સમાજ સુરક્ષા અધિકારીશ્રીના સભ્ય સચિવ પદે કાર્યરત છે.
૬. વિકલાંગ વ્યક્તિઓને સરકારની તેમના માટેની વિવિધ યોજનાઓની માહિતી મળી રહે અને તેઓ આ જોગવાઈઓનો મહત્તમ લાભ મેળવી શકે તે માટે સરકારના માહિતી વિભાગ દ્વારા "ઉજળી દિશા- વિકલાંગો માટેની કલ્યાણકારી યોજનાઓનો સંપુટ" નામની પુસ્તીકા બહાર પાડવામાં આવેલ છે અને તે વિકલાંગ વ્યક્તિઓને "વિનામૂલ્યે" ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવે છે.
૭. રાજ્ય સરકારના સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ હેઠળ કામ કરતા સમાજ સુરક્ષા નિયામકશ્રીની કચેરી દ્વારા પ્રતિ વર્ષ વિકલાંગોના પુનઃવર્ણન ક્ષેત્રે શ્રેષ્ઠ કામગીરી કરનાર બે સંસ્થાઓ અને બે શ્રેષ્ઠ વ્યક્તિઓને એવોર્ડ પ્રદાન કરવામાં આવે છે. આ માટે રાજ્ય સરકારે એવોર્ડ પસંદગી સમિતિની રચના કરેલ છે. એવોર્ડની વિગત નીચે મુજબ છે.

વ્યક્તિગત એવોર્ડ :

ક્રમ	વિગત	એવોર્ડની વિગત
૧	પ્રથમ ક્રમ	રૂ. ૨૦,૦૦૦/- રોકડા, અને પ્રશસ્તિપત્ર
૨	બીજો ક્રમ	રૂ. ૧૫,૦૦૦/- રોકડા, અને પ્રશસ્તિપત્ર

સંસ્થાગત એવોર્ડ :

ક્રમ	વિગત	એવોર્ડની વિગત
૧	પ્રથમ ક્રમ	રૂ. ૫૦,૦૦૦/- રોકડા, અને પ્રશસ્તિપત્ર
૨	બીજો ક્રમ	રૂ. ૪૫,૦૦૦/- રોકડા, અને પ્રશસ્તિપત્ર

૮. રાજ્ય સરકારશ્રીએ વિકલાંગ બાળકોના ઉછેરમાં શ્રેષ્ઠ પ્રદાન આપનાર વાલીઓને સન્માનવાનો નિર્ણય લીધેલ છે અને તે શ્રેષ્ઠ વાલીઓ પસંદ કરવા પસંદગી સમિતિની રચના કરી છે. સમિતિ દ્વારા પસંદગી કરાયેલ વાલીનું રાજ્ય સરકાર દ્વારા સન્માન કરવામાં આવે છે.
૯. વિકલાંગ કલ્યાણ ક્ષેત્રે ઉત્તમ પ્રદાન કરનાર વ્યક્તિઓને પ્રતિ વર્ષ રાજ્ય સરકાર દ્વારા અપાતા એવોર્ડ ઉપરાંત સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓ દ્વારા પણ સ્વ. નિલકંઠરાય છત્રપતિ એવોર્ડ, સ્વ. જગદીશ પટેલ પ્રજ્ઞાચક્ષુ પ્રતિભા પારિતોષિક, સ્વ. ભીખાભાઈ સી.શાહ તેમજ બાબવાણી પ્રેરણા પારિતોષિક આપવામાં આવે છે.
૧૦. રીહેબિલીટીશન કાઉન્સિલ ઓફ ઈન્ડિયાએ રાજ્યમાં વિકલાંગોના પુનઃવસન માટે ૧૭ સંસ્થાઓને માન્યતા આપી છે. હાલ આ માન્યતા પ્રાપ્ત સંસ્થાઓ જે જે કોર્ષ ચલાવે છે. તેની સંસ્થાવાર માહિતી આ સાથે જોડેલ **પરિશિષ્ટ-૨** ના **પત્રક-૯** માં સામેલ છે.
૧૧. માનસિક વિકલાંગતા, સેરેબ્રલ પાલ્સી, ઓર્ટિક્ઝમ અને બહુવિધ વિકલાંગતા ધરાવતાં વ્યક્તિઓ માટે નેશનલ ટ્રસ્ટ કામ કરે છે. આ ટ્રસ્ટ માનસિક વિકલાંગતા, સેરેબ્રલ પાલ્સી, ઓર્ટિક્ઝમ અને બહુવિધ વિકલાંગતા ધરાવતાં વ્યક્તિઓની સંપૂર્ણ કાળજી રાખે છે અને વ્યક્તિઓના ટ્રસ્ટને વારસામાં મળેલ મિલ્કતોનું સંચાલન કરે છે. આ માટે રાજ્યમાં જીલ્લા કક્ષાએ કલેક્ટરના અધ્યક્ષપદે જીલ્લા લોકલ કમિટી રચના કરવામાં આવેલ છે. વર્ષ ૨૦૧૦-૧૧ દરમિયાન નેશનલ ટ્રસ્ટ દ્વારા ટ્રસ્ટમાં સમાવેશ કરેલ વિકલાંગતા ધરાવતી વ્યક્તિઓ માટે "નિરામય યોજના" અમલમાં મૂકેલ છે. તે મુજબ બી.પી.એલ. વિકલાંગ લાભાર્થીને કોઈપણ જાતના ચાર્જ વગર અને બી.પી.એલ. સિવાયના લાભાર્થીને તેમના કુટુંબની વાર્ષિક આવક રૂ. ૧૫,૦૦૦/- થી ઓછી હોય તો વાર્ષિક રૂ. ૨૫૦/- અને જેમના કુટુંબની વાર્ષિક આવક રૂ. ૧૫,૦૦૦/- થી વધુ હોય તો રૂ. ૫૦૦/- નો ફાળો ભરવાથી રૂ. ૧.૦૦ લાખ સુધીના તબીબી વીમા કવચ લાભ આપવામાં આવે છે. આ યોજનાના અમલીકરણ માટે નેશનલ ટ્રસ્ટે રાજ્યમાં અંધજન મંડળ, વસ્ત્રાપુર, અમદાવાદને નોડલ એજન્સી તરીકે નિમેલ છે.
૧૨. સ્પેશ્યલ ઓલિમ્પિક વર્લ્ડ વિંટર ગેમ્સ-૨૦૧૭નું આયોજન તા. ૧૪/૦૩/૨૦૧૭ થી તા. ૨૫/૦૩/૨૦૧૭ દરમિયાન ઓસ્ટ્રીયા મુકામે યોજાયો હતો. આ રમતોત્સવમાં ૧૧૦ દેશોના ૨૭૦૦ ખેલાડીઓએ ભાગ લીધો હતો. જેમાં ભારતના ૮૯ ખેલાડીઓએ ભાગ લીધો હતો જેમાં તેઓએ ૩૭ ગોલ્ડ, ૧૦ સિલ્વર અને ૨૬ બ્રોમ્ઝ એમ કુલ કુલ-૭૩ મેડલ પ્રાપ્ત કર્યા હતાં. તે પૈકી ગુજરાતના ૩ ખેલાડીઓએ ૧ ગોલ્ડ મેડલ, ૧ સિલ્વર મેડલ, એમ કુલ ૨ મેડલ પ્રાપ્ત કરેલ હતાં. ગુજરાતના ખેલાડીઓએ ઈન્ટરનેશનલ કક્ષાએ ભારતનું નેતૃત્વ કરીને ભારત તથા ગુજરાતનું નામ ઉજ્જવળ કરેલ છે.

બી. રાજ્ય વિકલાંગ કમિશનરશ્રીના કાર્યો તથા ફરજો (કલમ-૭૯ થી ૮૩)

૧. રાજ્યમાં પ્રવર્તતા દિવ્યાંગજનોના કાયદા અથવા પોલીસી/પ્રોગ્રામ અને પ્રક્રિયાને આ કાયદા હેઠળ સુસંગત કરવા સુઓમોટો (SUO MOTO)/પોતાની રીતે અથવા કાયદામાં જોગવાઈ કરાવી સુધારાત્મક પગલા લેવા.
૨. દિવ્યાંગજનને પ્રવર્તમાન યોજનાથી થયેલ અન્યાય બાબતે અથવા તો અન્યાય ન થાય તે માટે રક્ષણ પુરૂ પાડવું. આ માટે તપાસ અથવા સુઓમોટો (SUO MOTO) રીતે સંબંધિત સત્તાધિકારી સમક્ષ બાબત (Matter)રજુ કરી સુધારાત્મક પગલા લેવા.
૩. ધ રાઈટ્સ ઓફ પર્સન્સ વિથ ડિસેબિલીટીઝ એક્ટ ૨૦૧૬ અધિનિયમ હેઠળ દર્શાવેલ સેફ ગાર્ડ તેમજ અન્ય જોગવાઈઓનું પાલન કરાવવું તેમજ તેનો અસરકારક રીતે અમલ અમલ થાય તે અંગેના પગલા લેવા.
૪. આ કાયદા હેઠળ આવરી લીધેલ તમામ હકકોનું સવર્ધન થાય તેમજ આ હકકોના લાભ દિવ્યાંગ વ્યક્તિ સુધી પહોંચે તેના માટે નક્કર પગલા તથા ભલામણો કરવી.
૫. વિકલાંગતા ક્ષેત્રે નવા સંશોધનોને પ્રોત્સાહન આપી વધુને વધુ સંશોધન કાર્યવાહી હાથ ધરવી.

૬. દિવ્યાંગજનોના અધિકારો માટે જાગૃત્તિ કાર્યક્રમોને પ્રોત્સાહન આપવું તેમજ તેનું રક્ષણ કરવું.
૭. દિવ્યાંગજનોના ઉત્થાન અંગે તૈયાર કરવામાં આવેલ કાર્યક્રમો, યોજનાઓ, વગેરેનું આ એક્ટને ધ્યાને નિયમન તથા અમલ કરાવવો.
૮. દિવ્યાંગજનોના ઉત્થાન તેમજ વિકાસ માટે બનાવેલ યોજનાઓ અંગેની નાણાકીય જોગવાઈઓને આ એક્ટની મર્યાદામાં દિવ્યાંગજનને યોગ્ય લાભ થાય તે અંગેનું નિયમન કરવું.
૯. રાજ્ય સરકાર સોંપે તેવી અન્ય કામગીરી હાથ ધરવી.
૧૦. નીચે મુજબના કેસો વિકલાંગ વ્યક્તિઓ માટેના કમિશનરશ્રી દ્વારા નિકાલ કરવામાં આવેલ છે.

વર્ષ	નોંધાયેલ કેસ				સંકલિત	નિકાલ કરેલ કેસ	બાકી રહેલ કેસ
	દ્રષ્ટીની ક્ષતિ	હલન-ચલનની ક્ષતિ	અન્ય	કુલ			
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮
૧૯૯૮-૯૯	૦૮	૦૭	૦	૧૫	૦	૧૫	૦
૧૯૯૯-૦૦	૦૩	૧૨	૦	૧૫	૦	૧૫	૦
૨૦૦૦-૦૧	૦૫	૦૧	૦	૦૬	૦	૦૬	૦
૨૦૦૧-૦૨	૧૮	૧૮	૦૪	૪૦	૦	૨૫	૧૫
૨૦૦૨-૦૩	૧૨	૧૨	૨૪	૪૮	૬૩	૫૬	૦૭
૨૦૦૩-૦૪	૦૫	૧૨	૦૫	૨૨	૨૯	૨૪	૦૫
૨૦૦૪-૦૫	૦૮	૧૧	૦૩	૨૨	૨૭	૨૦	૦૭
૨૦૦૫-૦૬	૧૧	૨૭	૦૩	૪૧	૪૮	૩૫	૧૩
૨૦૦૬-૦૭	૦૮	૧૫	૦૪	૨૭	૪૦	૨૮	૧૨
૨૦૦૭-૦૮	૦૬	૨૬	૦૮	૪૦	૫૨	૩૬	૧૬
૨૦૦૮-૦૯	૨૫	૫૦	૧૬	૯૧	૧૦૭	૩૭	૭૦
૨૦૦૯-૧૦	૦૬	૧૭	૧૧	૩૪	૧૦૪	૯૩	૧૧
૨૦૧૦-૧૧	૦૪	૦૯	૦૩	૧૬	૨૭	૧૮	૦૯
૨૦૧૧-૧૨	૦૪	૧૭	૦૬	૨૧	૩૦	૧૮	૧૨
૨૦૧૨-૧૩	૦૬	૩૧	૧૫	૫૨	૬૪	૫૧	૧૩
૨૦૧૩-૧૪	૧૪	૧૪૫	૬૧	૨૨૦	૨૩૯	૨૨૫	૧૪
૨૦૧૪-૧૫	૦૭	૦૨	૦૪	૦૭	૨૧	૦૧	૨૦
૨૦૧૫-૧૬	૧૦	૧૧	૦૩	૨૪	૪૪	૨૭	૧૭
૨૦૧૬-૧૭	૫	૧૦	૮	૨૩	૪૦	૩૦	૧૦
૨૦૧૭-૧૮	૫	૧૧	૪	૨૦	૩૦	૨૨	૮
૨૦૧૮-૧૯	૧૮	૫૪	૨૨	૯૪	૧૦૨	૯૮	૪

૧૧. **મોબાઈલ કોર્ટ :** ગુજરાત રાજ્યના વિકલાંગ વ્યક્તિઓના કમિશનરશ્રી દ્વારા સપ્ટેમ્બર-૨૦૧૮ના વડોદરા ખાતે મોબાઈલ કોર્ટનું આયોજન કરવામાં આવેલ હતું જેમાં ૨૪ થયેલ ૪૭ ફરીયાદો પૈકી ૧૩ કેસોનો સ્થળ પર જ સુનાવણી રાખી નિકાલ કરવામાં આવેલ હતો ત્યાર બાદ ભારત સરકારના વિકલાંગ વ્યક્તિઓના માટેના ચીફ કમિશનરશ્રી અને રાજ્યના વિકલાંગ વ્યક્તિઓના કમિશનરશ્રીની સંયુક્ત મોબાઈલ કોર્ટનું જાન્યુઆરી-૨૦૧૯ માં ભરૂચમાં ખાતે આયોજન કરવામાં આવેલ હતું જેમાં કુલ ૩૫ કેસોનો સ્થળ પર જ નિકાલ અને કરવામાં આવેલ હતો.

૧૨. **દ્રષ્ટીહીન મતદારોની સરળતા માટે બ્રેઇલમાં ૬મી બેલેટ શીટ :** ભારતના ચૂંટણી પંચની સૂચના સંદર્ભે મુખ્ય નિર્વાચન અધિકારીશ્રી, ગુજરાત રાજ્યની સૂચના અન્વયે દ્રષ્ટીહીન મતદારોની સરળતા માટે બ્રેઇલમાં ૬મી બેલેટ શીટ તૈયાર કરવાની જવાબદારી અંધજન મંડળ, અમદાવાદને સોંપેલ આ કામગીરી માટે કચેરીના નાયબ કમિશનરને નોડલ ઓફિસ તરીકે નિમેલ. વિધાનસભા, ૨૦૧૪ અને લોકસભા, ૨૦૧૫ ની તમામ બેઠકોની ચૂંટણી તથા વર્ષ ૨૦૧૪ થી ૨૦૧૮ સુધીની તમામ બેઠકોની પેટાચૂંટણીઓમાં પ્રજાચક્ષુ મતદારોની સુવિધા માટે બ્રેઇલમાં તૈયાર થયેલ ૬મી બેલેટ અધિકૃત કરેલ બ્રેઇલના જાણકાર અધિકારી/કર્મચારીઓ દ્વારા પ્રમાણિત કરાયેલ.

સી. સમાજ સુરક્ષા (કલમ-૨૪) :

ગુજરાત રાજ્યની આશરે ૬ કરોડની વસ્તીમાં ૨૦૧૧ ની વસ્તી ગણતરી મુજબ આશરે ૧૦.૯૨ લાખ વિકલાંગ વ્યક્તિઓ હોવાનો અંદાજ છે. જે કુલ વસ્તીના ૧.૮૦ ટકા થવા જાય છે. વિકલાંગ વ્યક્તિઓના કલ્યાણ માટે ગુજરાત સરકારે અનેક પ્રકારની કલ્યાણ યોજનાઓ અમલમાં મુકી છે. જેથી વિકલાંગ વ્યક્તિ શિક્ષણ, તાલીમ મેળવી સમાજમાં માનભેર જીવી શકે. તેઓના આરોગ્ય માટે પણ ખાસ ધ્યાન આપવામાં આવેલ છે.

રાજ્ય સરકારશ્રી દ્વારા વિકલાંગ કલ્યાણ માટે વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ માં રૂ. ૧૫૩૭૭.૮૦ કરોડની જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે.

રાજ્ય સરકાર દ્વારા નીચે મુજબની વિકલાંગ યોજનાઓનો અમલ કરવામાં આવે છે.

વિકલાંગ વ્યક્તિઓને એસ.ટી.બસમાં વિનામૂલ્યે મુસાફરીની યોજના.

દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓને અભ્યાસ, સારવાર, નોકરી ઇંદાના સ્થળે જવા અને અન્ય સામાજિક કારણોસર ગુજરાત રાજ્ય માર્ગ વાહન વ્યવહાર નિગમની બસમાં પ્રવાસ ભાડામાં રાહત આપવાની યોજના તા. ૪-૭-૯૧ થી અમલમાં મુકવામાં આવેલ છે. જેમાં નીચે મુજબની પાત્રતા ધરાવતી દિવ્યાંગ વ્યક્તિને લાભ આપવામાં આવે છે.

- ૪૦ ટકા કે તેથી વધુ અસ્થિવિષયક વિકલાંગતા ધરાવતી વ્યક્તિને આ યોજનાનો લાભ મળવાપાત્ર છે. તથા ૭૫ ટકા કે તેથી વધુ અસ્થિવિષયક વિકલાંગતા ધરાવતી વ્યક્તિને ૧૦૦ ટકા રાહત તથા તેના સહાયકને ટીકીટ ભાડામાં ૫૦ ટકા રાહત મળવાપાત્ર છે.
- ૮૦ ટકા કે તેથી વધુ દ્રષ્ટિવિષયક વિકલાંગતા ધરાવતી વ્યક્તિ તથા તેના સહાયકને વિનામૂલ્યે મુસાફરીનો લાભ આપવામાં આવે છે.
- ૮૦ ટકા કે તેથી વધુ મૂકબધિરપણું ધરાવતી વ્યક્તિને વિનામૂલ્યે મુસાફરીનો લાભ આપવામાં આવે છે.
- ૭૦ કે તેથી ઓછો બુદ્ધિઆંક ધરાવતી મંદબુદ્ધિવાળી વ્યક્તિઓને સંપૂર્ણપણે મફત મુસાફરી તથા તેમના સહાયકને પ્રવાસભાડામાં ૧૦૦ ટકા રાહત પવામાં આવે છે.

આ યોજના હેઠળ વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ અંતિત જોગવાઈ, ખર્ચ અને લાભાર્થીની વિગત નીચે મુજબ છે.

વર્ષ	જોગવાઈ (રૂ. લાખમાં)	ખર્ચ (રૂ. લાખમાં)	લાભાર્થી
વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯	૩૦૮૦.૮૨	૩૭૨૩.૦૪	૧૪૦૯૭૧

વિકલાંગોને ઓળખકાર્ડ

વિકલાંગ વ્યક્તિઓને વિકલાંગતાના પ્રમાણપત્ર માટે અવાર નવાર મેડીકલ કરાવવા જવું ન પડે અને વિકલાંગતા પ્રમાણપત્ર રજૂ કરવાની જ્યાં જ્યાં જરૂર પડે ત્યાં રાહત રહે તે હેતુથી રાજ્ય સરકારે અપંગોના ઓળખકાર્ડ આપવાની યોજના ૧૯૮૮-૮૯ ના વર્ષથી અમલમાં મુકી છે. આ માટે દરેક જિલ્લા સમાજ સુરક્ષા અધિકારીશ્રી વિકલાંગોની અરજી અને મેડીકલ સર્ટીફિકેટની ચકાસણી કરીને ઓળખપત્ર આપે છે. વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ અંતિત કુલ ૧૪૦૯૭૧ ઓળખકાર્ડ ઇશ્યુ કરવામાં આવેલ છે.

દિવ્યાંગ શિષ્યવૃત્તિ:

દિવ્યાંગ શિષ્યવૃત્તિની યોજના ગુજરાત સરકાર, શિક્ષણ અને મજૂર ખાતું, સચિવાલય, અમદાવાદના ઠરાવ નં.ઈડીડી-૧૨૩૪-૪૭૬૩૬-૭, તા.૯-૦૭-૧૯૬૫ થી અમલમાં છે જેમાં ધો.૧ થી ૭ સુધીના અભ્યાસ કરતા વિકલાંગ વિદ્યાર્થીઓને કે જેઓની વિકલાંગતાની ટકાવારી ૪૦ ટકાથી વધુ હોય અને છેલ્લી વાર્ષિક પરીક્ષા ૪૦ ટકાથી વધુ માર્ક્સ મેળવી પાસ કરેલ હોય તેવા વિકલાંગ વિદ્યાર્થીઓને વાર્ષિક રૂ.૧૦૦૦/-શિષ્યવૃત્તિ તથા ધો.૮ થી ઉપર અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓને વાર્ષિક રૂ.૧૫૦૦/- થી રૂ.૫,૦૦૦/- સુધીની શિષ્યવૃત્તિ ચુકવવામાં આવે છે.

આ યોજના હેઠળ વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ અંતિત જોગવાઈ, ખર્ચ અને લાભાર્થીની વિગત નીચે મુજબ છે.

વર્ષ	જોગવાઈ (રૂ. લાખમાં)	ખર્ચ (રૂ. લાખમાં)	લાભાર્થી.
વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯	૪૯૦.૦૦	૧૬૦.૦૩	૧૩૧૬૫

વિકલાંગ વિકલાંગ વ્યક્તિઓને સાધન સહાય આપવાની યોજના.

રાજ્યમાં દિવ્યાંગોને કૃત્રિમ અવયવો બેસાડવા તથા શૈક્ષણિક અને ઇંદાકીય રીતે ઉપયોગી થાય તેવા સાધનો પુરા પાડી તેમનો શૈક્ષણિક વિકાસ અને સામાજિક પુનઃ સ્થાપન થાય તે હેતુથી સાધન સહાય યોજના ગુજરાત સરકારનાં શિક્ષણ અને મજૂર વિભાગના ઠરાવ ક્રમાંક ઈ.ડી.બી./ ૧૦૬૯/૨૧૫૬૦/૭, તા.૧૦-૦૪-૧૯૭૦નાં ઠરાવથી અમલમાં મુકવામાં આવેલ છે. જેમાં ૪૦ ટકા કે તેથી વધુ અસ્થિવિષયક વિકલાંગતા ધરાવનાર વ્યક્તિ, ૮૦ ટકા કે તેથી વધુ ડ્રાઈવિંગ વ્યક્તિ, ૭૧ થી ૧૦૦ ટકા શ્રવણ મંદ વ્યક્તિ, ૫૦ ટકા મંદબુદ્ધિ (માનસિક મંદતા) ધરાવનાર વ્યક્તિને આ યોજનાનો લાભ મળવાપાત્ર છે.

આ યોજના હેઠળ વિકલાંગ વ્યક્તિને રૂ. ૧૦૦૦૦/- ની મર્યાદામાં સહાય સાધનના સ્વરૂપે આપવામાં આવે છે. જેમાં વિકલાંગ વ્યક્તિને કૃત્રિમ અવયવ, ઘોડી કે કેલીપર્સ (બુટ), ત્રણ પૈડાવાળી સાયકલ, બે પૈડાવાળી સાયકલ, વ્હીલચેર, સ્વરોજગારી માટે હાથલારી, સીલાઈ મશીન, મોચી કામના સાધનો, ઇલેક્ટ્રીક અને કોમ્પ્યુટર રીપેરીંગના સાધનો, સાયકલ રીપેરીંગના સાધનો, ભરતગૂંથણ મશીન, એમ્બ્રોડરી મશીન, જેવા સાધનો ઉપરાંત મૂકબદિર વ્યક્તિને હીયરીંગ એઈડ, ડ્રાઈવિષયક વ્યક્તિ માટે સંગીતના સાધનો, ફોટોલિંગ સ્ટીક, બ્રેઈલ કીટ, મંદબુદ્ધિ માટે એમ.આર.ચાઈલ્ડ કીટ વગેરે જેવા સાધનો આપવામાં આવે છે.

આ યોજના હેઠળ વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ અંતિત જોગવાઈ, ખર્ચ અને લાભાર્થીની વિગત નીચે મુજબ છે.

વર્ષ	જોગવાઈ (રૂ. લાખમાં)	ખર્ચ (રૂ. લાખમાં)	લાભાર્થી.
વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯	૬૭૧.૦૦	૬૫૮.૭૪	૧૧૦૨૨

ઇંદીરા ગાંધી નેશનલ ડીસએબીલીટી પેન્શન સ્કીમ (IGNDPS) અને સંત સુરદાસ સહાય યોજના

સંત સુરદાસ સહાય યોજના સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ, ગાંધીનગરના ઠરાવ ક્રમાંક:અપગ/ ૧૦૨૦૦૦/ન.બા.૪/૭.૧, તા.૨૨-૯-૨૦૦૦ થી અમલમાં આવેલ છે. જેમાં સુધારો કરી સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ, ગાંધીનગરના ઠરાવ ક્રમાંક:અપગ/૧૦૨૦૦૯ /૨૧૬/૭.૧, તા.૩૧-૭-૨૦૦૯ થી ઇન્દીરા ગાંધી નેશનલ ડીસએબીલીટી પેન્શન સ્કીમ (IGNDPS) અને સંત સુરદાસ સહાય યોજના" તરીકે નામાભિધાન કરવામાં આવ્યું. આ યોજના હેઠળ ૮૦ ટકા કે તેથી વધુ વિકલાંગ વ્યક્તિ, ૮૦ ટકા કે તેથી વધુ ડ્રાઈવિષયક વિકલાંગતા ધરાવતી વ્યક્તિ, ૭૧ થી ૧૦૦ (૭૧ ડેસીબલ કે તેથી વધુ) ટકા મુકબદિર વ્યક્તિ, તેમજ ૩૫-૪૪ બુદ્ધિઆંક ધરાવતી મંદબુદ્ધિ વાળી વ્યક્તિને કે જેઓ બી.પી.એલ યાદીમાં ૦ થી ૨૦ નો સ્કોર ધરાવે છે અને ૭૯ વર્ષ સુધીની ઉંમર ધરાવનાર વિકલાંગ વ્યક્તિને માસિક રૂ. ૬૦૦ પેન્શન આપવામાં આવે છે.

આ યોજના હેઠળ વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ અંતિત જોગવાઈ, ખર્ચ અને લાભાર્થીની વિગત નીચે મુજબ છે.

વર્ષ	જોગવાઈ (રૂ. લાખમાં)	ખર્ચ (રૂ. લાખમાં)	લાભાર્થી.
વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯	૩૫૨૪.૦૦	૩૫૩૩.૬૬	૪૮૭૫૧

પોલીયોના દર્દીઓ માટે શસ્ત્રક્રિયા અને તે પછીના કાર્યક્રમની યોજના.

ગરીબ પોલીયોગ્રસ્ટ બાળકોને પોલીયોના મક્ત ઓપરેશન અને ત્યારબાદની સારવાર મળી રહે તેમજ સમાજમાં આ પ્રમાણેની વિકલાંગતા અટકાવવા અંગેના કાર્યક્રમો કરવા સારુ પોલીયોના દર્દીઓ માટે શસ્ત્રક્રિયા દરમ્યાનના અને શસ્ત્રક્રિયા પછીના કાર્યક્રમની યોજના અમલમાં મુકેલ છે. જે સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓ પાસે હોસ્પિટલ અને સર્જનોની સેવા ઉપલબ્ધ હોય તેવી સંસ્થા મારફત આ કાર્યક્રમ અમલમાં મુકવામાં આવે છે. આ યોજનાનો લાભ ગરીબ પોલીયોગ્રસ્ટ લાભાર્થીને મક્ત ઓપરેશન અને ત્યારબાદની સારવાર મળી રહે તેનો મુખ્ય હેતુ છે.

આ યોજનામાં એક લાભાર્થી દીઠ ઓપરેશન તથા દવા ખર્ચ રૂ.૭૦૦૦/- તથા કેલીપર્સના રૂ.૩૦૦૦/- મળી કુલ રૂ.૧૦,૦૦૦/- ની મર્યાદામાં ખર્ચ કરવાનો હોય છે.

આ યોજના હેઠળ વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ અંતિત જોગવાઈ, ખર્ચ અને લાભાર્થીની વિગત નીચે મુજબ છે.

વર્ષ	જોગવાઈ (રૂ. લાખમાં)	ખર્ચ (રૂ. લાખમાં)	લાભાર્થી.
વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯	૧૧.૦૦	૨.૯૦	૨૯

વિકલાંગ વ્યક્તિઓના કુટુંબીજનને વીમા સહાય યોજના.

વિકલાંગ વ્યક્તિઓના કુટુંબીજનોને વીમા સહાય આપવાની યોજના સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગના ઠરાવ ક્રમાંક:અપગ/૧૦૨૦૦૫/ન.બા.૪/ છ.૧, તા.૨૮-૩-૦૭ થી અમલમાં મુકવામાં આવેલ છે.

નાણાં વિભાગના ઠરાવ ક્રમાંક:જવય-૧૦૦૪-૬૮૧(૨૧)ઝ, તા.૨૫-૬-૨૦૦૭ થી વિવિધ ખાતા મારફત ચાલતી જૂથ અકસ્માત વીમા યોજનાઓનું એકત્રિકરણ કરવામાં આવેલ છે.

આ યોજના હેઠળ રૂ.૬,૦૦,૦૦૦/- વાર્ષિક આવક મર્યાદા ધરાવતા વિકલાંગ લાભાર્થીઓને મહત્તમ રૂ.૧,૦૦,૦૦૦/- ની વીમા રાશી વળતર પેટે ચુકવવામાં આવે છે.

સામાન્ય જૂથ અકસ્માત વીમા પોલીસીની શરતોને ધ્યાનમાં રાખી વીમા રકમ નીચે મુજબના સંજોગોમાં મળવાપાત્ર થશે.

- (અ) અકસ્માતના કારણે મૃત્યુ/ કાયમી, સંપૂર્ણ અપંગતાના કિસ્સામાં ૧૦૦ ટકા.
- (બ) અકસ્માતને કારણે બે આંખ કે બે અંગ અથવા હાથ/ પગ ગુમાવવાના કિસ્સામાં ૧૦૦ ટકા.
- (ક) અકસ્માતને કારણે એક આંખ અને એક અંગ ગુમાવવાના કિસ્સામાં ૧૦૦ ટકા.
- (ડ) અકસ્માતને કારણે એક આંખ અથવા એક અંગ ગુમાવવાના કિસ્સામાં ૫૦ ટકા.

આપઘાત કે કુદરતી મૃત્યુ સિવાય બીજી કોઈપણ રીતે લાભાર્થીનું મૃત્યુ થાય કે કાયમી અપંગ બને તો આ યોજનાનો લાભ વીમા પોલીસીની શરતોને આધીન રહીને મળવાપાત્ર રહેશે.

આ યોજના હેઠળ વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ અંતિત જોગવાઈ, ખર્ચ અને લાભાર્થીની વિગત નીચે મુજબ છે.

વર્ષ	જોગવાઈ (રૂ. લાખમાં)	ખર્ચ (રૂ. લાખમાં)	મંજુર થયેલ દાવાની સંખ્યા
વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯	૪૦.૦૦	૧૦.૦૦	૧

વિકલાંગ વિધવા બહેનોને મકાન બાંધકામ માટે સહાય આપવાની યોજના.

સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગના ઠરાવ ક્રમાંક:અપગ-૧૦૨૦૦૭-ન.બા.૨૧-છ.૧, તા.૩૧-૩-૦૮ થી વિકલાંગ વિધવા બહેનોને મકાન બાંધકામ માટે સહાય આપવાની યોજના મંજૂર કરવામાં આવેલ છે. જેમાં નીચે મુજબની પાત્રતા ધરાવનાર વિધવા વિકલાંગ બહેનોને સહાય મળવાપાત્ર છે.

- ૧૮ થી ૬૦ વર્ષ સુધીની ઉંમરની વિકલાંગ બહેનોને ફક્ત એક જ વખત આ યોજનાનો લાભ મળવાપાત્ર છે.
- ૪૦ ટકા કે તેથી વધુની વિકલાંગતા ધરાવતી વિધવા બહેનોને આ યોજનાનો લાભ મળવાપાત્ર છે.
- અરજદારના નામે કે તેમના સ્વર્ગસ્થ પતિના નામે ગ્રામ પંચાયત/ રેવન્યુ/ સીટી સર્વેના અથવા અન્ય સક્ષમ કચેરીના દફતરે જમીનનો પ્લોટ નોંધાયેલ હોવો જોઈએ અને અરજદાર વ્યક્તિ તેનો કબજો ભોગવટો ધરાવતી હોવી જોઈએ.તેના માટે મિલકતવેરો ભરવાથી પાવતી રજુ કરેથી માલીકીની ખાત્રી કરવામાં આવશે.
- ગ્રામ પંચાયતના ચોપડે મકાન તરીકે નોંધાયેલ હોય તો પણ તદ્દન કાચુ, ગાર માટીનું, ઘાસ પૂળાનું, કુબા ટાઈપનું મકાન જે રહેઠાણ માટે યોગ્ય ન હોય તે ધરાવનાર વિકલાંગ વિધવા મહિલાને પણ આ યોજનાનો લાભ મળવાપાત્ર છે. એટલે કે ઇંટ પથ્થર, સીમેંટ જેવી પાકા મકાનની વ્યાખ્યામાં આવતુ મકાન ન હોય તેવી વ્યક્તિને લાભ મળવાપાત્ર થશે.
- રેવન્યુ/સીટી સર્વે વગેરેમાં જમીનનો પ્લોટ નોંધાયેલ ન હોય તો પણ જો રજીસ્ટર દસ્તાવેજોથી નોંધાયેલ હોય તો મિલકત તબદીલ થઈ હોય તેવા જમીનના પ્લોટના કબજેદાર વિકલાંગ વિધવા મહિલાને આ સહાય મળવાપાત્ર છે.
- શહેરી વિસ્તારમાં શહેરી ગરીબો માટે અન્ય યોજના નીચે નિયત ધોરણો અનુસાર ખુલ્લો પ્લોટ ધરાવનાર વિકલાંગ વિધવા મહિલાને આ સહાય મળવાપાત્ર છે.
- વારસાઈથી મિલકત પ્રાપ્ત કરેલ હોય અને તે અંગે રેવન્યુ/સીટી સર્વે રેકર્ડમાં નોંધ થઈ ન હોય પરંતુ કુલ મિલકત ધારણ કરનાર તથા તેના વારસદારો આવી જમીન ઉપર મકાન બાંધવા માટેની જો સંમતિ આપતા હોય તો આવા પ્રત્યક્ષ કબજો ધરાવનાર વારસદાર અરજદારને પણ આ યોજનાનો લાભ મળવાપાત્ર છે.
- અરજદાર જે સ્થળે મકાન બનાવવાના હોય તે શહેરી/ગ્રામ્ય વિસ્તારમાં સળંગ ૫ વર્ષથી વસવાટ કરતાં હોવા જોઈએ.
- આ યોજના હેઠળ અથવા અન્ય વિભાગ હસ્તકની ગ્રામ ગૃહ નિર્માણ યોજના/ ડો .આંબેડકર આવાસ યોજના, પંડિત દિનદયાલ ઉપાધ્યાય આવાસ યોજના, સરદાર આવાસ યોજના કે સરકારશ્રીની આવાસો માટેની કોઈપણ ખાતાની યોજના હેઠળ લાભ મેળવેલ હોવો જોઈએ નહિ.આ માટે અરજદારે લેખિત બાહેધરી આપવાની રહેશે.
- વિકલાંગ વિધવા એટલે પતિના અવસાન અંગેનો દાખલો જેમાં પતિના મૃત્યુની તારીખ દર્શાવેલ હોય તેવા સક્ષમ અધિકારીનો દાખલો રજુ કરવાનો રહેશે.
- વિકલાંગતા અંગે જિલ્લા સિવિલ સર્જનશ્રી દ્વારા કાઢી આપવામાં આવેલ અધિકૃત વિકલાંગતાનું પ્રમાણપત્ર અને તે આધારે જિલ્લા સમાજ સુરક્ષા અધિકારીએ કાઢી આપેલ વિકલાંગતા ઓળખપત્ર માન્ય રહેશે.

આ યોજના હેઠળ વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ અંતિત જોગવાઈ, ખર્ચ અને લાભાર્થીની વિગત નીચે મુજબ છે.

વર્ષ	જોગવાઈ (રૂ. લાખમાં)	ખર્ચ (રૂ. લાખમાં)	લાભાર્થી.
વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯	૧૨.૦૦	૧.૫૪	૧૧

વિકલાંગ થી વિકલાંગ અને સામાન્ય વ્યક્તિથી વિકલાંગ વ્યક્તિઓને લગ્ન સહાયની યોજના.

વિકલાંગથી વિકલાંગ અને વિકલાંગથી સામાન્ય વ્યક્તિઓને લગ્ન માટે આર્થિક સહાયની યોજના સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગના તા. ૩૧/૦૭/૨૦૧૪ના ઠરાવ ક્રમાંક અપગ/૧૦૨૦૧૩/૮૦૩૯૬૦/ન.બા-૮/છ-૧ થી અમલમાં છે. જેમાં કન્યાની ઉંમર ૧૮ વર્ષથી ઉપર અને છોકરાની ઉંમર ૨૧ વર્ષથી વધુ હોય, હોય, ૪૦ ટકા કે તેથી વધુ અસ્થિવિષયક વિકલાંગતા ધરાવતા વ્યક્તિ, ૮૦ ટકા કે તેથી વધુ અંધત્વ ધરાવનાર વ્યક્તિ, ૭૧ થી ૧૦૦ ટકા શ્રવણમંદ વ્યક્તિ અને ૫૦ ટકા મંદબુદ્ધિ (માનસિક મંદતા) ધરાવનાર વ્યક્તિને આ યોજનાનો લાભ મળવાપાત્ર છે.

આ યોજના હેઠળ લાભાર્થીને રૂ. ૫૦,૦૦૦/- ની સહાય આપવામાં આવે છે.

આ યોજના હેઠળ વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ અંતિત જોગવાઈ, ખર્ચ અને લાભાર્થીની વિગત નીચે મુજબ છે.

વર્ષ	જોગવાઈ (રૂ. લાખમાં)	ખર્ચ (રૂ. લાખમાં)	લાભાર્થી.
વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯	૫૬૦.૦૦	૬૫૭.૩૦	૧૩૯૧

સરકારી નોકરીઓ કરતા અપંગ કર્મચારીઓને સહાય.

૧૯૮૭-૮૮ ના વર્ષથી સરકારી નોકરી કરતા વિકલાંગ કર્મચારીઓ જેમને ચાલવામાં ઘણી જ તકલીફ હોય તેમજ ઘસડાઈને ચાલતા હોય તેવા કર્મચારીઓને કોઈપણ જાતની આવક મર્યાદા સિવાય ફોલ્ડિંગ વ્હીલચેર આપવામાં આવે છે.

વિકલાંગ બાળકના વાલી/ મા-બાપને રાજ્ય પારિતોષિક યોજના.

વિકલાંગોના કલ્યાણ ક્ષેત્રે શ્રેષ્ઠ પ્રવૃત્તિ કરતી વ્યક્તિ/ સંસ્થાને પારિતોષિક આપવાની ભારત સરકારની યોજના અમલમાં આવતાં ગુજરાત સરકારે પણ વાસ્તવમાં મૂક પરિશ્રમ કરી વિકલાંગ બાળકને ઉછેરવાના અત્યંત કપરા અને કઠીન કામમાં સંકળાયેલા, વિકલાંગ બાળકના વાલી મા-બાપને પણ એવોર્ડ પ્રદાન કરવાની યોજના તા. ૨૮-૮-૨૦૦૯ થી કરવામાં આવી હતી. માનસિક ક્ષતિ માટે, મૂક બધિર માટે, અંધ માટે અને અસ્થિવિષયક વિકલાંગતા આમ, ચાર પ્રકારની વિકલાંગતા ધરાવતા બાળકના પ્રત્યેક વાલી મા બાપને રાજ્ય પારિતોષિક માટે રૂ. ૧૦,૦૦૦/- રોકડ પુરસ્કાર અને પ્રશસ્તિ પત્ર આપવામાં આવે છે.

વિકલાંગ ધારો- ૨૦૧૬

વિકલાંગ ધારા-૨૦૧૬ હેઠળ તા. ૦૧/૦૪/૨૦૧૮ થી ૩૧/૦૩/૨૦૧૯ સુધી કુલ ૧૭ સંસ્થાઓને નવા નોંધણી પ્રમાણપત્ર ઇસ્યુ કરવામાં આવેલ છે. તેમજ આ જ સમય દરમિયાન કુલ ૬૪ સંસ્થાઓના પ્રમાણપત્ર રીન્યુ કરવામાં આવેલ છે.

વિવિધ પ્રકારનાં વિકલાંગો માટે સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓ કાર્યરત છે. વિકલાંગોને સંસ્થાગત રીતે તાલીમ અને શિક્ષણ આપવા હાલમાં ૧૩૨ જેટલી સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓને અનુદાન આપવામાં આવે છે. જેમાં પગારના ૧૦૦ ટકા તથા અન્ય નિભાવ ખર્ચ માટે અંતેવાસી દીઠ માસિક રૂ. ૧૫૦૦ અનુદાન આપવામાં આવે છે. આ ઉપરાંત ૧૦ જેટલી સંસ્થાઓ અનુદાન સિવાય પોતે સ્વૈચ્છિક ધોરણે કાર્યરત છે અને ૧૧ સંસ્થાઓ સરકાર મારફત ચલાવવામાં આવે છે. વિકલાંગોની સ્વૈચ્છિક અને સરકારી સંસ્થાઓમાં કુલ ૧૦૦૦૦ અંતેવાસીઓ લાભ લઈ રહ્યા છે.

સને વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯માં નીચે મુજબની સ્વૈચ્છિક તથા સરકારી સંસ્થાઓ રાજ્યમાં અસ્તિત્વમાં છે.

અ.ન.	વિકલાંગોના પ્રકાર	સરકારી	સ્વૈચ્છિક	ગ્રાન્ટ વગરની	કુલ
૧	૨	૩	૪	૫	૬
૧	દ્રષ્ટિમંદ	૩	૩૦	૨	૩૫
૨	શ્રવણમંદ	૩	૩૨	—	૩૫
૩	માનસિક પડકારીતા	૩	૪૩	૬	૫૨
૪	અસ્થિવિષયક અને બહુવિધ વિકલાંગતા	૨	૨૨	૨	૨૬
૫	સૈરબ્રલ પાલ્સી (મગજનો લકવો) ઘરાવતા બાળકોની સંસ્થા	—	૩	—	૩
૬	ઉચ્ચ શિક્ષણ મેળવતાં વિકલાંગ વિદ્યાર્થીઓની હોસ્ટેલો	—	૨	—	૨
	કુલ	૧૧	૧૩૨	૧૦	૧૫૩

માન્યતા પ્રાપ્ત આવી ૧૩૨ સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓના માન્ય કર્મચારીઓના પગારના ખર્ચના ૧૦૦ ટકા ગ્રાન્ટ સરકાર આપે છે. આવી સંસ્થાઓના નિવાસી અંતેવાસીઓ માટે માસિક રૂ.૧૫૦૦/- અંતેવાસી દીઠ નિભાવ ખર્ચ આપવામાં આવે છે. આ ઉપરાંત બજેટની મર્યાદા મુજબ આ પ્રકારની સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓને જરૂરત મુજબ મકાન ભાડુ તેમજ સાધન ગ્રાન્ટ ફાળવવામાં આવે છે. દ્રષ્ટિમંદ અને વિકલાંગ વ્યક્તિઓને શિક્ષણ, તાલીમ ઉપરાંત વ્યવસાયિક તાલીમ વણાટ કામ, સુથારી કામ, દરજી કામ, પ્રિન્ટીંગ કામ, બુક બાઈન્ડિંગ, હળવુ ઈજનેરીકામ, મીણબત્તી તેમજ ચોક બનાવવાનું, હોમ કાફ્ટ, પગલુછણીયા વગેરે બનાવવાની કામની તાલીમ આપવામાં આવે છે. ભારત સરકારની યોજના હેઠળ મલ્ટીકેટેગરી વર્કશોપ, વસ્ત્રાપુર, અમદાવાદ ખાતે અને જામનગર ખાતે કાર્યરત છે જે મલ્ટીકેટેગરી વર્કશોપમાં લાઈટ એન્જીનીયરીંગ, આર્મેચર વાઈર્ડીંગ, પાવર લુમ્સ, પ્લાસ્ટીક મોલ્ડિંગ, બ્રાસ વર્ક, ફિઝીયોથેરાપી વિગેરેની ટેકનીકલ તાલીમ આપવામાં આવે છે. તાતા એગ્રીકલ્ચર એન્ડ રુરલ ટૂર્નીંગ સેન્ટર ફોર ઈ બ્લાઈન્ડ, ફાસા, જી. વલસાડ ખાતે પશુ ઉછેર, ડેરીફાર્મ, બાગ કામ, ખેતી કામ વિગેરેની તાલીમ આપવામાં આવે છે. શ્રવણમંદ, દ્રષ્ટિમંદ તથા માનસિક પડકારીતા ના શિક્ષણ માટે ખાસ તાલીમ લેવા સારુ અમદાવાદ, વડોદરા, ભાવનગર, ભુજ, દાહોદ સ્થળોએ મળી કુલ ૧૮ જેટલી તાલીમ શાળા ચલાવવામાં આવે છે. દર વર્ષે ૨૦-૨૦ તાલીમાર્થીઓ દરેક કોલેજમાં તૈયાર થાય છે.

ધ રાઈટ્સ ઓફ પર્સન્સ વીથ ડિસેબીલીટીઝ એક્ટ- ૨૦૧૬ હેઠળ વર્ષ-૨૦૧૮-૧૯ માં રાજ્ય સલાહકાર બોર્ડની બેઠક તારીખ- ૧૩/૧૧/૨૦૧૮ના રોજ મળેલ છે.

કેન્દ્ર સરકારી યોજનાઓ :

રાષ્ટ્રીયપારિતોષિક (ભારત સરકાર તરફથી)

વ્યક્તિગત	—	રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦/- અને પ્રશસ્તિપત્ર
સંસ્થાકીય		રૂ. ૨,૦૦,૦૦૦/- અને પ્રશસ્તિપત્ર

કેન્દ્ર સરકારની આર્થિક સહાય :

આ યોજના હેઠળ સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓને શાળાઓ/છાત્રાલયના મકાનો માટે શૈક્ષણિક તેમજ વ્યવસાયિક તાલીમના અઘતન સાધનોમાટે ફર્નિચર માટે ૯૦ ટકાના ધોરણે ભારત સરકાર તરફથી રૂ. ૧૫.૦૦ લાખ સુધીની ગ્રાન્ટ આપવામાં આવે છે.

આ ઉપરાંત ફૂનિમ અવયવો બેસાડવા માટે ભારત સરકાર તરફથી સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓને ૧૦૦ ટકા ગ્રાન્ટ ફાળવવામાં આવે છે.

ભારત સરકારની યોજના :

કેન્દ્રીય સહાય એ.આઈ.ડી.પી. યોજનાની વિગત (AIDP) :

- ગુજરાતમાં એડિપ યોજના હેઠળ વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ માં ૨ નવા પ્રોજેક્ટો માટે રૂ. ૭૮.૩૧ લાખ અને ૭ ચાલુ પ્રોજેક્ટો માટે રૂ. ૪.૨૧ કરોડની ભલામણ ભારત સરકારને કરવામાં આવી છે.
- રજીસ્ટર ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ, સોસાયટી એક્ટ હેઠળ નોંધાયેલ સોસાયટી.
- ડી.આર.ડી.ઓ. રેડક્રોસ સોસાયટી અને અન્ય લોકલ બોડીઝ દ્વારા મળવાપાત્ર છે. આ યોજનામાં આ સંસ્થાઓ દ્વારા પ્રોજેક્ટ રજુ કરતા ૧૦૦ ટકાના ધોરણે કેન્દ્રીય સહાય મળવાપાત્ર છે.

કેવા લાભાર્થીને લાભ મળે.

- ૧) ભારતીય નાગરિક હોય.
- ૨) રજીસ્ટર મેડીકલ પ્રેક્ટીશનર દ્વારા પ્રમાણિત કરાયેલ હોય કે આ વ્યક્તિને એઈડસ એપ્લાયન્સીસની જરૂરિયાત છે.
- ૩) વ્યક્તિ નોકરીયાત હોય, સ્વરોજગાર કરતો હોય, પેન્શન મેળવતો હોય અને બધા સાધનોમાંથી માસિક આવક રૂ.૨૦,૦૦૦/- થી વધતી ન હોય.
- ૪) આશ્રિતના કિસ્સામાં વાલી/ માતા/ પિતાની આવક રૂ.૨૦,૦૦૦/- થી વધતી ન હોય.
- ૫) વ્યક્તિ કે જેણે આવી સહાય સરકાર, લોકલ બોડીઝ, સ્વૈચ્છિક સંસ્થા પાસેથી આજ હેતુ માટે ૩ વર્ષ દરમિયાન મેળવેલ ન હોય.
- ૬) આ બાબત ૧૨ વર્ષથી નાની વયના બાળકો માટે મુદત ૧ વર્ષની રાખેલ છે.

સહાયની વિગત :

- ૧) એઈડસ એન્ડ એપ્લાયન્સીસ જેની કિંમત ઓછામાં ઓછી રૂ.૫૦/- અને વધુમાં વધુ રૂ.૧૦,૦૦૦/- સુધીની હોય તેવા સાધન.
- ૨) ધો.૧૨ સુધી અભ્યાસ કરતા હોય તેવા અંધ, માનસિક વિકલાંગ શ્રવણમંદ, બહુ વિકલાંગ વિદ્યાર્થી માટે આ મર્યાદા રૂ.૧૨,૦૦૦/- ની છે.
- ૩) પ્રવાસ ખર્ચ, સામાન્ય બસ, રેલ્વેના બીજા વર્ગની સ્લીપર કોચની મુસાફરીનો ખર્ચ રૂ.૨૫૦/- ની મર્યાદામાં અપાય છે. આ માટે તબીબી અધિકારીનું પ્રમાણપત્ર જરૂરી છે. આ જ રકમ લાભાર્થીના એસ્કોર્ટ, એટેન્ડન્ટને અપાય છે.
- ૪) વધુમાં વધુ ૧૫ દિવસનું બોર્ડિંગ, લોર્જીંગ ચાર્જ ટૅનિકમાં રૂ.૧૦૦/- પ્રમાણે એવા દર્દી કે જેની આવક માસિક રૂ.૧૫૦૦૦/- સુધીની છે.
- ૫) આ યોજનામાં મેડીકલ/સર્જીકલ કંરેક્શન એન્ડ ઇન્ટરવેન્શનની બાબતના ખર્ચને પણ માન્ય રાખવામાં આવે છે.

દિનદયાળ પુર્નવસન યોજના (ડી.ડી.આર.એસ.) :

ગુજરાતમાં દિન દયાળ પુર્નવસન યોજના હેઠળ વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ માં ૧૪ નવા પ્રોજેક્ટો માટે રૂ. ૧.૩૮ કરોડ અને ૨૧ ચાલુ પ્રોજેક્ટો માટે રૂ.૩.૫૬ કરોડની ભલામણ ભારત સરકારને કરવામાં આવી છે.

જી.પી.પુર્નવસન કેન્દ્ર (ડી.ડી.આર.સી.) :

સરકારશ્રી દ્વારા ગ્રામિણ અને આંતરિયાળ વિસ્તારના વિકલાંગોને યોગ્ય નિદાન, સારવાર અને પુનઃસ્થાપન માટે ૧૦ જી.પી. વિકલાંગ પુર્નવસન કેન્દ્રોની સ્થાપના કરવામાં આવી છે. આ કેન્દ્રો બિન-સરકારી સંગઠનો દ્વારા અમદાવાદ, વડોદરા, સુરત, નડીયાદ, રાજકોટ જામનગર, ભાવનગર, સુરેન્દ્રનગર, જુનાગઢ અને દાહોદ ખાતે ચલાવવામાં આવે છે. અન્ય બે જી.પી.ઓ સાબરકાંઠા અને બનાસકાંઠા ખાતે પણ કેન્દ્ર શરૂ કરવામાં આવેલ છે. આ કેન્દ્રો માટે વિકલાંગોને અપાતા સાધનો માટે એડીપ યોજના હેઠળ ભારત સરકારી તરફથી ગ્રાન્ટ અપાય છે. જ્યારે કર્મચારીઓના માનદ વેતન રાજ્ય સરકારના આરોગ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ વિભાગ તરફથી અપાય છે.

નેશનલ ટ્રસ્ટ :

માનસિક પડકારીતા, સેરેબ્રલ પાલ્સી, ઓટિઝમ અને બહુવિધ વિકલાંગતા આ ચાર પ્રકારની વિકલાંગતા ધરાવતા વ્યક્તિઓ માટે નેશનલ ટ્રસ્ટની રચના કરવામાં આવેલ છે.

આ ટ્રસ્ટ માનસિક પડકારીતા, ઓટિઝમ સેરેબ્રલ પાલ્સી અને બહુવિકલાંગતા ધરાવતા વ્યક્તિઓની સંપૂર્ણ કાળજી રાખે છે અને ટ્રસ્ટને વારસામાં મળેલ મિલ્કતોનું સંચાલન પણ કરે છે.

આ માટે જિલ્લા કક્ષાએ કલેક્ટરશ્રીના અધ્યક્ષપદે જિલ્લા લેવલ કમિટીની રચના કરવામાં આવેલ છે.

ડી. આરોગ્ય વિભાગ (કલમ-૨૫) :

આરોગ્ય વિભાગ વિકલાંગતા સાથે સીધી રીતે સંકળાયેલ છે. આરોગ્ય વિભાગ અને તેની ક્ષેત્રિય એજન્સીઓ વિકલાંગતા નિવારવા માટે શરૂઆતથી ખૂબ કાળજી રાખે છે. આરોગ્ય વિભાગની કામગીરી નીચે મુજબ છે.

૧. ભારત સરકારશ્રી દ્વારા નવા ઘડાયે ઘ રાઈટ્સ ઓફ પર્સન્સ વીથ ડિસેબિલીટીઝ અધિનિયમ ૨૦૧૬ અને મેન્ટલ હેલ્થ કેર એક્ટ-૨૦૧૭ની જોગવાઈ અનુસાર આરોગ્ય વિભાગે સમાજ સુરક્ષા ખાતાના સંકલનમાં વિકલાંગ વ્યક્તિઓને વિકલાંગતાના પ્રમાણપત્ર તાલુકા કક્ષાના સ્થળેથી જ મળી રહે તેવી વ્યવસ્થા ગોઠવી છે અને ખાસ કેમ્પોનું આયોજન કરી વધુમાં વધુ વિકલાંગોને જરૂરી પ્રમાણપત્રો તેમના રહેઠાણ નજીકથી જ મળી રહે તેવી વ્યવસ્થા સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓના સહયોગથી ગોઠવી છે. આરોગ્ય વિભાગે વિકલાંગતાના પ્રમાણપત્રો મેળવવાની વહિવટી ઉણપ દુર કરવા માટે ભારત સરકારશ્રી દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલ સ્વાવલંબન પોર્ટલની UDID નામની વેબ પેજ આધારિત એપ્લિકેશન તૈયાર કરવામાં આવી છે અને “એબિલીટી ગુજરાત” એપ્લિકેશન તેમજ UDID એપ્લિકેશન પ્રમાણે વર્ષ ૨૦૧૮-૨૦૧૯માં વિકલાંગ વ્યક્તિઓને પ્રમાણપત્રો આપવામાં આવેલ છે.

વર્ષ ૨૦૧૭ થી ભારત સરકારશ્રીએ તૈયાર કરેલ સ્વાવલંબન પોર્ટલની UDID દ્વારા ઓનલાઈન પ્રમાણપત્ર આપવામાં આવે છે. પહેલા જે પ્રમાણપત્રો આપવામાં આવેલ હોય તે એપ્લિકેશન પર જુના પ્રમાણપત્ર તરીકે અપલોડ કરવામાં આવે છે.

૨. આરોગ્ય વિભાગે વિકલાંગતા નિવારવાના સંખ્યાબંધ કાર્યક્રમો કર્યા છે. આ માટે પોલીયો નાબૂદી અંદાજ નિવારણ અને રક્તપિત્ત નિવારણના કાર્યક્રમોમાં ધ્યાન ખેંચે તેવી સફળતા પણ મેળવી છે.

૩. વિકલાંગ વ્યક્તિઓને પ્રમાણપત્રો સમયસર અને ઝડપી આપવામાં આવે છે તે માટે રાજ્યના તમામ તબીબી અધિકારીશ્રી તેમજ તજજ્ઞ તબીબોને વિકલાંગતા પ્રમાણપત્ર ઉપરાંત આ તાલીમમાં સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ, વિકલાંગ, વ્યક્તિઓ માટેના કમિશનરશ્રી, શિક્ષણ વિભાગ, GCRT,

ICDS, આરોગ્ય વિભાગ અને વિકલાંગતા માટે કાર્યરત એન.જી.ઓ. વગેરેને પણ તાલીમ આપવામાં આવે છે.

૪. બાળકના જન્મ સમયે નિષ્ણાંત ગાયનેકોલોજિસ્ટ અને બાળ આરોગ્ય નિષ્ણાંત ડૉક્ટર વિગેરે બાળકની સાર સંભાળ લઈ વિકલાંગતાથી બચાવે છે. જેના માટે આરોગ્ય વિભાગના જનની સુરક્ષા કાર્યક્રમ કાર્યરત છે.
૫. રસીકરણ, પોલીયો વિરોધી ઝુંબેશ, રક્તપિત નિવારણ કાર્યક્રમ, અંધત્વ નિવારણ કાર્યક્રમ જેવા મહત્વના કાર્યક્રમો આરોગ્ય વિભાગ વારંવાર દ્વારા હાથ ધરાય છે.
૬. આરોગ્ય વિભાગ, શિક્ષણ વિભાગના સંકલનમાં રહીને શાળા આરોગ્ય કાર્યક્રમ ચોજે છે. જેમાં શાળાએ જતાં બાળકોની દાકતરી તપાસ કરી જ્યાં જરૂરી હોય ત્યાં વિના મૂલ્યે દાકતરી સારવાર ઉપલબ્ધ કરાવાય છે. સને ૨૦૧૮-૧૯ દરમિયાન પણ ૧.૫૬ કરોડ બાળકોની આરોગ્ય તપાસણી કરવામાં આવેલ છે. જેમાંથી જરૂરીયાતવાળા બાળકોને સ્થળ પર વિવિધ સારવાર આપવામાં આવી અને જે બાળકોને હૃદય રોગ કે અન્ય બિમારીની સારવારની જરૂરીયાત હતી તેમને સારવાર પણ આપવામાં આવેલ છે.
૭. વિકલાંગ વ્યક્તિઓની નિષ્ણાંત દાકતરો દ્વારા ચકાસણી કરાવીને તેમની વિકલાંગતાના પ્રમાણપત્ર બાબતે યોગ્ય પ્રમાણપત્ર વિકલાંગ લાભાર્થીના રહેઠાણની નજીકના સ્થળેથી જ મળી શકે તેવા સઘળા પ્રયત્નો આરોગ્ય વિભાગ દ્વારા કરવામાં આવે છે. વિકલાંગતા પ્રમાણપત્ર સરળતાથી ઉપલબ્ધ થઈ શકે તે અર્થે આરોગ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ વિભાગના તા. ૨૬/૧૦/૨૦૧૦ ના ઠરાવથી જરૂરી જોગવાઈઓ કરેલ છે. દરેક જિલ્લાઓમાં વિકલાંગતા અંગેના પ્રમાણપત્ર આપવા માટે જિલ્લા જનરલ હોસ્પિટલ અને મેડીકલ કોલેજ સંલગ્ન દ્વારા દર પંદર દિવસે સામુહિક આરોગ્ય આરોગ્ય કેન્દ્ર/પ્રાથમિક આરોગ્ય કેન્દ્ર ખાતે કેમ્પનું આયોજન કરવામાં આવે છે.
૮. આરોગ્ય વિભાગના વિવિધ રાષ્ટ્રિય પ્રોગ્રામ જેવા કે રિપ્રોડક્ટીવ મેટરનલ ન્યુબોર્ન ચાઇલ્ડ એન્ડ એડોલેશન હેલ્થ, જનની શિશુસુરક્ષા કાર્યક્રમ, રાષ્ટ્રીય બાળ સ્વાસ્થ્ય કાર્યક્રમ, રાષ્ટ્રીય અંધત્વ નિવારણ પ્રોગ્રામ, નેશનલ લેપ્રસી પ્રોગ્રામ, નેશનલ પ્રોગ્રામ ફોર પ્રિવેન્સન ઓફ ડેફેન્સ, નેશનલ મેન્ટલ હેલ્થ પ્રોગ્રામ દ્વારા રાજ્યમાં વિકલાંગતા નિવારણ અને સારવારની વ્યવસ્થા ઉભી કરવામાં આવેલ છે અને રાજ્યમાં વિકલાંગ વ્યક્તિઓ સરળતાથી સમાજમાં પુનઃસ્થાપિત થઈ શકે તે માટે મેડીકલ રિહેબિલીટેશન માટે જરૂરી ઓપરેશન, મેડીકલ એઈડ તેમજ અન્ય સારવાર સુવિધા પુરી પાડવામાં આવે છે.
૯. રાજ્યમાં જન્મથી સાંભળી ન શકતા બાળકો માટે કોકલીયર ઈમ્પ્લાન્ટ સર્જરીની સુવિધા શરૂ કરવામાં આવેલ છે. જેના દ્વારા જન્મથી સાંભળી ન શકતા દિવ્યાંગ બાળકો બોલી-સાંભળી શકે છે. આ ઓપરેશનનો ખર્ચ અંદાજીત રૂ. ૫.૦૦ લાખ થાય છે અને ચાલુ વર્ષે આવા ૧૩૨ ઓપરેશન કરવામાં આવેલ છે.
૧૦. જન્મજાત બધિરતાવાળા જે બાળકોને કોકલીયર ઈમ્પ્લાન્ટની જરૂરિયાત છે તેવા બાળકોને સીવિલ હોસ્પિટલ, અમદાવાદ ઉપરાંત સુરત, રાજકોટ, વડોદરા મેડીકલ કોલેજ સંલગ્ન હોસ્પિટલો અને સી.યુ.શાહ્નેડીકલ કોલેજ, સુરેન્દ્રનગર સંલગ્ન હોસ્પિટલ કોકલીયર ઈમ્પ્લાન્ટ માટેનો ખર્ચ બાળકોને વિનામૂલ્યે ઓપરેટીવ અને સ્પીચ થેરેપી અપાય છે.
૧૧. થેલેસેમીયા મેજરની બિમારીના અટકાવ માટે લોકજાગૃતિ ઝુંબેશ કરવાની અને તે માટે થેલેસેમીયા રોગની માહિતી પુરી પાડવામાં આવે છે. પ્રિ-મેરેજ ટેસ્ટીંગ એન્ડ કાઉન્સેલીંગ કરવું, તેમજ શાળા, કોલેજોમાં આઈ.ઈ.સી પ્રવૃત્તિ કરવાની રહે છે જે સમાજમાં થેલેસેમીયાની બિમારી વધે છે તેવા સમાજમાં બ્લડ ટેસ્ટીંગ કરી થેલેસેમીયા કાર્ડ આપવાનું આયિજન કરી સઘન આઈ.ઈ.સી કામગીરી માટેનું કરવામાં આવે છે.
૧૨. થેલેસેમીયા મેજરની જરૂરી સારવાર જેવી કે વિનામૂલ્યે બ્લડ ટ્રાન્સફ્યુઝન ચીલેટીંગ એજન્ટ ટેબ્લેટ/ઈન્જેક્શનની સારવાર જિલ્લા કક્ષાની હોસ્પિટલ દ્વારા પુરી પાડવામાં આવે છે.

૧૩. આંખ રોગ નિષ્ણાંત દ્વારા તપાસાયેલ બાળકોની સંખ્યા-૬૮૭૧૬, કોકલીયર ઇમ્પ્લાન્ટ કરેલ બાળકોની સંખ્યા-૧૩૨, કલેક્ટ લીપ/પેલેટ સારવાર બાળકોની સંખ્યા-૫૭૮ અને કલબ કુટનીસારવાર બાળકોની સંખ્યા-૫૪૧ છે.

ઇ. શિક્ષણ વિભાગ (કલમ-૨૬ થી ૩૧)

શિક્ષણ વિભાગની સંકલિત શિક્ષણ યોજનામાં વિકલાંગ બાળકોને સામાન્ય શાળાઓમાં સામાન્ય બાળકો સાથે વિકસવા દેવામાં આવે છે. આવાં વિકલાંગો માટે વિશિષ્ટ શિક્ષકોની ખાસ નિયુક્તિ કરવામાં આવે છે. આ અન્વયે થયેલ આ યોજનાની કામગીરી નીચે મુજબ છે.

I. આઇ.ઇ.ડી.એસ.એસ. યોજના:-

આ યોજના ૧૦૦ ટકા કેન્દ્ર પુરસ્કૃત યોજના છે તા. ૦૧/૦૪/૨૦૦૯ થી જુની આઇ.ઇ.ડી.સી. યોજનાની જગ્યાએ નવી યોજના આઇ.ઇ.ડી.એસ.એસ. (ઇન્કલુઝીવ એજ્યુકેશન ફોર ડીસએબલ્ડ એટ સેકન્ડરી સ્ટેજ) અમલમાં આવેલ છે. આ યોજના ધોરણ-૯ થી ૧૨ માં અભ્યાસ કરતાં વિકલાંગ બાળકોને એન.જી.ઓ. મારફત પ્રવાસી શિક્ષકો (વિશિષ્ટ શિક્ષકો) ની મદદથી શિક્ષણ અને રૂ. ૩૦૦૦ ની સાધન સહાય પ્રતિ વર્ષ આપવામાં આવે છે. દરેક વિકલાંગ બાળકને રાજ્ય સરકાર દ્વારા રૂ. ૬૦૦.૦૦ ની સ્કોલરશીપ આપવામાં આવે છે. આ યોજનાનું અમલીકરણ જી.સી.ઇ.આર.ટી. (ગુજરાત શૈક્ષણિક સંશોધન અને તાલીમ પરિષદ) આઇ.ઇ.ડી.એસ.એસ સેલ દ્વારા કરવામાં આવે છે.

- II. શિક્ષણ વિભાગે ક્ષેત્રિય કક્ષાના તેમના કર્મચારીઓને સહીય કરી દરેક વિકલાંગ બાળકો સરકારી શાળામાં કે સરકાર દ્વારા ગ્રાન્ટ મેળવતી શાળામાં દાખલ થઈ જાય તેવી કાર્યવાહી કરી છે. શિક્ષણ વિભાગે વિકલાંગ વિદ્યાર્થીઓને ૫% જેટલી જગ્યાઓ પર પ્રવેશ મળે તે માટે આવશ્યક સૂચનાઓ પ્રસિદ્ધ કરી છે. સર્વ શિક્ષા અભિયાન હેઠળ આવરી લેવાયેલ વિકલાંગ બાળકોને સરકારશ્રી દ્વારા જરૂરી શૈક્ષણિક સાધનો, બ્રેઇલ પુસ્તકો વિગેરે પુરા પાડવામાં આવે છે. સાથે સાથે વિકલાંગ બાળકોના અભ્યાસ માટે તેમના બી.આર.સી. (બ્લોક રીસોર્સ સેન્ટર) નો શરૂ થયેલો ઉપયોગ ઇન્કલુઝીવ એજ્યુકેશન તરફનું મહત્વનું પગલું છે. રાજ્યના પ્રવાસી શિક્ષકો, પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકો અને મુખ્ય શિક્ષકોના ટુંકાગાળાના તાલીમ કાર્યક્રમો હાથ ધરવામાં આવેલ છે.

- III. ડા. આંબડેકર ઓપન યુનિવર્સિટીને અનુસરી વિકલાંગ બાળકોના અધ્યાપકો માટે બી.એડ કક્ષાના ડીસ્ટન્ટ લર્નિંગ કોર્સનો આરંભ કરેલ છે અને તાંત્રિક શિક્ષણ, ઈજનેરી શિક્ષણ, ઔદ્યોગિક તાલીમ, મેડીકલ કોલેજો, પ્રાથમિક શાળા પ્રમાણપત્રની તાલીમ, કલા શિક્ષણનો ડિપ્લોમા, તાલીમી સ્નાતક વિગેરે વિદ્યાશાખામાં આ જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.

- IV. રાજ્યમાં પ્રવર્તમાન શાળા પૈકી ૨૦૧૮-૧૯ શૈક્ષણિક વર્ષ દરમિયાન ૩૯૮૯ શાળાઓમાં ૧૦૬૧૦ દિવ્યાંગ વિદ્યાર્થીઓને સંમલિત શાળાઓ હેઠળ આવરી લેવામાં આવેલ છે તેમને સામાન્ય શિક્ષકો અને વિકલાંગોને શિક્ષણ આપવાની ખાસ તાલીમ પામેલા શિક્ષકોની સહાયથી બ્રેઇલ બુક તેમજ અન્ય શૈક્ષણિક સાધન સહાય આપી, સર્વશિક્ષા અભિયાન અન્વયે શિક્ષણ આપવામાં આવી રહ્યું છે. તેઓ રમતગમતો, સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમો અને ફેશન શો વિગેરેમાં આગળ વધે તે માટે સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓ અને સરકાર દ્વારા પ્રોત્સાહનો અપાય છે. રાજ્યમાં અંધ વ્યક્તિઓના લાભાર્થે સરકાર અને રાજા રામમોહનરાય ગ્રાન્ટ અન્વયે છ બ્રેઇલ લાયબ્રેરીઓ ચાલુ કરાયેલ છે. તેમાં મોટા અક્ષરમાં છપાયેલ સાહિત્ય અને શ્રાવ્ય સાધનો પણ રાખવામાં આવેલ છે. આ માટે વિશિષ્ટ તાલીમવાળા ૧૦૪૯ શિક્ષકોને નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા છે. જેથી આ વિકલાંગ બાળકો સામાન્ય બાળકો સાથે સ્પર્ધાત્મક રીતે આગળ વધી શકે. આ યોજના હેઠળ રાજ્યની ૫૩ સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓ કામ કરે છે. જેની વિગત પરિશિષ્ટ-૨ ના પત્રક-૨ માં આપવામાં આવેલ છે.

- V. વિકલાંગ ધારાની કલમ-૩૧ અન્વયે પ્રાથમિક માધ્યમિક, ઉચ્ચતર માધ્યમિક અને ઉચ્ચ શિક્ષણ કક્ષાએ શારીરિક વિકલાંગ વિદ્યાર્થીને પરીક્ષામાં વધારાની ૩૦ મિનીટ આપવામાં આવે છે.
- VI. બોર્ડની જાહેર પરીક્ષામાં ધોરણ-૧૦ અને ૧૨ ના વિદ્યાર્થીઓને ૨૦% ગુણ મળેથી પાસ કરવામાં આવે છે. આ ૨૦% ગુણનો લાભ ધો-૯ અને ૧૨ની શાળાકીય પણ આપવાનો રહેશે.

સર્વ શિક્ષા અભિયાન અંતર્ગત વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ માં થયેલ કામગીરી :

સર્વે:-

દર વષે નવેમ્બરથી ડીસેમ્બર માસ દરમિયાન વિશિષ્ટ જરૂરિયાત વાળા બાળકોની ઓળખ માટે શાળા કક્ષાએથી વ્યવસ્થાપન સમિતી સ્થાનિક તંત્ર અને તાલુકા કક્ષાના પ્રોજેક્ટ સ્ટાફ દ્વારા વિશિષ્ટ જરૂરિયાતવાળા બાળકોની ઓળખ કરવામાં આવે છે આ ઉપરાંત ઓક્ટોબરની સ્થિતિએ ડાયસ ડેટા પણ એકત્રીત કરવામાં આવે છે. જેમા શાળામાં અભ્યાસ કરતા બાળકોની વિગતો મેળવવામાં આવે છે. વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ ધોરણ ૧ થી ૮ માં ૧,૧૦,૧૭૨ બાળકો મળેલ છે.(ડાયસ ૨૦૧૮ મુજબ)

રાજ્યના જુદા જુદા વિસ્તારોમાં લો વિઝન-૧૩૫૪૭, ટોટલ બ્લાઈન્ડ-૨૯૫૬, બહેરા-મૂંગા-૧૭૨૨૭, લોકોમોટર ડિસેબિલીટી-૧૧૧૧૪ માનસિક ક્ષતિ ધરાવતાં બાળકો-૧૫૧૭૩ અને શારીરિક વિકલાંગ-૩૦૭૨૯, સેરેબ્રલ પાલ્સી-૨૨૮૦, બહુવિધ વિકલાંગતા-૪૦૭૩, ઓટીઝમ-૬૪૮, સ્પિશિક્કિ લર્નિંગ ડિસેબિલીટી-૧૧૪૦૯ તેમજ અન્ય વિકલાંગતા ધરાવતા ૧૦૧૬ બાળકો આવરી લેવામાં આવ્યાં.

શાળા પ્રવેશ:-

સર્વેમાં ઓળખ થયેલ શાળા બહારના વિશિષ્ટ જરૂરિયાતવાળા તમામ બાળકોની પ્રવેશોત્સવ દરમિયાન વય કક્ષાના મુજબના ધોરણમાં નજીકની શાળામાં પ્રવેશ આપવામાં આવે છે.

પુસ્તકો:-

સર્વ શિક્ષા અભિયાન અંતર્ગત પ્રજ્ઞા ચક્ષુ ધોરણ ૫ થી ૮ના બાળકોને બ્રેઇલ પાઠ્યપુસ્તકો આપવામાં આવે છે. તેમજ લો-વિઝન બાળકોને ૯,૯૧૯ મેગ્નિફાઇ લેન્સ આપવામાં આવેલ છે.

ટ્રાન્સપોર્ટ/એસકોર્ટ એલાઉસ:-

વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ દરમિયાન ધોરણ ૧ થી ૮ના બહુવિધ વિકલાંગતા ધરાવતા બાળકોને શાળામાં નિયમિત આવે તે માટે હાજરી ના ધોરણે ૧૩,૨૮૦-દિવ્યાંગ બાળકના વાલીના ખાતામાં શાળા વ્યવસ્થાપન સમિતી દ્વારા બજેટ જોગવાઈ મુજબ ટ્રાન્સપોર્ટ/એસકોર્ટ એલાઉસ ફાળવવામાં આવેલ છે.

કેટેગરી	સીડબલ્યુએસએન આપવામાં પરિવહન			સીડબલ્યુએસએન આપવામાં એસ્કોર્ટ ભથ્થું		
	છોકરો	છોકરી	કુલ	છોકરો	છોકરી	કુલ
લો વિઝન	૩૦૧	૧૭૦	૪૭૧	૧૭૮	૧૧૭	૨૯૫
બ્લાઈન્ડનેસ	૧૬૯	૯૬	૨૬૫	૨૦૩	૧૪૩	૩૪૬
શ્રવણ ક્ષતી	૬૭૫	૪૩૦	૧૧૦૫	૨૩૭	૧૯૨	૪૨૯
વાણી અને ભાષાની અશક્તતા	૧૪૯	૫૬	૨૦૫	૪	૧	૫
લોકોમોટર્સ ડિસેબિલીટી	૮૧૮	૪૭૩	૧૨૯૧	૪૬૮	૨૫૯	૭૨૭
બોદિધક અસમર્થતા	૧૭૫૮	૯૭૧	૨૭૨૯	૧૪૧૭	૬૯૫	૨૧૧૨
સેરેબલ પાલ્સી	૩૬૩	૧૮૬	૫૪૯	૩૮૬	૨૬૬	૬૫૨

કેટેગરી	સીડબલ્યુએસએન આપવામાં પરિવહન			સીડબલ્યુએસએન આપવામાં એસ્કોર્ટ ભથ્થું		
	છોકરો	છોકરી	કુલ	છોકરો	છોકરી	કુલ
મલ્ટીપલ ડિસેબીલીટીઝ	૪૨૮	૨૪૨	૬૭૦	૪૭૮	૨૪૫	૭૨૩
સ્પેસિફિક લર્નિંગ ડિસેબીલીટીઝ	૨૬	૧૬	૪૨	૩	૩	૬
ઓટિઝમ સ્પેક્ટ્રમ ડિસઓર્ડર	૬૯	૫૬	૧૨૫	૧૫	૪	૧૯
લેપ્રોસી	૪	૨	૬	૫	૭	૧૨
વામનતા	૭	૬	૧૩	૦	૧	૧
માનસિક વર્તણૂક	૨૩૪	૧૬૦	૩૯૪	૩	૧	૪
મસ્ક્યુલર ડાયસ્ટ્રોફી	૧૧	૬	૧૭	૭	૧૦	૧૭
ક્રોનિક ન્યુરોલોજીકલ કન્ડીશન્સ	૩	૦	૩	૦	૧	૧
મલ્ટીપલ સ્કલેરોસિસ	૦	૧	૧	૦	૦	૦
થેલેસેમીયા	૫	૧	૬	૧	૦	૧
હિમોફિલિયા	૦	૧	૧	૦	૦	૦
સિકલ સેક (કોષ) રોગ	૩	૨	૫	૦	૧	૧
એસિડ એટેક વિકટીમ્સ	૦	૦	૦	૦	૦	૦
પાકિન્સનનો રોગ	૦	૦	૦	૦	૦	૦
કુલ	૫૦૨૩	૨૮૭૫	૭૮૯૮	૩૪૦૫	૧૯૪૬	૫૩૫૧

ગર્લ્સ સ્ટાઇપેન્ડ:-

વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ દરમિયાન ધોરણ ૧ થી ૮માં અભ્યાસ કરતી વિશિષ્ટ જરૂરિયાત ધરાવતી ૩૮૬૫ છોકરીઓ માટે બજેટ જોગવાઈ મુજબ સ્ટાઇપેન્ડ આપવામાં આવેલ છે.

રીસોર્સ રૂમ:-

ધોરણ ૧ થી ૮ની શાળામાં અભ્યાસ કરતા વિશિષ્ટ જરૂરિયાતવાળા બાળકોને તાલુકા કક્ષાના રીસોર્સ રૂમોમાં અઠવાળીયામાં ચાર દીવસ, તજજ્ઞો દ્વારા વિશિષ્ટ જરૂરિયાતવાળા બાળકોને થેરાપી (દા.ત. સાયકોલોજિસ્ટ, ફિઝિયોથેરાપિસ્ટ) અને માર્ગદર્શન આપવામાં આવે છે. હાલ ૨૬૯ રીસોર્સ રૂમ કાર્યરત છે.

સાધન સહાય:-

વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ બજેટ જોગવાઈ મુજબ વિશિષ્ટ જરૂરિયાતવાળા ધોરણ ૧ થી ૮નાં બાળકોનું તાલુકાવાર આરોગ્ય વિભાગના સંકલનમાં રહીને એસએસમેંટ કરવામાં આવેલ છે ૮૫૪ જેટલા દિવ્યાંગ બાળકોને સાધન સહાય આપવામાં આવેલ છે.

કરેક્ટીવ સર્જરી:-

આરોગ્ય વિભાગના સંકલનમાં રહીને જરૂરિયાતવાળા બાળકોની માયનોર કરેક્ટીવ સર્જરી કરવામાં આવે છે. વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ દરમિયાન ૧૪૬ બાળકોની કરેક્ટીવ સર્જરી કરવામાં આવેલ છે. જેમાં સર્વ શિક્ષા અભિયાન દ્વારા બાળકોને આવવા-જવાનો, રહેવાનો અને જમવાનો ખર્ચ આપવામાં આવે છે.

દિવ્યાંગ બાળકોના સર્ટીફિકેટ:-

વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯માં ધોરણ ૧ થી ૧૨માં ૧,૨૦,૧૩૯ દિવ્યાંગ બાળકોમાંથી ૩૨,૭૮૮ બાળકો પાસે સર્ટીફિકેટ હતા. અને UDID કેમ્પ અંતર્ગત ઓન લાઇન એન્ટ્રી કર્યા બાદ ૨૫,૯૩૬ દિવ્યાંગ બાળકોના સર્ટી નવા નિકળેલ છે.

એફ. શ્રમ અને રોજગાર વિભાગ (કલમ-૧૯ થી ૨૩) :

શ્રમ અને રોજગાર વિભાગ દ્વારા રાજ્યની પ્રત્યેક રોજગાર કચેરી ખાતે દિવ્યાંગો માટે એક અલગ એકમ રાખવા માટેના તા.૧૦/૦૮/૨૦૦૬ના ઠરાવની જોગવાઈ અનુસાર વર્ષ ૨૦૦૭-૦૮થી દરેક રોજગાર કચેરીઓ ખાતે દિવ્યાંગ ઉમેદવારો માટે એક ખાસ એકમ રાખવામાં આવેલ છે. જેમાં દિવ્યાંગ ઉમેદવાર સંબંધિત કામગીરીનો અકગ રેકોર્ડ નિભાવવામાં આવે છે. વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯માં ૧૨૪૫ દિવ્યાંગ ઉમેદવારોની વિવિધ કક્ષામાં નામ નોંધની કરવામાં આવેલ છે. જેમાં આ ખાતા હસ્તકની રોજગાર કચેરીઓ ખાતે દીવ્યાંગો માટે અનામત કુલ-૨૩૩ જગ્યાઓ અલગ અલગ નોકરીદાતાઓ દ્વારા નોંધાવવામાં આવતા તેની સામે કુલ ૭૧૪૮ દિવ્યાંગ ઉમેદવારોની ભલામણ કરવામાં આવેલ છે. તથા કુલ- ૧૧૩ દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓને વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ માં રોજગારી મળેલ છે. આ ઉપરાંત દિવ્યાંગોના પ્લેસમેન્ટ માટે સરકારશ્રી તરફથી કોઈ લક્ષ્યાંક ફાળવવામાં આવેલ નથી તેમજ કોઈ અલગ બજેટની પણ જોગવાઈ નથી.

આઈ. યુવક સેવા અને સાંસ્કૃતિક પ્રવૃત્તિઓ :

૧. યુવક સેવા અને સાંસ્કૃતિક પ્રવૃત્તિઓની કચેરી દ્વારા વિકલાંગ બાળકો માટે ઘી સોસાયટી ફોર ફીઝીકલી હેન્ડકેપ્ડ, અમદાવાદના સહયોગથી પ્રતિ વર્ષ રાજ્ય કક્ષાની વિકલાંગ વોલીબોલ સ્પર્ધાનું આયોજન વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ માં આ સ્પર્ધાપાછળ રૂ. ૧.૯૫ લાખનો ખર્ચ કરવામાં આવેલ છે. આ સ્પર્ધામાં વિકલાંગોની ૮ ટીમને કુલ ૮૪ વિકલાંગ ખેલાડીઓએ ભાગ લીધો હતો.
૨. પાટણનાં ખેતીકામ કરતા પરિવારના ઠાકોર વજાજી લાલજીભાઈએ ફ્લોર હોકીની રમતમાં ઓસ્ટ્રીયા ખાતેની સ્પેશ્યલ વિન્ટર ઓલમ્પિક્સમાં વીન્ટર ગેમ્સમાં ગોલ્ડ મેડલ મેળવીને દેશ દૂનિયામાં ગુજરાતનું નામ રોશન કર્યું હતું.
૩. વિકલાંગ બાળકો માટે "ઉમંગ ઉત્સવ" ની યોજના વર્ષ ૨૦૦૯-૧૦ થી શરૂ કરવામાં આવેલ છે. યુવક સેવા સાંસ્કૃતિક પ્રવૃત્તિઓની કચેરી દ્વારા છેલ્લા ચાર વર્ષથી વિકલાંગ બાળકો માટે ઉમંગ ઉત્સવનું પ્રાદેશિક કક્ષાએ સ્પર્ધા અને રાજ્ય કક્ષાએ તાલીમ શિબીર અને સ્પર્ધાનું આયોજન કરવામાં આવેલ છે
૪. દિવ્યાંગ ખેલાડીઓ માટે અલગથી " સ્પે.ખેલ મહાકુંભ" નું દર વર્ષે આયોજન સ્પોર્ટ્સ ઓથોરિટી ઓફ ગુજરાત દ્વારા સ્પર્ધાનું આયોજન થાય છે. સ્પે.ખેલ મહાકુંભ અંતર્ગત નીચે મુજબ ખેલાડીઓએ રજિસ્ટ્રેશન કરાવેલ અને ભાગ લીધેલ છે.

વર્ષ	રજિસ્ટ્રેશન	પાર્ટીશીપેશન
૨૦૧૮	૫૧૮૭૮	૪૧૯૪૭

૫. જિલ્લા અને રાજ્યકક્ષાએ વિજેતા થનાર પ્રથમ, દ્વિતીય અને તૃતીય ક્રમના ખેલાડીઓને રોકડ પુરસ્કાર, પ્રમાણપત્ર આપવામાં આવે છે. તેમજ રાજ્યકક્ષાએ વિજેતા ખેલાડીઓને ટ્રેકશુટ અને મેડલ આપવામાં આવે છે.

ખેલ પ્રતિભા પુરસ્કાર અંતર્ગત રોકડ રકમ આપવામાં આવે છે. ખેલ પ્રતિભા પુરસ્કાર અંતર્ગત નીચે મુજબ પુરસ્કાર આપવામાં આવે છે.

વર્ષ	રજિસ્ટ્રેશન	પાર્ટીશીપેશન
૨૦૧૮	૧૯૬૦૨	૭૭,૬૬,૦૦૦

૬. સ્પેશ્યલ ખેલ મહાકુંભ, ૨૦૧૮ નું રાજ્ય સરકાર દ્વારા આયોજન કરવામાં આવેલ હતું ખેલ મહાકુંભમાં ૧૩ રમતો જેવી કે એથલેટીક, સાયકલીંગ, વોલીબોલ, બાસ્કેટબોલ, સ્વીમીંગ, ક્રિકેટ, વગેરે જેવી સ્પર્ધા રખાયેલ હતી. જેમાં નીચે મુજબની વિગતે સ્પેશ્યલ ખેલ મહાકુંભનું રજિસ્ટ્રેશન અને પાર્ટીશીપેશન થયેલ હતું.

૭.

ક્રમ	સંસ્થાઓના નામ	રજીસ્ટ્રેશન	પાર્ટીશીપેશન
૧	સ્પે. ઓલમ્પિક્સ	૨૧૫૫૧	૧૭૨૨૮
૨	ફિઝીકલી હેન્ડિકેપ્ડ	૧૭૦૮૨	૧૪૦૧૨
૩	બ્લાઇન્ડ એસોશીએશન	૭૭૩૯	૬૧૩૨
૪	સ્પોર્ટ્સ કાઉન્સિલ ઓફ ઘ ડેફ	૫૫૦૬	૪૫૭૫
કુલ		૪૫૫૬૦	૩૬૮૦૧

૮. જીલ્લા અને રાજ્ય કક્ષાએ રમવા આવતાં વિકલાંગ ખેલાડીઓને આવવા-જવાના પ્રવાસ ખર્ચ રૂ. ૭૫/-, પ્રતિ દિન ભોજન પેટે રૂ. ૧૨૫/- અને નિવાસસ્થાનની વ્યવસ્થા માટે રૂ. ૧૦૦/- સુધી ખર્ચ રાજ્ય સરકાર દ્વારા જીલ્લા રમત-ગમત અધિકારીશ્રીઓ દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવે છે.

જ. શહેરી વિકાસ વિભાગ :

શહેરી વિકાસ વિભાગે પેટા નિયમોમાં સુધારો કરી સ્થાનિક સ્વરાજ્યની સંસ્થાઓ દ્વારા કરવામાં આવતાં મકાનોના બાંધકામમાં વિકલાંગો માટે સરળ પહોંચ શક્ય બને તેવી જોગવાઈઓ, રેમ્પ અને ખાસ પ્રકારનાં જાજરૂની વ્યવસ્થા કરવાનું આવશ્યક બનાવેલ છે. ગૃહ નિર્માણ બોર્ડે ૫% આવાસો વિકલાંગો માટે બાંધવાનું અનામત રાખેલ છે.

માર્ગ અને મકાન વિભાગના ક્ષેત્રિય કક્ષાના જાહેર મકાનોમાં જવા માટે રેલીંગ સાથેના રેમ્પની વ્યવસ્થા કરવાનું ચાલુ છે. મુખ્ય સરકારી કચેરીઓને આ કામગીરી માટે અગ્રતા આપવામાં આવી રહી છે. ત્યાર પછી બાકી રહેલા સરકારી મકાનોમાં આ સગવડ આપવાનું નક્કી કરવામાં આવેલ છે. બીન રહેણાંક મકાનો (સરકારી કચેરીઓમાં) વિકલાંગો માટેની સુવિધાની વિગતો આ સાથે જોડેલ પરિશિષ્ટ-૨ ના પત્રક-૫ માં સામેલ છે. વિશેષમાં હવેથી નવા બનતા તમામ સરકારી રહેણાંક તથા બીન રહેણાંક મકાનોમાં રેમ્પ સાથે રેલીંગની જોગવાઈ નક્કી અંદાજોમાં જ કરવામાં આવે છે.

રાજ્યભરમાં જીલ્લા કક્ષાએ આવેલ સમાજ સુરક્ષા અધિકારીઓની કચેરીઓ મોટા ભાગે ભોંયતળીયે ફેરવવામાં આવી છે અને ત્યાં સુધી પહોંચવા માટે જરૂરી સુવિધાઓનું નિર્માણ થયેલ છે.

કે. માર્ગ અને મકાન વિભાગ :

માર્ગ અને મકાન વિભાગે રાજ્યના મહત્વના ૬ (છ) ધાર્મિક સ્થળોને વિકલાંગો માટે અવરોધમુક્ત બનાવેલ છે. સરદાર પટેલ વહીવટી સંસ્થાને વિકલાંગ વ્યક્તિઓ માટે અવરોધમુક્ત એવી આદર્શ કચેરી બનાવાયેલ છે. વિકલાંગ વ્યક્તિઓના કમિશનરશ્રીની કચેરી માર્ગ અને મકાન વિભાગ દ્વારા અવરોધ મુક્ત બનાવવામાં આવી છે. ગુજરાતમાં આવતી પશ્ચિમ રેલ્વેની મોટાભાગની ટ્રેનોમાં "ડિસેબલ ફ્રેન્ડલી" કોચ હોય છે અને બાકીની ટ્રેનોમાં આવી સગવડ કરવાની જરૂર છે.

સુલભતા (કલમ-૪૪ થી ૪૬)

- I. સરકારે બધી સરકારી કચેરીઓમાં વિકલાંગ વ્યક્તિઓને પ્રવેશ કરવા માટે રેમ્પની વ્યવસ્થા કરવા સૂચના આપેલ છે અને માર્ગ અને મકાન વિભાગ દ્વારા આ કાર્યવાહી હાલમાં ચાલુ છે.
- II. ગાંધીનગર ખાતે વિવિધ કચેરીઓમાં રેમ્પની સગવડ કરવામાં આવી છે. માર્ગ અને મકાન વિભાગ દ્વારા સરકારી કચેરીઓના મકાનોમાં જરૂરી રેમ્પ (ઢાળ) અને વિકલાંગો માટેના ટોચલેટની વિશિષ્ટ વ્યવસ્થા અનિવાર્ય રીતે રાખવા દરેક અધિક્ષક ઈજનેર/કાર્યપાલક ઈજનેરને સૂચનાઓ આપવામાં આવેલ છે. વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ માં માર્ગ અને મકાન વિભાગ દ્વારા સરકારી કચેરીઓમાં વિકલાંગો માટે બનાવેલ રેમ્પ, ટોચલેટ અને લિફ્ટમાં બ્રેઇલ પ્રતિકો/શ્રાવ્ય સંકેતોની માહિતી આ સાથે જોડેલ પરિશિષ્ટ-૨ ના પત્રક-૫ માં સામેલ છે.

III. શહેરી વિકાસ વિભાગે હવે પછી બાંધવામાં આવનાર તમામ સરકારી મકાનોમાં વિકલાંગો માટેની યોગ્ય વ્યવસ્થા કરવી જ પડે તે માટે બાંધકામ પેટા નિયમોમાં સુધારા કરી જોગવાઈ કરી છે.

IV. રેલ્વે વિભાગ દ્વારા અને ઉન્નતી સંસ્થા દ્વારા ગુજરાતમાં 'વાપી' સ્ટેશનને વિકલાંગ માટે અવરોધમુક્ત સ્ટેશન બનાવવાની સાથે રાજ્યમાં છ નવા રેલ્વે સ્ટેશનો "ડીસેબલ ફ્રેન્ડલી" બનાવાયા છે. ઓફિસો, કોર્ટો, કોર્પોરેશનના મકાનો વિગેરે પણ ધીમે ધીમે મક્કમ ગતિથી "ડીસેબલ ફ્રેન્ડલી" બનાવવાની યોજના હેઠળ આવરી લેવામાં આવી રહ્યા છે.

એલ. અન્ય વિભાગો તથા બોર્ડ/કોર્પોરેશનોની કામગીરી :

I. વિકલાંગ ધારાની કલમ-૨૬થી ૩૦ અન્વયે સરકારના વિવિધ કોર્પોરેશનો જેવાં કે ગુજરાત અનુસૂચિત જાતિ વિકાસ નિગમ, ગુજરાત ઠાકોર અને કોળી વિકાસ નિગમ, ગુજરાત અલ્પ સંખ્યક નાણાં અને વિકાસ નિગમ, ગુજરાત ગોપાલક વિકાસ નિગમ વિગેરે દ્વારા તેમજ ગુજરાત લઘુમતિ આર્થિક વિકાસ નિગમ દ્વારા એન.એચ.એફ.ડી.સી. ની લોન સહિત વિકલાંગોને રોજગારી માટે લોન આપવામાં આવે છે. વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ દરમિયાન ગુજરાત અલ્પ સંખ્યક નાણાં અને વિકાસ નિગમ દ્વારા ૧૩૫ વિકલાંગોને રૂા. ૯૨.૯૦ લાખની લોન મંજૂર કરેલ છે. રાજ્યમાં વિકલાંગ વ્યક્તિઓને પુરતી સંખ્યા અને પ્રમાણમાં સ્વરોજગારી/લોન મળી શકે તે માટે રાજ્ય સરકારે મહારાષ્ટ્ર રાજ્યની જેમ લઘુમતિ વિકાસ નિગમમાંથી અલગ કરી ગુજરાત અલ્પસંખ્યક નાણાં અને વિકાસ નિગમની રચના કરાવેલ છે.

II. ગુજરાત રાજ્ય માર્ગ વાહન વ્યવહાર નિગમ દ્વારા ૨૦૧૮-૧૯ ના વર્ષમાં નિગમના ૬૧ બસ સ્ટેન્ડ ઉપર રેલીંગ સાથે સ્લોપીંગ રેમ્પની સુવિધા ઉભી કરાવે કરાવેલ છે તેમજ ૬૧ બસ સ્ટેન્ડ ઉપર રેમ્પ સહિતની ટોઇલેટની સુવિધા ઉભી કરાવેલ છે (વિગતો પરિશિષ્ટ-૨ ના પત્રક-૬ માં સામેલ છે) નિગમ દ્વારા લો ફ્લોરવાળી ૨૪-બસો અમદાવાદ-ગાંધીનગર શહેરી સંચાલનમાં મૂકી સુવિધા પુરી પાડવામાં આવેલ છે. ૪૪-સીટવાળી બસમાં વિકલાંગો માટે ૦૨ અને ૫૨-સીટવાળી બસમાં વિકલાંગો માટે ૦૩ સીટો સીટ નંબર-૧૬, ૧૭ અને ૧૮ અનામત રાખવામાં આવે છે.

III. ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ દ્વારા વર્ગ-૧ અને વર્ગ-૨ ની સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષામાં અને શૈક્ષણિક પરીક્ષાઓમાં અંધ પરીક્ષાર્થીઓને વધારાનો ૩૦ મિનિટનો સમય આપવામાં આવે છે. અંધ વ્યક્તિ તથા જાતે લખી ન શકે તેવા ઉમેદવારોને પરીક્ષા માટે માંગણી મુજબ લહિયાની સગવડ પણ આપવામાં આવે છે.

IV. આ ઉપરાંત વિકલાંગોને બમણું વાહન ભથ્થું, સરકારી કર્મચારીના માનસિક વિકલાંગ બાળકોને ઉંમર કે આવક મર્યાદા વિના આજીવન કુટુંબ પેન્શન, મકાન બાંધકામ પેશગીમાં વિકલાંગોને અગ્રતા, વિકલાંગ કર્મચારીઓને ભૌંયતળીયે રહેણાંકીય સરકારી મકાનની ફાળવણી, વ્યવસાય વેરો ભરવામાંથી મુક્તિ જેવી વિવિધ સવલતો સરકાર દ્વારા અપાય છે.

V. સેન્સસ ઓફ ઈન્ડીયા દ્વારા વિકલાંગ વ્યક્તિઓના આંકડાઓ જાહેર કરવામાં આવ્યા છે, તે મુજબ ભારત દેશની વિકલાંગોની લગભગ ૨.૫૯ ટકાવારી સામે ગુજરાતમાં વિકલાંગોની ટકાવારી લગભગ ૧.૮૧ જેટલી થવા જાય છે.

VI. ગુજરાત રાજ્યમાં ગુજરાત રાજ્ય અલ્પ સંખ્યક નાણાં અને વિકાસ નિગમની સ્થાપના કરી અને તે દ્વારા એન.એચ.એફ.ડી.સી. ના મારફતે વિકલાંગ વ્યક્તિઓને ધંધા-રોજગાર માટે લોન/ધિરાણ આપવામાં આવે છે.

VII. મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગ દ્વારા જીલ્લા અને તાલુકા કક્ષાએ વિકલાંગ મહિલાઓને રોજગારલક્ષી તાલીમ આપવામાં આવે છે.

એમ. સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓનો ફાળો :

I. સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓ રાજ્યમાં વિકલાંગોને લગતી શૈક્ષણિક અને પુર્ન:વસનની કામગીરી સંભાળે છે. સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓ સરકારના અનુદાનથી વિકલાંગોને સહાય કરવાની કામગીરી કરે છે.

- II. અંધજન મંડળ, અમદાવાદ રાજ્યના વિવિધ જીલ્લાઓમાં શિક્ષણ અને રોજગાર માટે તાલીમ, વિકલાંગો માટે સ્પેશ્યલ તાલીમ, સંકલિત પુનઃવસનની યોજનાઓ, બ્રેઇલપ્રેસ, વિકલાંગો માટે વિવિધ સહાયક વસ્તુઓનું સર્જન અને વિતરણની જેવી અનેક કામગીરીઓ બજાવે છે.
- III. અંધજન મંડળ, અમદાવાદ સંસ્થા જેવી જ પ્રવૃત્તિઓ પી.એન.આર. સોસાયટી, ભાવનગર, બહેરા-મુંગા સોસાયટી, અમદાવાદ, બી.એમ.ઈન્સ્ટીટ્યુટ, અમદાવાદ, બ્લાઈન્ડ વેલ્ફેર કાઉન્સીલ, દાહોદ, અક્ષર ટ્રસ્ટ, વડોદરા, દિશા ટ્રસ્ટ, વડોદરા, કાશીબેન ગોરધનભાઈ ચીલ્ડ્રન હોસ્પિટલ, વડોદરા વિગેરે સંસ્થાઓ દ્વારા કરવામાં આવે છે જેઓ રાજ્યના અંતરિયાળ વિસ્તારોના વિકલાંગો માટે કલ્યાણના કાર્યક્રમો હાથ ધરે છે.
- IV. ગુજરાત રાજ્યના પસંદ કરેલ ૬ જીલ્લાઓમાં તેમજ રાજ્યની ૩ માનસિક દર્દીઓ માટેની ખાસ હોસ્પિટલોમાં માનસિક દર્દીઓની ચકાસણી, તબીબી પ્રમાણપત્રો આપવા, સારવાર આપવી અને સાજા થયા બાદ આવા દર્દીઓના પુનઃ વસનની કાર્યવાહી હાથ ધરવામાં આવે છે. રાજ્યની તમામ મેન્ટલ હોસ્પિટલોમાં વીઝીટર્સ કમિટીની મીટીંગ પ્રતિમાસ યોજાય છે. જેમાં મોટા ભાગે આ કચેરીના પ્રતિનિધી હાજર રહી જરૂરી માર્ગદર્શન પુરૂ પાડે છે.

એન. નેશનલ ટ્રસ્ટ એક્ટ હેઠળ ગુજરાતમાં કરવામાં આવેલ કામગીરી :

- I. **સ્થાનિક કક્ષાએ કમીટીઝ અને લીગલ ગાર્ડિયનશીપ :** ગુજરાત રાજ્યમાં ૨૬ લોકલ લેવલ કમીટીની નેશનલ ટ્રસ્ટ એક્ટ હેઠળ રચના કરવામાં આવી છે. આ કચેરીમાં ૩ મુખ્ય સભ્યો જેવાં કે (૧) કલેક્ટર (૨) નેશનલ ટ્રસ્ટ હેઠળ નોંધાયેલ સંસ્થા (૩) વિકલાંગતા ધરાવતાં વ્યક્તિ હોય છે. આ કમીટીના સભ્ય સચિવ તરીકે જીલ્લા સમાજ સુરક્ષા અધિકારી હોય છે. આ કમીટી સમક્ષ વિકલાંગ વ્યક્તિના માતા-પિતા અથવા તેના સંબંધી પોતાની પસંદગીના કોઈપણ વ્યક્તિને વાલી તરીકે કાર્ય કરવા નિયુક્ત કરવા અરજી કરી શકે છે.
- II. **નિરામય હેલ્થ પોલીસી :** ઓર્ટીઝમ, સેરેબ્રલ પાલ્સી, મેન્ટલી રીટાર્ડેશન અને બહુવિકલાંગતા વાળા વ્યક્તિઓને આર્થિક રીતે પરવડી શકે તેવો મેડીકલ વિમો આ યોજના હેઠળ લેવામાં આવે છે. ગુજરાત રાજ્યમાં નિરામય હેલ્થ પોલીસી હેઠળ વિકલાંગ લાભાર્થીઓ નોંધાયેલ છે.
- III. **સમર્થ યોજના :** "સમર્થ" નામની ટુંકાગાળાની તથા લાંબાગાળાની રહેણાંકીય અને ડેકેર યોજના વર્ષ ૨૦૦૫-૨૦૦૬ ના નાણાંકીય વર્ષથી શરૂ કરાયેલ છે. ગુજરાતમાં આ સ્કીમના હોલ્ડર તરીકે ત્રણ સંસ્થાઓ (૧) અંધજન મંડળ, અમદાવાદ (૨) બ્લાઈન્ડ વેલ્ફેર કાઉન્સીસ, દાહોદ (૩) અંધજન કલ્યાણ ટ્રસ્ટ, ધોરાજી કાર્યરત છે.
- IV. **એસ્પીરેશન :** આ યોજનાનો હેતુ ૦૬ વર્ષના વિકલાંગ બાળકોને સામાન્ય પ્રવાહમાં અને સ્પે. સ્કુલમાં પ્રવેશ માટે તૈયાર કરવાનો છે. ગુજરાતમાં એસ્પીરેશન સ્કીમ હોલ્ડર બે સંસ્થાઓ (૧) આર્શીવાદ ટ્રસ્ટ ફોર ડીસેબલ્ડ, સાયલા (૨) શ્રી વી.એસ.ગાંધી ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ, કપડવંજ કાર્યરત છે.
- V. **બઢતે કદમ અવેરનેસ કેમ્પેઈન :** વિકલાંગ વ્યક્તિઓને તેમના અધિકારો બાબતે જાગૃતતા અને તેમની પોતાની યોગ્યતાથી સભાન કરવા "બઢતે કદમ" કેમ્પેઈન કાર્યક્રમ છેલ્લા પાંચ વર્ષથી ગુજરાતમાં ચલાવવામાં આવે છે. ગુજરાતને બઢતે કદમ કાર્યક્રમ અંતર્ગત સૌથી સાડું કેમ્પેઈન કરવા માટેનો એવોર્ડ મળેલ છે. દરેક વર્ષે જુદા જુદા વિષયો (થીમ) ઉપર ગુજરાતમાં કેમ્પેઈન ચલાવવામાં આવે છે.

કન્ટીન્યુઈંગ રીહેબીલીટેશન એજ્યુકેશન ટ્રેઈનિંગ પ્રોગ્રામ (સી.આર.ઈ) : ગુજરાત વિકલાંગોના પુનઃ સ્થાપનની પ્રવૃત્તિમાં સક્રિય છે. રાજ્યમાં કેટલાંક એન.જી.ઓ. ના સહકારથી મોટા ભાગના તાલીમ કાર્યક્રમો ચલાવવામાં આવે છે. રાજ્યમાં આર.સી.આઈ માન્ય ૭ સંસ્થાઓ છે જે પ્રોફેશનલ પ્રોગ્રામ ચલાવે છે.

પરિશિષ્ટ-૨
જિલ્લા વિકલાંગ પુનવર્સન કેન્દ્ર, રાજકોટ
વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯

ક્રમ	કક્ષા	વિકલાંગ રજીસ્ટ્રેશન		સાધન આપ્યા	કુલ કિંમત (રૂપિયામાં)
		સેન્ટર ઉપર	કેમ્પથી		
૧	૨	૩	૪	૫	૬
૧	હિયરીંગ હેન્ડિકેપ	૧૪	-	-	-
૨	ઓર્થોપેડીક હેન્ડિકેપ	૭૩૫	-	-	-
૩	મેન્ટલી હેન્ડિકેપ/મંદબુદ્ધિના	૧૨૮	-	-	-
૪	વિઝ્યુઅલ હેન્ડિકેપ	૧૦	-	-	-
૫	સ્પીચ એન્ડ લેંગ્વેજ થેરાપી/ સેરેબ્રલ પાલ્સી	-	-	-	-
૬	બહુ વિકલાંગ હેન્ડિકેપ	-	-	-	-

જિલ્લા પુનવર્સન કેન્દ્ર, વડોદરા

ક્રમ	કક્ષા	વિકલાંગ રજીસ્ટ્રેશન		સાધન આપ્યા	કુલ કિંમત (રૂપિયામાં)
		સેન્ટર ઉપર	કેમ્પથી		
૧	૨	૩	૪	૫	૬
૧	હિયરીંગ હેન્ડિકેપ્ડ	૬૬૭	૬	૧૨૩	૨૨૧૧૪૮
૨	ઓર્થોપેડીક હેન્ડિકેપ્ડ	૪૦૭	૨૫	૮૪	૨૪૨૭૬૮
૩	મેન્ટલી હેન્ડિકેપ્ડ	૩૮૭	૬૦	૨૩	૪૧૪૦૦
૪	વિઝ્યુઅલ હેન્ડિકેપ્ડ	૪૨	૦	૨	૬૧૪
૫	ફિઝીયોથેરાપી/ સેરેબ્રલ પાલ્સી	૧૪	૦	૦	૦
૬	બહુ વિકલાંગ હેન્ડિકેપ્ડ	૧૫	૦	૦	૦

પરિશિષ્ટ-૨

આઈઈડીએસએસ યોજના, જીસીઈઆરટી, ગાંધીનગર
વિકલાંગ બાળકો અને વિશિષ્ટ શિક્ષકોની માહિતી દર્શાવતું પત્રક

વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯

(પત્રક-૨)

ક્રમ	સ્વૈચ્છિક સંસ્થાનું નામ	વિકલાંગ બાળકોની સંખ્યા										વિશિષ્ટ શિક્ષકોની સંખ્યા	શાળાઓની સંખ્યા		
		દ્રષ્ટિ હીન	મગજનો લકવો	શ્રવણ મંદતા	બૌદ્ધિક દિવ્યાંગતા	શારીરિક હલન-ચલનની દિવ્યાંગતા	હીંગણા પણુ	બહુ દિવ્યાંગતા	એનેમીયા	થેલેસીમિયા	કુલ સંખ્યા				
અમદાવાદ જીલ્લો															
૧	એન.એ.બી. અમદાવાદ	૭૭	૧૦	૩૭	૪૫	૩૫							૨૦૪	૨૪	
૨	એન.એ.બી. વિરમગામ, જી. અમદાવાદ	૨૩	-	૧૧	૪૫	૯							૮૮	૧૪	
૩	શક્તિ વિકાસ ટ્રસ્ટ, માંડલ, જી. અમદાવાદ	૨૨		૫	૩૪	૧૧							૭૨	૧૧	
૪	ડેવ. એક્ટિવ, સોશયલ સર્વિસ એન્ડ રીસર્ચ, જી. અમદાવાદ	૪	૧૭	૧૦	૮૬	૪૫							૧૬૨	૧૬	૩૯૯
૫	હિતેષ સ્મૃતિ કલ્યાણકારી સેવા સંઘ, જી. અમદાવાદ	૮	૭	૨૧	૫૭	૧૦							૧૦૩	૧૩	
૬	જયશ્રી નાગદેવ ખાદી ગ્રામોદ્યોગ મંડળ, કણભા, જી. અમદાવાદ	૫	૧	૫	૪૧	૨							૫૪	૯	

ક્રમ	સ્વૈચ્છિક સંસ્થાનું નામ	વિકલાંગ બાળકોની સંખ્યા										શાળાઓની સંખ્યા
		દ્રષ્ટિ દીન	મગજનો લકવો	અવગ્રા મંદતા	બૌદ્ધિક દિવ્યાંગતા	શારીરિક હલન-ચલનની દિવ્યાંગતા	કીંગલા પણુ	બહુ દિવ્યાંગતા	એનેમીયા	થેલેસીમિયા	કુલ સંખ્યા	
૭	ઉન્નતિ કેળવણી મંડળ, ઘાટલોડીયા, જી.અમદાવાદ	૧૬	૪	૧૧	૧૧	૯					૫૧	૪
૮	સપ્તરંગી ગૃપ ટ્રસ્ટ, ધોળકા, જી. અમદાવાદ	૮	૨	૧૪	૪૪	૫			૩		૭૬	૧૧
૯	અપંગ માનવ કલ્યાણ કેન્દ્ર, જી. અમદાવાદ	૩૫	૦			૨૧					૫૬	૧
૧૦	દિશાદર્શન સેવા ટ્રસ્ટ, જી. અમદાવાદ	૧	૮		૭૯	૨૨					૧૧૦	૧૩
૧૧	ચંદ્રગૃહ મૌર્ય એજ્યુકેશન ટ્રસ્ટ, અમદાવાદ	૭	૧	૮	૩૫	૧૨					૬૩	૬
મહેસાણા જીલ્લો												
૧૨	એન.એ.બી., વિસનગર, જી. મહેસાણા	૨૨૧	૧	૩૬	૬૬	૯૦				૧	૪૧૫	૪૯
૧૩	ખોડીયાર એજ્યુકેશન ટ્રસ્ટ, જી. મહેસાણા	૦	૯	૧૬	૧૪૫	૧૧૮					૨૮૮	૧૮
૧૪	ઉદેશ્વરી માતા મારીયા ટ્રસ્ટ, કડી, જી. મહેસાણા	૦	૩	૧	૩૧	૨૧					૫૬	૫
											૩૧૪	

ક્રમ	સ્વૈચ્છિક સંસ્થાનું નામ	વિકલાંગ બાળકોની સંખ્યા										વિશિષ્ટ શિક્ષકોની સંખ્યા	શાળાઓની સંખ્યા	
		દ્રષ્ટિ દીન	મગજનો લકવો	અવણ મંદતા	બૌદ્ધિક દિવ્યાંગતા	શારીરિક હલન-ચલનની દિવ્યાંગતા	ઈંગણા પણુ	બહુ દિવ્યાંગતા	એનેમીયા	થેલેસીમિયા	કુલ સંખ્યા			
સાબરકાંઠા જીલ્લો														
૧૫	એન.એ.બી. ઈસ્ટ, જી. સાબરકાંઠા	૧૬૬	૦	૩૬	૧૪૫	૭૧					૪૧૮	૬૦		
૧૬	પરખ સંસ્થા, હિંમતનગર, જી. સાબરકાંઠા	૦	૧	૧૯	૨૬	૧૫					૬૧	૭		૨૦૯
દાહોદ જીલ્લો														
૧૭	બ્લાઈન્ડ વેલ્ફેર કાર્બન્સિલ, જી. દાહોદ	૧૮૩	૫	૧૬૦	૫૭૮	૧૬૯					૧૦૯૫	૧૦૦		૫૦૦
૧૮	જીલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન, દાહોદ	૧૧		૭	૨૦	૦					૩૮	૩		
વલસાડ જીલ્લો														
૧૯	એન.એ.બી. વલસાડ, જી. વલસાડ	૩૦		૮	૧૫	૨૭			૨		૮૦	૫		૪૨
૨૦	મનોવિકાસ ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ, વાપી, જી.વલસાડ	૬	૧	૯	૭	૧૯					૪૪	૨		
નવસારી જીલ્લો														
૨૧	ગાંધીધર કછોલ, જી. નવસારી	૨૪		૩૦	૩૭	૪૬					૧૩૭	૭		૭૦
આણંદ જીલ્લો														
૨૨	શ્રી જલારામ જન સેવા ટ્રસ્ટ, ધર્મજી, જી. આણંદ	૧૨૭	૧૦	૫૦	૧૮૫	૧૪૩					૫૧૫	૪૮		૧૫૯

ક્રમ	સ્વૈચ્છિક સંસ્થાનું નામ	વિકલાંગ બાળકોની સંખ્યા										વિશિષ્ટ શિક્ષકોની સંખ્યા	શાળાઓની સંખ્યા			
		દ્રષ્ટિ દીન	મગજનો લકવો	અવણ મંદતા	બૌદ્ધિક દિવ્યાંગતા	શારીરિક હલન-ચલનની દિવ્યાંગતા	કીંગણા પણુ	બહુ દિવ્યાંગતા	એનેમીયા	થેલેસીમિયા	કુલ સંખ્યા					
૨૩	ચંદ્રેશ એજ્યુકેશન ટ્રસ્ટ, સીજવાડા- તારાપુર, જી. આણંદ	૧૮	૧	૧૦	૧૩	૨૯								૭૨	૨	
ખેડા જીલ્લો																
૨૪	એન.એ.વી., મહેમદાવાદ, જી. ખેડા	૧૬૮		૩૪	૧૨૧	૧૬૮								૪૯૧	૪૧	૨૯૮
૨૫	વી.એસ.ગોંધી એસ્ટેબલ ટ્રસ્ટ, કપડવંજ, જી. ખેડા	૮૭	૭	૭૩	૧૧૧	૧૪૨								૪૨૦	૪૪	
પાટણ જીલ્લો																
૨૬	ભણસાલી ટ્રસ્ટ, રાઘનપુર, જી. પાટણ	૧૦૭		૬૧	૬૩	૧૧૮								૩૪૩	૪૧	
૨૭	શ્રી મમતા સેવા મંડળ, ધીણોજ, જી. પાટણ	૦	૮	૧	૩૯	૧૬								૬૪	૩	૧૭૨
૨૮	જીલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન, જી. પાટણ	૦	૨	૧૦	૧૯	૨૨								૫૩	૨	
સુરેન્દ્રનગર જીલ્લો																
૨૯	એન.એ.વી. પાટડી, જી. સુરેન્દ્રનગર	૪૮	૧	૧૦	૯૬	૨૭								૧૮૨	૨૪	૧૭૬
૩૦	પ્રજ્ઞાચક્ષુ મહિલા સેવાકુંજ, જી. સુરેન્દ્રનગર	૫૦	૬	૩૪	૧૫૩	૪૪								૨૮૭	૩૫	

ક્રમ	સ્વૈચ્છિક સંસ્થાનું નામ	વિકલાંગ બાળકોની સંખ્યા										વિશિષ્ટ શિક્ષકોની સંખ્યા	શાળાઓની સંખ્યા			
		દ્રષ્ટિ દીન	મગજનો લકવો	શ્રવણ મંદતા	બૌદ્ધિક દિવ્યાંગતા	શારીરિક હલન-ચલનની દિવ્યાંગતા	કીંગલા પણુ	બહુ દિવ્યાંગતા	એનેમીયા	થેલેસીમિયા	કુલ સંખ્યા					
૩૧	શ્રી નવજીવન વિકલાંગ સેવાશ્રય, ભથાઉ, હળવદ, જી. સુરેન્દ્રનગર	૧૫	૧	૧૫	૭૮	૩૦								૧૩૯	૧૫	
ભરૂચ/નર્મદા જીલ્લો																
૩૨	જીલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન, જી. ભરૂચ	૩૦	૨	૨૬	૯૪	૫૨					૧			૨૦૬	૧૪	૯૬
૩૩	ગ્રામ નિર્માણ કે. મંડળ, થવા, તા. વાલિયા, જી. ભરૂચ	૦	૩	૨૪	૫૦	૪૮								૧૨૫	૭	૬૬
ગાંધીનગર જીલ્લો																
૩૪	નવજીવન સાર્વજનિક એજ્યુકેશન ટ્રસ્ટ, ગાંધીનગર	૫૪	૩૬	૨૨	૧૩૫	૭૫								૩૨૩	૩૩	૧૨૦
અમરેલી જીલ્લો																
૩૫	અમરેલી જીલ્લા અંદાજન પ્રગતિ મંડળ, જી. અમરેલી	૫૮	૮	૨૧	૫૨	૨૬								૧૬૫	૨૩	
૩૬	શક્તિ એજ્યુકેશન ટ્રસ્ટ, બગસરા, જી. અમરેલી	૨૩	૩	૧૧	૯	૩૩								૭૯	૬	૯૧
૩૭	વિક્સભારતી એજ્યુકેશન એન્ડ ચેરિટીબલ ટ્રસ્ટ, બારપટોળી, અમરેલી	૧૫		૧૫	૧૮	૧૬								૬૪	૯	

ક્રમ	સ્વૈચ્છિક સંસ્થાનું નામ	વિકલાંગ બાળકોની સંખ્યા										વિશિષ્ટ શિક્ષકોની સંખ્યા	શાળાઓની સંખ્યા	
		દ્રષ્ટિ દીન	મગજનો લકવો	અવણ મંદતા	બૌદ્ધિક દિવ્યાંગતા	શારીરિક હલન-ચલનની દિવ્યાંગતા	કીંગણા પણુ	બહુ દિવ્યાંગતા	એનેમીયા	થેલેસીમિયા	કુલ સંખ્યા			
બનાસકાંઠા જીલ્લો														
૩૮	શ્રી સર્વોદય આશ્રમ, સણાલી, જી. બનાસકાંઠા	૩૬		૬	૧૫	૫૫						૧૧૨	૧૦	
૩૯	ડાયેટ- પાલનપુર, પાલનપુર, જી. બનાસકાંઠા	૧૯	૫	૧૧	૫૬	૭૪						૧૬૫	૧૦	૧૪૧
૪૦	નવજયોત એજ્યુકેશન ટ્રસ્ટ, રૈયા, તા. દિયોદર, જી. બનાસકાંઠા	૧૧		૯	૪૩	૪૨						૧૦૫	૯	
વડોદરા જીલ્લો														
૪૧	સંસ્કારધામ એજ્યુકેશન ટ્રસ્ટ, તરસાલી, જી. વડોદરા	૨૪	૧૦	૧૭	૯૬	૬૮					૪	૨૨૧	૧૬	૧૦૮
૪૨	ગાયત્રી સેવા ટ્રસ્ટ, નસવાડી, જી. વડોદરા	૨૫	૧	૮	૫૭	૩૪					૬	૧૨૯	૧૧	૫૨
જામનગર જીલ્લો														
૪૩	જીલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન, જામનગર	૪૪	૭	૨૯	૫૫	૮૧						૨૧૬	૧૪	૧૦૫
સુરત જીલ્લો														
૪૪	એન.એ.બી. સુરત, જી. સુરત	૬૬		૨૭	૭૪	૧૪૮						૩૧૭	૨૨	૧૧૦
ભાવનગર જીલ્લો														
૪૫	એન.એ.બી., ભાવનગર	૮૫	૨૭	૮૬	૯૨	૪૮						૩૩૮	૪૮	૧૧૮

ક્રમ	સ્વૈચ્છિક સંસ્થાનું નામ	વિકલાંગ બાળકોની સંખ્યા										વિશિષ્ટ શિક્ષકોની સંખ્યા	શાળાઓની સંખ્યા
		દ્રષ્ટિ હીન	મગજનો લકવો	અવણ મંદતા	બૌદ્ધિક દિવ્યાંગતા	શારીરિક હલન-ચલનની દિવ્યાંગતા	કીંગલા પણુ	બહુ દિવ્યાંગતા	એનેમીયા	થેલેસીમિયા	કુલ સંખ્યા		
૪૬	ગુર્જર જન કલ્યાણ ટ્રસ્ટ, બોટાદ, જી. ભવાનગર	૮	૧૨	૪૩	૧૧						૭૪	૯	૨૧
જૂનાગઢ જીલ્લો													
૪૭	એન.એ.બી., જૂનાગઢ	૧૧૬	૨૭	૧૦૪	૨૦૦	૭૯					૫૨૬	૬૫	૧૭૨
રાજકોટ જીલ્લો													
૪૮	એન.એ.બી., રાજકોટ	૪૩	૫	૧૪	૩૦	૩૯					૧૩૧	૧૧	૫૦
કચ્છ જીલ્લો													
૪૯	એન.એ.બી., ભુજ, કચ્છ	૭	૮	૯	૧૦						૩૪	૩	૧૧૧
૫૦	નવચેતન બ્લાઈન્ડ મેન એસોસીએશન, માધાપર	૭૧	૪૫	૨૧૬	૮૦	૧					૪૧૫	૪૬	
ડાંગ જીલ્લો													
૫૧	જીલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન, વઘઈ, જી. ડાંગ	૨૩	૪	૯	૩૭	૧૩					૮૬	૧૨	૪૦
પંચમહાલ જીલ્લો													
૫૨	એન.એ.બી. દાહોદ, જી. પંચમહાલ	૧૮૮	૧૪	૭	૩૬	૨૩૩		૨			૪૭૮	૨૨	૨૫૦
૫૩	જીલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન, સંતરામપુર, જી. પંચમહાલ	૧૩	૬	૧૧	૧૪						૫૮	૩	
કુલ		૨૪૨૭	૨૬૪	૧૨૬૪	૩૮૫૪	૨૭૭૫	૧	૧૬	૨	૭	૧૦૬૧૦	૧૦૩૬	૩૯૮૯

પરિશિષ્ટ-૨

વિકલાંગોને આપવામાં આવેલ ઓળખકાર્ડની યોજનાની શરૂઆતથી તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૯ અંતિત માહિતિ
દર્શાવતું પત્રક
વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯

ક્રમ	જિલ્લાનું નામ	મુક બધિર	દ્રષ્ટિહિન	માનસિક પડકારીતા	માનસિક માંદગી	વિકલાંગ		કુલ
						૪૦% થી ૭૪% ટકા	૭૫% કે તેથી ઉપર	
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯
૧	અમદાવાદ	૧૦૮૧	૧૧૫૬	૨૧૯૭	૧૪૨	૪૮૬૯	૧૮૪૩	૧૧૨૮૮
૨	અમરેલી	૧૨૬૩	૧૯૯૫	૨૧૦૫	૯૨	૫૮૦૦	૩૭૮૪	૧૫૦૩૯
૩	આણંદ	૬૩૧	૯૪૭	૧૧૭૫	૪૧	૩૩૨૫	૧૦૭૭	૭૧૯૬
૪	અરવલ્લી	૩૪૭	૩૫૧	૪૬૧	૧	૧૯૯૭	૫૭૦	૩૭૨૭
૫	બનાસકાંઠા	૫૦૮	૭૭૯	૭૪૩	૩	૩૭૦૮	૮૯૫	૬૬૩૬
૬	ભરૂચ	૨૫૧	૨૯૫	૪૧૧	૨	૯૧૩	૩૩૧	૨૨૦૩
૭	ભાવનગર	૨૩૧	૨૧૫	૬૪૬	૮	૧૬૭૯	૩૧૫	૩૦૯૪
૮	બોટાદ	૧૩૪	૧૩૧	૨૦૫	૩	૧૨૭૯	૨૮૫	૨૦૩૭
૯	છોટાઉદેપુર	૨૨૯	૧૮૧	૨૩૫	૨૦૪	૩૪૩	૧૪૩	૧૩૩૫
૧૦	દાહોદ	૬૨૬	૫૧૪	૫૫૬	૧૫	૧૯૪૯	૧૬૩૧	૫૨૯૧
૧૧	ડાંગ	૪૮	૧૦૨	૧૭૯	૦	૩૬૫	૧૦૪	૭૯૮
૧૨	દેવભૂમિ દ્વારકા	૧૭૦	૨૭૬	૪૩૬	૧૬	૧૦૯૪	૨૯૩	૨૨૮૫
૧૩	ગાંધીનગર	૧૫૯	૧૨૯	૪૩૧	૧૮	૯૩૭	૨૨૨	૧૮૯૬
૧૪	ગીર-સોમનાથ	૨૨૨	૩૧૮	૩૪૦	૦	૧૧૫૦	૪૮૭	૨૫૧૭
૧૫	જામનગર	૨૬૩	૩૧૨	૬૬૯	૨૫	૧૫૪૫	૩૫૪	૩૧૬૮
૧૬	જૂનાગઢ	૧૫૬	૨૯૩	૪૬૨	૧૮	૧૨૯૫	૨૪૭	૨૪૭૧
૧૭	ખેડા	૪૪૧	૪૪૪	૭૦૦	૧૨	૨૦૩૮	૬૯૬	૪૩૩૧
૧૮	કચ્છ	૪૯૨	૫૭૭	૧૨૨૭	૨૦	૨૨૭૩	૪૫૪	૫૦૪૩
૧૯	મહિસાગર	૨૩૬	૨૬૨	૫૦૪	૧૮	૮૩૮	૩૪૧	૨૧૯૯
૨૦	મહેસાણા	૬૧૭	૧૦૧૪	૧૨૨૫	૬	૬૦૭૫	૭૬૪	૯૭૦૧
૨૧	મોરબી	૧૭૨	૧૫૦	૨૯૬	૨	૭૭૪	૨૪૨	૧૬૩૬
૨૨	નર્મદા	૧૧૧	૧૨૯	૨૦૦	૪	૪૩૮	૨૨૯	૧૧૧૧
૨૩	નવસારી	૩૧૦	૨૨૩	૩૦૩	૦	૭૨૭	૧૯૧	૧૭૫૪
૨૪	પંચમહાલ	૩૧૧	૩૮૯	૮૮૫	૪૨	૧૩૦૬	૫૮૩	૩૫૧૬
૨૫	પાટણ	૨૯૧	૭૧૦	૬૦૩	૨૩	૨૮૪૨	૩૯૪	૪૮૬૩
૨૬	પોરબંદર	૭૪	૭૭	૬૩	૧૯	૪૭૬	૧૫૬	૮૬૫
૨૭	રાજકોટ	૪૩૨	૪૮૬	૧૦૯૨	૧૧૧	૩૨૩૪	૬૧૦	૫૯૬૫
૨૮	સાબરકાંઠા	૪૧૩	૫૫૯	૮૭૭	૨૬	૩૧૦૬	૯૫૧	૫૯૩૨
૨૯	સુરત	૯૩૨	૬૧૬	૧૫૨૨	૧	૩૯૩૩	૯૪૨	૭૯૪૬
૩૦	સુરેન્દ્રનગર	૪૮૦	૮૪૬	૯૧૦	૨૨	૩૪૦૬	૯૯૮	૬૬૬૨
૩૧	તાપી	૧૯૪	૨૩૬	૪૬૪	૮	૧૨૭૯	૨૮૧	૨૪૬૨
૩૨	વડોદરા	૩૫૧	૩૦૯	૯૨૫	૧૭	૧૫૧૪	૩૩૯	૩૪૫૫
૩૩	વલસાડ	૨૯૯	૩૯૩	૫૮૩	૭	૯૬૭	૩૦૦	૨૫૪૯
કુલ		૧૨૪૭૫	૧૫૪૧૪	૨૩૬૩૦	૯૨૬	૬૭૪૭૪	૨૧૦૫૨	૧૪૦૯૭૧

પરિશિષ્ટ-૨

વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ ના વર્ષ દરમ્યાન (તા. ૦૧/૦૪/૨૦૧૮ થી તા. ૩૧/૦૩/૨૦૧૯ સુધી) ગુજરાત રાજ્યની રોજગાર કચેરીઓ દ્વારા પી.એચ. ઉમેદવારો અંગે કરવામાં આવેલ આંકડાકીય કામગીરીની માહિતી તેમજ માર્ચ-૨૦૧૯ અંતિત લાઇવ રજીસ્ટરની વિગત દર્શાવતું પત્રક.

ક્રમ	કચેરીનું નામ	નામ નોંધણી	પ્લેસમેન્ટ	સબમીશન	વેકે. નોટી..	લાઇવ રજીસ્ટર
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
૧	મનિરો અમદાવાદ	૯૦	૦	૦	૦	૧૨૬૦
૨	મનિરો વડોદરા	૬૫	૦	૫૧૮	૬	૩૬૬
૩	જિરોક ભરૂચ	૨૯	૦	૨૬	૦	૧૩૯
૪	જિરોક નર્મદા	૧૪	૭	૩૮	૧૫	૪૯
૫	જિરોક ભૂજ	૩૨	૦	૧૩૧	૦	૨૮૦
૬	મનિરો ભાવનગર	૧૧૬	૬૦	૨૪૬	૦	૩૯૫
૭	જિરોક આહવા	૨	૦	૦	૦	૧૮
૮	જિરોક ગોધરા	૩૬	૦	૦	૦	૧૫૮
૯	જિરોક દાહોદ	૨૮	૦	૦	૦	૧૪૭
૧૦	જિરોક હિંમતનગર	૩૦	૦	૨૬૭	૫૦	૧૩૦
૧૧	મનિરો જામનગર	૨૩	૦	૦	૦	૨૬૭
૧૨	જિરોક જૂનાગઢ	૨૩	૦	૧૧૯	૦	૨૨૭
૧૩	જિરોક પોરબંદર	૨૪	૦	૦	૦	૧૨૮
૧૪	જિરોક મહેસાણા	૬૭	૩	૭૮	૩	૩૬૪
૧૫	જિરોક પાટણ	૩૯	૧	૧૬૩	૦	૧૭૯
૧૬	જિરોક નડીયાદ	૩૪	૨	૧૮૮	૬	૨૨૮
૧૭	જિરોક આણંદ	૭૭	૨૮	૨૬૪	૮૯	૨૬૧
૧૮	જિરોક પાલનપુર	૫૨	૧	૩૯	૦	૨૪૦
૧૯	મનિરો રાજકોટ	૮૫	૦	૨૦	૦	૪૫૬
૨૦	મનિરો સુરત	૪૭	૯	૨૮૯૩	૦	૪૨૧
૨૧	જિરોક તાપી	૩	૦	૧	૦	૧૦
૨૨	જિરોક સુરેન્દ્રનગર	૧૭	૦	૩૫	૦	૧૫૫
૨૩	જિરોક અમરેલી	૧૯	૦	૯૮	૦	૨૭૩
૨૪	જિરોક વલસાડ	૧૧	૦	૧૫૯	૦	૮૧
૨૫	જિરોક નવસારી	૧૭	૦	૦	૦	૮૯
૨૬	જિરોક ગાંધીનગર	૨૪	૦	૧૩૦૮	૫૬	૨૧૬
૨૭	જિરોક અરાવણી	૧૯	૦	૧	૧	૧૧૦
૨૮	જિરોક છોટા ઉદેપુર	૨	૦	૦	૦	૨૦
૨૯	જિરોક મહિસાગર	૧૩	૦	૧૧	૦	૧૯૨
૩૦	જિરોક બોટાદ	૨૩	૨	૫૧	૦	૧૦૪

ક્રમ	કચેરીનું નામ	નામ નોંધણી	પ્લેસમેન્ટ	સબમીશન	વેકે. નોટી..	લાઇવ રજીસ્ટર
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
૩૧	જિરોક મોરબી	૧૬	૦	૧૩૦	૦	૮૭
૩૨	જિરોક ગીર-સોમનાથ	૨૯	૦	૦	૦	૯૧
૩૩	જિરોક ટેવભૂમી દ્વારકા	૧૭	૦	૦	૦	૭૨
૩૪	યુઈબી અમદાવાદ	૧૮	૦	૪૨	૭	૫૪
૩૫	યુઈબી વડોદરા	૯	૦	૬૦	૦	૪૨
૩૬	યુઈબી વ. વિધાનગર	૮	૦	૦	૦	૩૯
૩૭	યુઈબી રાજકોટ	૭	૦	૦	૦	૮૧
૩૮	યુઈબી સુરત	૬	૦	૦	૦	૭૪
૩૯	યુઈબી ભાવનગર	૧૧	૦	૧૬૩	૦	૭૬
૪૦	યુઈબી પાટણ	૧૧	૦	૦	૦	૮૧
૪૧	યુઈબી ભુજ	૨	૦	૭	૦	૨૨
૪૨	નરોક ઘરમપુર	૨	૦	૨૨	૦	૧૧૬
૪૩	નરોક સોનગઢ	૩	૦	૦	૦	૩૬
૪૪	નરોક માંડવી	૧	૩	૧૦	૦	૧૨
૪૫	નરોક છોટાઉદેપુર	૧૨	૦	૨૫	૦	૬૬
૪૬	નરોક ખેડબ્રહ્મા	૨	૦	૩૫	૦	૨૮
૪૭	મહિલાઓ માટેની ખાસ રોજગાર કચેરી અમદાવાદ	૨૨	૦	૦	૦	૩૭૨
૪૮	મહિલાઓ માટેની ખાસ રોજગાર કચેરી જામનગર	૮	૦	૦	૦	૮૩
કુલ		૧૨૪૫	૧૧૩	૭૧૪૮	૨૩૩	૮૩૯૫

- મનીરો : મદદનીશ નિયામક રોજગાર
- જિરોક : જીલ્લા રોજગાર કચેરી
- યુઈબી : યુનિવર્સિટી એમ્પ્લોયમેન્ટ બ્યુરો
- નરોક : નગર રોજગાર કચેરી (આદિવાસી વિસ્તાર)
- મખારો : મહિલાઓ માટેની ખાસ રોજગાર કચેરી

પરિશિષ્ટ-૨

માર્ગ અને મકાન વિભાગ દ્વારા બિન રહેણાંક (સરકારી કચેરીઓ) માં વિકલાંગ માટે ઉભી કરેલ સુવિધાની વિગતો
(૨૦૧૮-૧૯)

ક્રમ	વિભાગનું નામ	બિન રહેણાંક મકાનોની કુલ સંખ્યા	કામ થયેલ મકાનોની સંખ્યા					નોંધ	
			ઢાળ	કુલ ટોઇલેટ	વિશિષ્ટ ટોઇલેટ	કુલ લિફ્ટ	લિફ્ટમાં બ્રેઇલ પ્રતિકો/ શ્રાવ્ય સંકેતો		મકાનમાં દિશા સૂચક માહિતી, ઓળખ સુચના અંગેના સાઇનેજ
૧	૨	૩	૪	૫	૫.૧	૬	૬.૧	૭	૮
૧	ગાંધીનગર	૧૨૪	૧૨૩	૩૦૧૫	૯૬	૬૬	૫૧	૫૧	
૨	અમદાવાદ સીટી	૨૨૫	૧૨૭	૩૦૨૦	૧૦૧	૭૨	૫૭	૧૩૫	
૩	અમદાવાદ	૪૦	૪૦	૨૧૩	૪૨	૭	૩	૨૫	
૪	આણંદ	૬૩	૫૫	૨૨૪	૪૫	૪	૦	૩૬	
૫	નડીયાદ	૪૩	૩૮	૩૮૨	૫૩	૫	૫	૩	
૬	હિંમતનગર	૭૭	૭૯	૪૧૨	૯૭	૧૦	૧૦	૬	
૭	મોડાસા	૪	૪	-	૪	૧	૦	૪	
૮	સુરત	૧૨૬	૧૩૩	૨૧૩૯	૧૪૫	૪૧	૪૧	૭૦	
૯	નવસારી	૧૮	૨૨	૮૦	૧૮	૭	૭	૦	૦
૧૦	વલસાડ	૩૫	૩૨	૧૩૨	૪૬	૯	૨	૧૩	
૧૧	ડાંગ	૫૨	૫૨	૩૭૧	૨૩	૩	૦	૦	૦
૧૨	તાપી	૫૪	૪૪	૫૪	૫૪	૮	૮	૫૪	
૧૩	દાહોદ	૧૩૯	૧૨૧	૩૯૭	૪૮	૯	૭	૮૪	
૧૪	ગોધરા	૬૮	૫૬	૨૮૪	૫૭	૧	૧	-	-
૧૫	ભરૂચ	૬૮	૫૬	૨૦૬	૨૮	૮	૭	૩	
૧૬	વડોદરા શહેર	૧૩૮	૮૪	૧૦૬૭	૮૯	૨૯	૨૦	૪૮	
૧૭	વડોદરા જીલ્લા	૧	૧	૧૦	૨	-	૧	૨	-
૧૮	રાજપીપળા	૪૩	૪૦	૩૮	૧	૦	-	-	-
૧૯	મહીસાગર	૧	૧	૧	૨	-	-	-	
૨૦	છોટાઉદેપુર	૩	૩	૨૪	૬	-	-	૧૪	
૨૧	જીલ્લા રાજકોટ	૫૬	૧૪	૭૫૬	૧૧	૯	૨	૨	-
૨૨	શહેર રાજકોટ	૧૦૨	૧૧૫	૯૫૦	૭૮	૨૦	૨	૨૬	-
૨૩	જામનગર	૨૩૦	૧૩૪	૧૨૦૫	૫૧	૧૫	૪	૦	
૨૪	સુરેન્દ્રનગર	૮૬	૮૫	૭૦	૫૫	૦	૦	૦	-
૨૫	મોરબી	૧૯૧	૨	૨૧	૨	૦	૦	૦	
૨૬	પોરબંદર	૪૩	૩૦	૩૫૯	૬૩	૧	૧	૦	
૨૭	જુનાગઢ	૧૯૫	૮૧	૪૯૨	૪૪	૪	૪	૧૨	
૨૮	ભાવનગર	૮૯	૧૨૪	૯૯૨	૧૫૪	૯	૮	૬૨	
૨૯	બોટાદ	૨	૩	૫૨	૮	૩	૦	૨	
૩૦	ગીર સોમનાથ	૨૫	૧૯	૧૪૨	૧૯	૧	૧	૨૫	
૩૧	અમરેલી	૭૪	૬૮	૩૧૨	૩૮	૨	૦	૪૩	
૩૨	મહેસાણા	૩૧	૩૧	૩૧	૫	૧	૦	૨૦૪	
૩૩	પાટણ	૧૯	૧૯	૨૦	૧	૨	૦	૧૮	
૩૪	બનાસકાંઠા	૬૮	૬૮	૭૦	૭૦	૨	૦	૦	
૩૫	ભુજ-કચ્છ	૧૩૨	૧૪૧	૮૯	૧૬	૧	૧	૦	
	કુલ	૨૬૬૫	૨૦૪૫	૧૭૬૩૦	૧૫૭૨	૩૫૦	૨૪૩	૯૪૨	

પરિશિષ્ટ-૨

રાજ્યના અલગ-અલગ બસ સ્ટેશનો ખાતે વિકલાંગ વ્યક્તિઓ માટે વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ માં સ્લોપીંગ રેમ્પની ક્ષેત્ર કાર્યવાહીની વિગતો દર્શાવતું પત્રક

ક્રમ	વિભાગ	બસ સ્ટેશન	કામગીરી
૧	૨	૩	૪
૧	અમદાવાદ	ગીતા મંદિર, અમદાવાદ	પૂર્ણ
૨		સુભાષવ્રીજ, અમદાવાદ	પૂર્ણ
૩		બગોદરા	પૂર્ણ
૪		બાવળા	પૂર્ણ
૫	અમરેલી	ઘારી	પૂર્ણ
૬		વડીયા	પૂર્ણ
૭		લાઠી	પૂર્ણ
૮		રાજુલા	પૂર્ણ
૯		કોડીનાર	પૂર્ણ
૧૦	ભાવનગર	પાલિતાણા	પૂર્ણ
૧૧		ઢસા	પૂર્ણ
૧૨	કરછ	નલીયા	પૂર્ણ
૧૩		નખત્રાણા	પૂર્ણ
૧૪		મુઝ્રા	પૂર્ણ
૧૫	જૂનાગઢ	રાણાવાવ	પૂર્ણ
૧૬		કેશોદ	પૂર્ણ
૧૭		માંગરોળ	પૂર્ણ
૧૮		માઘાપર	પૂર્ણ
૧૯		વેરાવળ	પૂર્ણ
૨૦	મહેસાણા	ઉઝા	પૂર્ણ
૨૧	નડીઆદ	ડાકોર (નવું)	પૂર્ણ
૨૨		મહેમદાવાદ	પૂર્ણ
૨૩		કઠલાલ	પૂર્ણ
૨૪		બોરસદ	પૂર્ણ
૨૫		ખેડા	પૂર્ણ
૨૬		સેવાલિયા	પૂર્ણ
૨૭		વાસદ	પૂર્ણ
૨૮		વલ્લભ વિધાનગર	પૂર્ણ
૨૯		પાલનપુર	ઘાનેરા
૩૦	થરા		પૂર્ણ
૩૧	વાવ		પૂર્ણ
૩૨	ભાભર		પૂર્ણ
૩૩	રાજકોટ	લીંબડી	પૂર્ણ
૩૪		પડધરી	પૂર્ણ
૩૫		કઠોર	પૂર્ણ
૩૬		કિલાપારડી	પૂર્ણ
૩૭		અઠવા	પૂર્ણ

ક્રમ	વિભાગ	બસ સ્ટેશન	કામગીરી	
૧	૨	૩	૪	
૩૮	સુરત	ઓલપાડ	પૂર્ણ	
૩૯		કઠોર	પૂર્ણ	
૪૦	વડોદરા	મધ્યસ્થળ સ્ટેશન વડોદરા	પૂર્ણ	
૪૧		મકરપુરા	પૂર્ણ	
૪૨		ડભોઈ	પૂર્ણ	
૪૩		ભૂતડીઝાંપા	પૂર્ણ	
૪૪		છોટાઉદેપુર	પૂર્ણ	
૪૫		સાવલી	પૂર્ણ	
૪૬		હિંમતનગર	ઈડર	પૂર્ણ
૪૭	વિજાપુર		પૂર્ણ	
૪૮	ધનસુરા		પૂર્ણ	
૪૯	બાયડ		પૂર્ણ	
૫૦	મેઘરજ		પૂર્ણ	
૫૧	ગોઝારીયા		પૂર્ણ	
૫૨	ઝાલોદ		પૂર્ણ	
૫૩	દાહોદ		પૂર્ણ	
૫૪	લુણાવાડા		પૂર્ણ	
૫૫	પાવાગઢ		પૂર્ણ	
૫૬	કાલોલ		પૂર્ણ	
૫૭	ફતેપુરા		પૂર્ણ	
૫૮	હાલોલ		પૂર્ણ	
૫૯	દેવભુમિ ઝારકા		ઝારકા	પૂર્ણ
૬૦			જામખંભાળીયા	પૂર્ણ
૬૧		લાલપુર	પૂર્ણ	

પરિશિષ્ટ-૨
વિકલાંગ ધારો-૨૦૧૬ના ગુજરાતમાં અમલીકરણનું તારણ
(તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૯ ની સ્થિતિએ)

ક્રમ	વિગત	અમલીકરણ
૧	૨	૩
૧	કલમ-૬૬ થી ૭૩ રાજ્ય સલાહકાર બોર્ડની રચના અને મળેલી મીટીંગો	રચના થઈ છે.
૨	કલમ-૧૯ થી ૨૧ રમતગમતની પ્રવૃત્તિઓ	હા
૩	કલમ-૨૮ સંશોધન અને વિકાસ	હા
૪	કલમ-૩૧ મફત શિક્ષણ (બેન્ચમાર્ક વિકલાંગતા ધરાવતા બાળકો માટે)	હા
૫	કલમ-૪૧ વાહન વ્યવહારની સુલભતા	હા
૬	કલમ-૩૪ અનામત જગ્યાઓ	હા
૭	કલમ-૩૨ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં અનામત બેઠકો	હા
૮	કલમ-૮૦ રાજ્ય વિકલાંગ કમિશનરશ્રીના કાર્યો	હા
૯	કલમ-૪૧ ખાસ યોજનાઓ અને વિકાસકીય કાર્યક્રમો	હા
૧૦	કલમ-૨૩ ફરિયાદ નિવારણ અધિકારીની નિમણૂંક	હા આંશિક
૧૧	કલમ-૪૫, ૪૬ સાંસ્કૃતિક જીવન અને મનોરંજન	હા
૧૨	કલમ-૪૭ માનવ સંશોધન વિકાસ	હા
૧૩	કલમ-૧૫ સહાય કરવા સત્તાધિકારીની નિમણૂંક	હા
૧૪	કલમ-૭૮ વિકલાંગ વ્યક્તિઓના રાજ્ય કમિશનરની નિમણૂંક	હા
૧૫	કલમ-૯૯ અનુસૂચિમાં સુધારો કરવાની સત્તા	હા

પરિશિષ્ટ-૨
વિકલાંગો માટેની યોજનાઓ (વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯)

ક્રમ	યોજના	છે કે નથી ?	ભંડોળની ફાળવણી થાય છે ?	લાભાર્થી (અંદાજે)
૧	૨	૩	૪	૫
૧	શિક્ષણ માટે શિષ્યવૃત્તિ	હા	હા	૧૩,૧૬૫
૨	શૈક્ષણિક સાધન સહાય	હા	હા	-
૩	જીલ્લા વિકલાંગ પુર્નવસન કેન્દ્ર	હા	હા	૧૦-સંસ્થાઓ
૪	સાધન સહાય	હા	હા	૧૧,૦૨૨
૫	સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓને ગ્રાંટ	હા	હા	૧૩૨-સંસ્થાઓ ૧૦,૦૦૦-લાભાર્થી
૬	માનવ સંસાધન વિકાસ	હા	હા	-
૭	માળખાકીય વિકાસ	હા	હા	-
૮	લગ્ન પ્રોત્સાહન	હા	હા	૧૩૯૧
૯	વિકલાંગ પેન્શન	હા (સંત સુરદાસ યોજના)	હા	૪૮,૭૫૧
૧૦	વિકલાંગ ભથ્થું	હા	હા	સાતમા પગાર પંચ અન્વયે વાહન ભથ્થાનો લાભ મેળવતા તમામ વિકલાંગ કર્મચારીઓ
૧૧	સરકારી સંસ્થાઓને ગ્રાંટ	હા	હા	૧૧
૧૨	અન્ય ખર્ચા	હા	હા	-
૧૩	વિકલાંગ વિદ્યવા બહેનો માટે મકાન સહાય	હા	હા	૧૧

પરિશિષ્ટ-૨

રીહેબીલીટીશન કાઉન્સીલ ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા વિકલાંગોના પુનઃ વસન માટે માન્ય સંસ્થાઓની યાદી

ક્રમ	સંસ્થાનું નામ	કોર્ષ
૧	બી.એમ. ઇન્સ્ટીટ્યુટ ઓફ મેન્ટલ હેલ્થ, આશ્રમ રોડ, નહેરૂ બ્રીજ, નવરંગપુરા, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૯, ટે. નં. ૦૭૯-૨૬૫૭૮૨૫૬/૫૭/૫૮	૧. ડીએસઈ (એમઆર) ૨. પીડીજીઆરપી ૩. પીજીડીએસઈ
૨	શ્રી કે.એલ.ઇન્સ્ટીટ્યુટ ફોર ઈ ડેફ, ૫૧, વિદ્યાનગર, ભાવનગર-૩૬૪૦૦૨ ટે. નં. ૦૨૭૮-૨૪૩૧૧૫૦/૨૪૨૯૩૨૬, ફેક્સ નં. ૨૪૩૧૧૬૦, E-mial pnr@bhavnagar.com	૧. ડીએસઈ (એચઆઈ) ૨. બી.એડ સ્પેશીયલ એજ્યુકેશન (એચઆઈ)
૩	ગુજરાત કેળવણી ટ્રસ્ટ, મંગલ પ્રભાત બિલ્ડીંગ, સેન્ટ ઝેવિયર્સ હાઈસ્કૂલ સામે, મીરજાપુર, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૧. ટે. નં. ૦૭૯-૫૫૦૦૩૦૯, ફેક્સ નંબર ૫૫૦૪૧૦૬.	૧. ડીએસઈ (એમઆર)
૪	મેડીકલ કેર સેન્ટર ટ્રસ્ટ, ચીલ્ડ્રન હોસ્પિટલ, કારેલીબાગ, વડોદરા-૩૬૦ ૦૧૮, ટે. નં. ૦૨૬૫-૨૪૩૨૪૦૪/૨૪૧૩૯૦૬, ફેક્સ નં. ૨૪૨૬૨૭૨.	૧. ડીએસઈ (એમઆર)
૫	ટ્રેનીંગ કોલેજ ફોર ટીચર્સ ઓફ ઘ ડેફ એન્ડ બ્લાઇન્ડ, નવરંગપુરા, આશ્રમ રોડ, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૯. ટે. નં. ૦૭૯-૨૬૫૮૬૧૩૮	૧. ડીએસઈ (એચઆઈ) ૨. ડીએસઈ (વીઆઈ) પ્રાયમરી લેવલ
૬	અક્ષર ટ્રસ્ટ, મેઘદૂત, આર.સી. દત્ત રોડ, વડોદરા ટે. નં. ૦૨૬૫-૩૩૮૨૯૪	૧. ડીએસઈ (એચઆઈ)
૭	નટરાજ રીસર્ચ સેન્ટર એન્ડ ટ્રેનીંગ કોલેજ, પીએનઆર સોસાયટી ફોર રીલીફ એન્ડ રીહેબીલીટીશન ઓફ ઘ ડીસેબલ્ડ-૫૧, વિદ્યાનગર, ભાવનગર ૩૬૪ ૦૦૨, ટે. નં. ૦૨૭૮-૨૫૭૦૧૨૫૬, ફેક્સ નં. ૨૪૩૧૧૬૦, ઈ-મેલ-પીએનઆર એટ વૅરલા નેટ. કોમ ડબલ્યુ, ડબલ્યુ, ડબલ્યુ. પીએનઆર સોસાયટી, ઓઆરજી.	૧. સર્ટિફિકેટ કોર્ષ ઈન પ્રોસ્થેટીક્સ એન્ડ ઓર્થોટીક્સ.
૮	શ્રી કે.કે. સ્કૂલ એન્ડ હોમ ફોર ઘ બ્લાઇન્ડ ન્યુ ફીલ્ટર સામે, વિદ્યાનગર, ભાવનગર ૩૬૪ ૦૦૨, ટે. નં. ૦૨૭૮-૨૪૨૩૯૧૪/૧૭, ફેક્સ નં. ૨૪૩૧૧૬૦, ઈ-મેલ-કે.કે.બ્લાઇન્ડ સ્કૂલ એટ રેડીફમેઈલ. કોમ. વેબસાઈટ ડબલ્યુ, ડબલ્યુ, ડબલ્યુ. પીએનઆર સોસાયટી, ઓઆરજી.	૧. ડીએસઈ (વીઆઈ) પ્રાયમરી લેવલ
૯	C અંકુરC સ્પેશીયલ સ્કૂલ ફોર મેન્ટલી રીટાર્ડેડ, પ્લોટ નં. ૧૯૪૫, વર્કીંગ વીમેન હોસ્ટેલ પાસે, સરદારનગર સર્કલ, ભાવનગર ૩૬૪ ૦૦૨, ટે. નં. ૦૨૭૮-૨૫૬૬૯૫૬, ફેક્સ નં. ૦૨૭૮-૨૪૩૧૧૬૦	૧. ડીએસઈ (એમઆર)
૧૦	બ્લાઇન્ડ વેલફેર કાઉન્સીલ હોસ્પિટલ રોડ, રેલ્વે ઓવર બ્રીજ પાસે, પો.બો.નં. ૧૧૫, દાહોદ-૩૮૯ ૧૫૧, ઈ-મેઈલ બી.ડબલ્યુ.સી દાહોદ એટ યાહૂ.સીઓ.ઈન	૧. ડીએસઈ (એમઆર)
૧૧	શ્રીમતી પર્સનબેન નારણદાસ રામજી શાહ (તળાજાવાળા) સોસાયટી ફોર રીલીફ એન્ડ રીહેબીલીટીશન ઓફ ઘ ડીસેબલ્ડ, ૫૧, વિદ્યાનગર, ભાવનગર-૩૬૪ ૦૦૨.	૧. ડીએસઈ (સી.પી) ૨. ડીએચએલએસ
૧૨	અંધજન શિક્ષણ મંડળ, ઘોડદોડ રોડ, સુરત-૩૯૫ ૦૦૭	૧. બી.એડ સ્પેશીયલ એજ્યુકેશન (વી.આઈ)
૧૩	કોલેજ ઓફ સ્પેશીયલ એજ્યુકેશન, ઈન્દ્રપ્રસ્થ, ભયાઉ-ભુજ હાઈવે, ઈન્દ્રપ્રસ્થ, તા. અંજાર, જી. ૬૨૬-૩૭૦ ૦૨૦.	૧. બી.એડ સ્પેશીયલ એજ્યુકેશન (એચ.આઈ) ૨. ડીએસઈ (એચઆઈ) ૩. બી.એડ (એમઆર) ૪. ડી.એડ (એસઈ-એમઆર)
૧૪	પેરાપ્લેજીયા એન્ડ ટ્રેનીંગ સેન્ટર એન્ડ ફીઝીયોથેરાપી કોલેજ, સિવિલ હોસ્પિટલ કેમ્પસ, અસારવા, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૧૬	૧. બી.પીઓ.
૧૫	સી.યુ.શાહ, મેડીકલ કોલેજ, દૂધરેજ રોડ, સુરેન્દ્રનગર-૩૬૩ ૦૦૧	૧. બીએસએલપી
૧૬	આશા સ્પેશીયલ એજ્યુકેશન સેન્ટર, (મેનેજ બાય સીન્ટુ વિદ્યા મંડળ ટ્રસ્ટ) કેર ઓફ શ્રી એલ.એસ.એચ.સ્કૂલ, નગરબાગ પાછળ, માંડવી, વડોદરા-૦૬	૧ ડીઈસીએસઈ (એમઆર)
૧૭	ડા. બાબા સાહેબ આંબેડકર ઓપન યુનિવર્સિટી, આર.સી. ટેકનિકલ ઇન્સ્ટીટ્યુટ કેમ્પસ, ગુજરાત હાઈકોર્ટ સામે, એસ.જી હાઈવે, સોલા, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૬૦	૧. બી.એડ સ્પેશીયલ એજ્યુકેશન ૨. રીજીયોનલ લેગ્વેજ થુ ડીસ્ટન્સ મોડ

પરિશિષ્ટ-૨

એપ્રિલ-૨૦૧૮ થી માર્ચ-૨૦૧૯ સુધી કેમ્પ આયોજન થી લાભાર્થીઓને અપંગતાના પ્રમાણપત્રોની માહિતી.

ક્રમ	શ્રલ્લાનું નામ	એપ્રિલ-૨૦૧૮ થી માર્ચ-૨૦૧૯
૧	અમદાવાદ	૧૪૭૧
૨	અમેરલી	૪૯૦૭
૩	આણંદ	૫૬૭૩
૪	અરવલી	૨૭૬૭
૫	બનાસકાંઠા	૪૩૯૨
૬	ભરૂચ	૨૨૭૭
૭	ભાવનગર	૨૩૨૫
૮	બોટાદ	૧૪૪૨
૯	છોટા ઉદેપુર	૧૭૨૬
૧૦	દાહોદ	૪૨૦૯
૧૧	ડાંગ	૪૨૧
૧૨	દેવભુમિ ઝારકા	૧૧૩૧
૧૩	ગાંધીનગર	૭૦૯
૧૪	ગીર સોમનાથ	૧૪૦૫
૧૫	જામનગર	૪૨૧૨
૧૬	જુનાગઢ	૧૯૧૯
૧૭	ખેડા	૩૯૪૬
૧૮	કચ્છ	૧૩૫૧
૧૯	મહેસાણા	૨૭૫૭
૨૦	મહિસાગર	૧૪૫૯
૨૧	મોરબી	૨૧૭૯
૨૨	નર્મદા	૭૮૯
૨૩	નવસારી	૧૬૭૯
૨૪	પંચમહાલ	૩૬૮૪
૨૫	પાટણ	૧૯૭૧
૨૬	પોરબંદર	૨૨૯૧
૨૭	રાજકોટ	૩૬૭૮
૨૮	સાબરકાંઠા	૫૩૫૫
૨૯	સુરત	૬૧૩૫
૩૦	સુરેન્દ્રનગર	૩૫૯૫
૩૧	તાપી	૧૯૬૪
૩૨	વડોદરા	૪૨૭૧
૩૩	વલસાડ	૩૮૭૨
	કુલ	૯૧૯૬૨

પરિશિષ્ટ-૨

દિવ્યાંગ એવોર્ડ અંગે વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ ની મંજૂર રહેલ નવી બાબત.

દિવ્યાંગો માટેની પારિતોષિક યોજના

- શારીરિક ક્ષતિ ધરાવતી કાર્યક્ષમ વ્યક્તિઓને પ્રોસ્તાહિત કરવાના હેતુથી રાજ્ય કક્ષાએ વાર્ષિક પારિતોષિક આપવાની યોજના રાજ્ય સરકારે અમલમાં મુકેલ છે. જેમાં નીચે દર્શાવેલ કેટેગરી માટે પારિતોષિકો આપવામાં આવે છે.

(૧) શારીરિક ક્ષતિ ધરાવતી શ્રેષ્ઠ કાર્યક્ષમ વ્યક્તિઓ/સ્વરોજગાર કરતી દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓ

(૨) દિવ્યાંગોને નોકરી રાખનાર શ્રેષ્ઠ નોકરીદાતાઓ તથા

(૩) દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓને થાળે પાડવાની કામગીરી કરતા પ્લેસમેન્ટ ઓફીસર્સ

- દિવ્યાંગ પારિતોષિકની રકમમાં શ્રમ અને રોજગાર વિભાગના ઠરાવ ક્રમાંક/RGR/11/2017/596971/R-2 તા.૦૩/૦૪/૨૦૧૮ થી નીચે મુજબનો વધરો ઠરાવવામાં આવેલ છે.

ક્રમ	પારિતોષિકની કેટેગરી	પારિતોષિક ની સંખ્યા	હાલમાં ચુકવવામાં આવતા પારિતોષિકની રકમ રૂપિયા	સને ૨૦૧૮-૧૯થી ચુકવવાની થતી એક પારિતોષિકની રકમ રૂપિયા
૧	દિવ્યાંગોને નોકરી રાખનાર શ્રેષ્ઠ નોકરીદાતાઓ	૮	૬૦૦	૧૫૦૦
૨	દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓને થાળે પાડવાની કામગીરી કરતા પ્લેસમેન્ટ ઓફીસર્સ	૧	૬૦૦	૧૫૦૦
૩	શારીરિક ક્ષતિ ધરાવતી શ્રેષ્ઠ કાર્યક્ષમ વ્યક્તિઓ/સ્વરોજગાર કરતી દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓ	૨૩	૫,૦૦૦	૧૦,૦૦૦
	કુલ	૩૨		-

- રાજ્યની રોજગાર કચેરીઓ ખાતે દિવ્યાંગ ઉમેદવારોના રેકર્ડની જાણવણી માટે અલગ સેલ કાર્યરત છે જે દિવ્યાંગ ઉમેદવારો સંબંધિત માહિતી જાળવવાનું તથા માર્ગદર્શન આપવા માટે કામ કરે છે.

પરિશિષ્ટ-૨

રાજ્યમાં આવેલ અંધ અને અપંગો માટેની આઈ.ટી.આઈ. ની વિગત દર્શાવતું પત્રક

આઈ.ટી.આઈ. નો પ્રકાર	ક્રમ	આઈ.ટી.આઈનું નામ	ટ્રેડનું નામ	મંજુર બેઠકો	ઓનરોલ	
૧	૨	૩	૪	૫	૬	
સરકારી આઈ.ટી.આઈ.	૧	વડોદરા (કિસેબલ)	કોમ્પ્યુટર ઓપરેટર કમ પ્રોગ્રામીંગ આસીસ્ટન્ટ	૪૦	૧૨	
			સ્ચુઇંગ ટેકનોલોજી	૧૬	૦	
			ટેલીફોન, મોબાઇલ ફોન રીપેરીંગ	૩૨	૦	
	૨	રાજકોટ (કિસેબલ)	કોમ્પ્યુટર ઓપરેટર કમ પ્રોગ્રામીંગ આસીસ્ટન્ટ	૬૦	૨૩	
			સર્ટિફિકેટ કોર્સ ઈન સોફ્ટવેર પ્રોગ્રામીંગ	૨૪	૧૬	
			સર્ટિફિકેટ કોર્સ ઈન મલ્ટીમીડિયા એન્ડ ડીટીપી	૨૪	૧૭	
			મેન્સ એન્ડ વુમેન્સ ગોરમેન્ટ મેકીંગ	૧૬	૧૨	
			સર્ટિફિકેટ કોર્સ ઈન હાર્ડવેર ટેકનોલોજી નેટવર્ક એન્ડ એડમીનીસ્ટ્રેશન	૨૪	૦	
	સરકારી આઈ.ટી.આઈ. કુલ				૨૩૬	૮૦
	ગ્રાન્ટ ઈન એઈડ આઈ.ટી.સી.	૩	અંધજન મંડળ- વસ્ત્રાપુર	ડેસ્કટોપ પબ્લીશીંગ ઓપરેટર (ડી.ટી.પી.)	૧૦	૧૩
ઓફસેટ પ્રિન્ટર				૧૦	૦	
કટિંગ એન્ડ ટેલરિંગ				૧૦	૧૩	
ટેલિફોન ઓપરેટર કમ રિસેપ્શનીસ્ટ				૧૦	૧૩	
કોમ્પ્યુટર ઓપરેટર				૧૦	૧૩	
હેર એન્ડ સ્કિન કેર (પી.એચ)				૧૦	૧૧	
સ્ટેનોગ્રાફી (અંગ્રેજી)				૧૦	૧૩	
૪		ડેફ એન્ડ ડમ્બ, નવરંગપુરા	એમ્પ્રોઇડરી એન્ડ નિડલ વર્કસ	૧૦	૪	
૫		સમર્પણ, ગાંધીનગર	ઓફસેટ પ્રિન્ટિંગ એન્ડ બુક બાઇન્ડીંગ	૧૦	૦	
			કટિંગ એન્ડ ટેલરિંગ	૧૦	૦	
૬		ડેફ એન્ડ ડમ્બ, મોડાસા	આર્મેચર એન્ડ મોટર રીવાઇન્ડીંગ	૨૦	૨૦	
			ઓફસેટ પ્રિન્ટર	૧૦	૯	
			કોમ્પ્યુટર ઓપરેટર	૧૦	૦	
			કટીંગ એન્ડ ટેલરીંગ	૨૦	૧૯	
			ટુ વ્હીલર રીપેર (ઓટો)	૧૦	૧૦	
			ડેસ્કટોપ પબ્લીશીંગ ઓપરેટર (ડી.ટી.પી.)	૧૦	૦	
			પ્લમ્બીંગ આસિસ્ટન્ટ	૧૦	૦	
હેર એન્ડ સ્કીન કેર		૧૦	૬			
૭		સમર્પણ-મોટેરા	કટિંગ એન્ડ ટેલરિંગ	૧૦	૦	
૮		ફિઝીકલ હેન્ડીકેપ્ટ- ગોમતીપુર	કટીંગ એન્ડ ટેલરીંગ	૧૦	૦	
			કોમ્પ્યુટર ઓપરેટર	૧૦	૦	

આઈ.ટી.આઈ. નો પ્રકાર	ક્રમ	આઈ.ટી.આઈનું નામ	ટ્રેડનું નામ	મંજુર બેઠકો	ઓનરોલ	
૧	૨	૩	૪	૫	૬	
	૯	રક્તપિત સેવા સંઘ, વડોદરા	એમ્બ્રોઇડરી એન્ડ નિડલ વર્કસ	૧૦	૧૨	
			કટીંગ એન્ડ ટેલરીંગ	૧૦	૧૩	
			કમ્પ્યુટર ઓપરેટર	૨૦	૨૦	
	૧૦	પ્રજ્ઞાયક્ષુ- સુરેન્દ્રનગર	કમ્પ્યુટર ઓપરેટર	૧૦	૦	
			હેર એન્ડ સ્કીન કેર	૧૦	૦	
	૧૧	પ્રજ્ઞાયક્ષુ- ભાવનગર	કોમ્પ્યુટર ઓપરેટર	૧૦	૧૩	
	૧૨	ગાંધીધર-કછોલી	ડેસ્કટોપ પબ્લીકેસીંગ ઓપરેટર	૧૦	૧૧	
૧૩	ડિસેબલ ટ્રસ્ટ- ઉઘના(સુરત)	ડેસ્કટોપ પબ્લીકેસીંગ ઓપરેટર	૧૦	૧૩		
	૧૪	ડેફ એન્ડ ડમ્બ, નવરંગપુરા	ઓફસેટ પ્રિન્ટીંગ એન્ડ બુક બાઇન્ડીંગ	૧૦	૪	
			ડેસ્કટોપ પબ્લીકેસીંગ ઓપરેટર	૧૦	૧૧	
			કોમ્પ્યુટર ઓપરેટર	૧૦	૭	
સ્વર્નિભર આઈ.ટી.આઈ	૧૫	અપંગ માનવ મંડળ, વસ્ત્રાપુર	ડેસ્કટોપ પબ્લીકેસીંગ ઓપરેટર	૨૦	૨૦	
	૧૬	બ્લાઇન્ડ વેલફેર દાહોદ	ઓફસેટ પ્રિન્ટીંગ એન્ડ બુક બાઇન્ડીંગ	૧૦	૦	
			કમ્પ્યુટર ઓપરેટર	૨૦	૯	
	૧૭	માધાપર- ભુજ	ઓફસેટ પ્રિન્ટીંગ એન્ડ બુક બાઇન્ડીંગ	૧૦	૦	
			આર્મેચર એન્ડ મોટર રીવાઇન્ડીંગ/કોઇલ	૧૦	૦	
			કટીંગ એન્ડ ટેલરીંગ	૧૦	૦	
		૧૮	અંધજન વિદ્યાલક્ષ્મી તાલીમ કેન્દ્ર, જામનગર	કોમ્પ્યુટર ઓપરેટર	૧૦	૦
				કોમ્પ્યુટર ઓપરેટર	૨૦	૧૧
૧૯	પી.એન.આર. શાહ ભાવનગર	કોમ્પ્યુટર ઓપરેટર કમ પ્રોગ્રામીંગ આસીસ્ટન્ટ	૨૦	૪		
૨૦	હેન્ડિકેપ્ડ આઈ.ટી.આઈ- સોનગઢ	કમ્પ્યુટર ઓપરેટર	૧૦	૧૧		
એકંદરે કુલ				૪૯૦	૩૬૦	

પરિશિષ્ટ-૨

અશક્ત બાળકો માટેની સરકારી સંસ્થાઓનીયાદી તથા ટેલીફોન નંબરો

અ.નં.	સંસ્થાનું નામ/સરનામું	ટોચ મર્યાદા	ટેલીફોન નંબર
(૧)	માનસિક સ્વાસ્થ્ય કેન્દ્ર અને બાળ માર્ગદર્શન કેન્દ્ર, સન્યાસ આશ્રમની બાજુમાં, વિશ્વનાથ ભુવન, ટાઉન હોલ સામે, આશ્રમ રોડ, અમદાવાદ	-	૨૬૫૭૯૭૪૪
(૨)	એમ.પી. શાહ સરકારી અંધ શાળા, મહાત્મા ગાંધી રોડ, હાથીખાના મેદાન, જૂનાગઢ	૫૦	૨૬૫૪૫૩૧
(૩)	સરકારી બહેરા-મૂંગા શાળા, મહાત્મા ગાંધી રોડ, હાથીખાના, જૂનાગઢ	૧૬૦	૨૬૫૪૫૩૧
(૪)	સરકારી અંધ શાળા, નાગરિક સોસાયટી પાસે, હોસ્પિટલ રોડ, ભુજ (કચ્છ)	૫૦	૨૨૨૧૧૦
(૫)	શ્રીમતી કેસરબાઈ કીલાચંદ સરકારી બહેરા-મૂંગા શાળા, રેલ્વે સ્ટેશન પાસે, પીલાજી ગંજ, મહેસાણા	૫૦	૨૨૦૪૯૬
(૬)	સરકારી બહેરા-મૂંગા શાળા, પટેલ છાત્રાલયનું મકાન, રેલવે સ્ટેશન પાસે, રાજપીપળા, જી. નર્મદા	૫૦	૨૨૦૪૯૬
(૭)	અપંગ બાળગૃહ, ભકિતનગર, સ્ટેશન રોડ, રાજકોટ-૨	૧૦૦	૨૩૬૨૩૯૬
(૮)	મંદબુદ્ધિવાળા બાળકોની શાળા, કાલાવડ રોડ, પાણીના ટાંકા પાસે, રાજકોટ-૫	૬૦	૨૫૭૭૨૯૭
(૯)	સરકારી અંધ શાળા, પેન્શનપુરા, વડોદરા	૫૦	૨૭૯૧૬૭૯
(૧૦)	અપંગ બાળ ગૃહ, પેન્શનપુરા, ફતેગંજ, વડોદરા	૫૦	૨૭૯૧૬૭૯
(૧૧)	મંદબુદ્ધિવાળા બાળકોની શાળા, કારેલીબાગ, પાણીની ટાંકી પાસે, લાલબહાદુર શાસ્ત્રી વિદ્યાલયની પાસે, વડોદરા	૫૦	૨૪૯૨૨૯૦

પરિશિષ્ટ-૨

અસ્થિવિષયક અશક્તતા ધરાવતા બાળકો માટેની સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓની યાદી તથા ટેલીફોન નંબરો

અ.નં.	સંસ્થાનું નામ/સરનામું	ટોચ મર્યાદા	ટેલીફોન નંબર
(૧)	અપંગ માનવ મંડળ, ડૉ. વિક્રમ સારાભાઈ રોડ, અટીરા પાછળ, અમદાવાદ	૩૨૫	૨૬૩૦૨૬૪૩ ૨૬૩૦૪૪૦૧
(૨)	ધી સોસાયટી ફોર ફિઝિકલ હેન્ડિકેપ્ડ, ૬, સુદામા હાઉસ, પ્રિતમનગર, ૧લો ઢાળ, એલિસબ્રિજ, અમદાવાદ-૬	૩૫	૨૬૫૭૫૨૭૩ ૨૬૫૭૬૫૧૯
(૩)	અપંગ માનવ મંડળ કેન્દ્ર સંચાલિત ધી નેશનલ હાઈસ્કૂલ, સોલા રોડ, અમદાવાદ	૮૫	૨૭૪૮૯૪૮૪ ૭૪૫૬૬૮૮
(૪)	ભાત બેલ્જિયમ મૈત્રી પ્રેરિત વિકલાંગ છાત્રાલય, ઠે. મમતા મંદિર, વિદ્યામંદિર, પાલનપુર, જી. બનાસકાંઠા	૭૦	(૦૨૭૪૨) ૨૫૨૫૮૬
(૫)	તા.ર. ગાંધી વિકાસગૃહ સંચાલિત અપંગ બાલિકા ગૃહ, ઠે. રણછોડદાસ ગાંધી ભવન, પોરબંદર	૩૦	(૨૦૭૮) ૨૪૨૫૦૩૮
(૬)	શ્રીમતી પ.ના.રા.શાહ (તળાજાવાળા) સોસાયટી ફોમ ધી રિલીફ એન્ડ રિહેબિલિટેશન ઓફ ધી ફિસેબલ, નવા ફિલ્ટર પાસે, ભાવનગર		(૦૨૭૮) ૨૪૨૦૮૩૬
(૭)	બ્લાઈન્ડર વેલ્ફેર, કાઉન્સિલ સંચાલિત બહુવિકલાંગ નિવાસી શાળા મંડાવ રોડ, દાહોદ	૧૦૦	(૦૨૬૭૩) ૨૯૧૬૨૨, ૨૪૩૩૮૯
(૮)	સદવિચાર પરિવાર વિકલાંગ પુનર્વર્તન કેન્દ્ર સંચાલિત પ્રાથમિક શાળા-છાત્રાલય, મું. ઉવારસદ, તા. જી. ગાંધીનગર-૩૮૨૫૪૨૨	૨૧૫	૨૩૨૮૬૨૧૦
(૯)	ભારતીય સેવા સમાજ સંચાલિત વિકલાંગ કન્યા નિવાસી શાળા અને છાત્રાલય, મોટેરા, તા. જી. ગાંધીનગર	૩૫	૨૭૫૦૬૬૭૧
(૧૦)	મેનાબા ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ, અમદાવાદ સંચાલિત મંથન અપંગ બાળકોની પ્રાથમિક શાળા, છાત્રાલય, હાજીપુર, તા. કલોલ, જી. ગાંધીનગર	૧૦૦	(૦૨૭૬૪) ૨૮૫૫૧૨
(૧૧)	કચ્છ વિકાસ ટ્રસ્ટ સંચાલિત અંધ, બહેરા-મૂંગા તથા અપંગ બાળકોની શાળા, મું. રાયધણપર, તા. ભુજ, જી. કચ્છ	૮૫	(૦૨૮૩૨) ૨૭૪૨૨૯
(૧૨)	નવચેતન અંધજન મંડળ, માધાપર સંચાલિત વિકલાંગ કન્યાકુંજ, માધાપર, જી. કચ્છ	૯૦	(૦૨૮૩૨) ૨૪૩૦૫૦, ૨૪૨૦૭૯
(૧૩)	નવચેતન અંધજન મંડળ, માધાપર સંચાલિત વિકલાંગ વિદ્યાવિહાર કન્યાકુંજ, માધાપર, જી. કચ્છ	૬૦	(૦૨૮૩૨) ૨૪૩૦૫૦
(૧૪)	અંધજન મંડળ (કે.સી.આર.સી.) સંચાલિત બહુવિકલાંગતા ધરાવતી બહેનો/બાળાઓ માટેની સંસ્થા, સેન્ટ ઝેવિયર્સ સ્કૂલ રોડ, પાણી પુરવઠા, ગેસ્ટ હાઉસ સામે, જનરલ હોસ્પિટલ પાછળ, ભુજ-કચ્છ	૫૦	(૦૨૮૩૨) ૨૫૨૦૪૧, ૨૨૨૯૦૭
(૧૫)	મમતા કેન્દ્ર નાની કડી સંચાલિત મમતા અપંગ છાત્રાલય, નાની કડી, તા. કડી, જી. મહેસાણા	૧૦૦	(૦૨૭૬૪) ૨૫૨૨૯૧
(૧૬)	અપંગ સેવા ટ્રસ્ટ સંચાલિત અપંગ છાત્રાલય, નુગર, તા. જી. મહેસાણા	૫૦	(૦૨૭૨) ૨૭૩૩૧૭

અ.નં.	સંસ્થાનું નામ/સરનામું	ટોચ મર્યાદા	ટેલીફોન નંબર
(૧૭)	શ્રી નવદીપ એજ્યુકેશન ટ્રસ્ટ સંચાલિત વિકલાંગ સહકાર વિદ્યાલય, છાત્રાલય, મું. ફલુ, તા. વિજાપુર, જી. મહેસાણા	૩૫	(૦૨૭૬૩) ૨૯૨૦૮૧
(૧૮)	ઉત્તર ગુજરાત વિકલાંગ કલ્યાણ સંઘ સંચાલિત વિકલાંગ તાલીમ સહ ઉત્પાદન કેન્દ્ર, કાંચા ચાર રસ્તા પાસે, વિસનગર, જી. મહેસાણા.	૨૫	(૦૨૭૬૫) ૨૨૦૨૧૦, ૨૮૪૩૮૦
(૧૯)	યુવા ચેતના સંસ્થા સંચાલિત વિકલાંગ છાત્રાલય અને સ્વરોજગારી તાલીમ કેન્દ્ર, લક્ષ્મીપુરા, કંપા ચાર રસ્તા, શ્રેયસ સ્કૂલની સામે, હિંમતનગર, જી. સાબરકાંઠા.	૩૫	(૦૨૭૭૨) ૨૩૦૯૪૩૫
(૨૦)	અપંગોની આઈ.ટી.આઈ., સોનગઢ, જી. સુરત	૧૦	(૦૨૬૨૪) ૨૨૧૭૦૯
(૨૧)	ડિસેબલ વેલફેર ટ્રસ્ટ ઓફ ઇન્ડિયા સંચાલિત વિકલાંગ બાળકોનું તાલીમ સેન્ટર, સાંઈ સમર્થ સોસાયટી પાસે, શરદ ચતન સ્કૂલની પાછળ, .મરા, સુરત	૪૦	૨૪૬૪૯૨૭
(૨૨)	ડિસેબલ વેલફેર ટ્રસ્ટ ઓફ ઇન્ડિયા સંચાલિત વિકલાંગ બાળકોની શાળા, ઠે. સાઈ સમર્થ સોસાયટી પાસે, શરદ ચતન સ્કૂલની પાછળ, ઉમરા સુરત	૨૨૫	(૦૨૬૧) ૨૨૫૨૯૪૨
(૨૩)	સોસાયટી ફોર ધી ટ્રેનિંગ એન્ડ વોકેશનલ રિહેબિલિટેશન ઓફ ડિસેબલ, સેવાતીર્થ, તરસાલી, વડોદરા	૩૫	૨૬૪૩૬૧
(૨૪)	ડિસેબલ વેલફેર ટ્રસ્ટ ઓફ ઇન્ડિયા સંચાલિત હેન્ડિકેપ્ડ ચિલ્ડ્રન હોસ્ટેલ, સાંઈ સમર્થ સોસાયટી, ઉમરા, સુરત	૪૦	(૦૨૬૧) ૬૫૪૭૦૩ ૯૮૨૫૧૧૦૮૮૮
(૨૫)	ધી સોસાયટી ફો ધી ફિઝિકલ હેન્ડિકેપ્ડ સંચાલિત હોસ્ટેલ, સુદામા હાઉસ, પ્રિતમનગર, અમદાવાદ	-	૨૬૫૭૨૨૭૩ ૯૮૨૫૧૪૯૩૧૯

પરિશિષ્ટ-૨

શ્રવણમંદ બાળકો માટેની સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓની યાદી તથા ટેલીફોન નંબરો

અ.નં.	સંસ્થાનું નામ/સરનામું	ટોચ મર્યાદા	ટેલીફોન નંબર
(૧)	બહેરા-મૂંગા શાળા આશ્રમ રોડ, નવરંગપુરા, અમદાવાદ	૩૫૦	૨૬૫૮૬૧૩૮
(૨)	ટ્રેનિંગ કોલેજ ફોર ધી ટીચર્સ ઓફ ધી ડેફ, બહેરા મૂંગા શાળાના કંપાઉન્ડમાં, આશ્રમ રોડ, અમદાવાદ	૨૦	૨૬૫૮૬૧૩૮
(૩)	ટ્રેનિંગ સેન્ટર ફોર ધી એડલ્ટ ઓફ ધી ડેફ, બહેરા-મૂંગા શાળાના કંપાઉન્ડમાં, આશ્રમ રોડ, અમદાવાદ	૩૦	૨૬૫૮૬૧૩૮
(૪)	કલ્પના બાલમંદિર અને શિશુગૃહ, (બહેરા-મૂંગા તથા અંધ બાળકો માટે) આશ્રમ રોડ, નવરંગપુરા, અમદાવાદ	૮૦	૨૬૫૮૬૧૩૮
(૫)	શ્રી કે.એસ.દેવિયા મૂક-બધિર વિદ્યાલય, સોલા નવી હાઇકોર્ટ સામે, તા. દશકોઈ, જી. અમદાવાદ	૭૦	૨૭૪૫૬૩૧૨
(૬)	શ્રી પી.સી.ભટ્ટ, મૂક-બધિર વિદ્યાલય, રામજી મંદિર પાસે, મું.પો. સોજીત્રા, જી. આણંદ	૪૫	(૦૨૬૯૭) ૨૩૪૩૭૪, ૨૫૨૫૮૬
(૭)	મા શ્રવણવાણી મૂક-બધિર વિદ્યાલય તાલેબાગ, પાલનપુર-૩૮૫૦૦૧, જી. બનાસકાંઠા	૧૭૦	૨૬૦૨૫૮, ૨૫૨૫૮૬
(૮)	શ્રી શાહ ખી.લ બહેરા-મૂંગા, શાળા ટ્રસ્ટ, ૫૧, વિદ્યાનગર, ભાવનગર	૩૦૦	(૦૨૭૮) ૨૪૨૦૮૩૬, ૨૪૨૯૩૨૬
(૯)	સમર્પણ મૂક-બધિર શિશુ વિદ્યામંદિર, ૧૧૧, ચ-ટાઈપ, લગ્નની વાડીની બાજુમાં, સેક્ટર-૨૮, ગાંધીનગર	૧૭૫	૨૩૨૧૧૩૩૨
(૧૦)	મહિલા જાગૃતિ અભિયાન પબ્લિક ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ સંચાલિત બહેરા-મૂંગા શાળા, તાલુકા પંચાયત કચેરી સામે, દહેગામ, જી. ગાંધીનગર	૭૦	(૦૨૭૧૬) ૨૩૩૦૭૦
(૧૧)	શ્રી મધરાજ મુન્દ્રા અને શ્રી ઘનાણી બહેરા-મૂંગાની શાળા, એર ફોર્સ રોડ, ખેતીવાડી કેન્દ્ર સામે, દિગ્વિજય મિલની બાજુમાં, જામનગર-૩૬૧ ૦૦૬	૧૨૫	(૦૨૮૮) ૨૭૧૦૧૩૧
(૧૨)	શ્રીરામ મૂક-બધિર વિદ્યાવિહાર ટ્રસ્ટ, ગોપાલ ભવન, અણાબાવા રોડ, લીમડા લેન, જામનગર	૬૫	(૦૨૮૮) ૨૬૭૬૦૫૧
(૧૩)	રોટરી કલબ નડિયાદ સમાજ સેવા અને સંશોધન ટ્રસ્ટ સંચાલિત બધિર વ્યવસાયી તાલીમ અને પુન : સ્થાપન રામતલાવડી, રેલવે ક્રોસિંગ પાસે, મિશન રોડ, નડિયાદ, જી. ખેડા	૩૫	(૦૨૬૮) ૨૫૮૧૮૨, ૨૫૮૧૯૯૮
(૧૪)	શ્રી એસ.જી બ્રહ્મભટ્ટ બધિર વિદ્યાવિહાર રામતલાવડી, રેલવે ક્રોસિંગ પાસે, મિશન રોડ, નડિયાદ, જી. ખેડા	૨૭૦	(૦૨૬૮) ૨૮૧૯૮૧
(૧૫)	માતા લક્ષ્મી રોટરી બહેરાઓ માટેની સંસ્થા સ્ટેશન રોડ, આદિપુર, જી. કચ્છ	૨૦૦	(૦૨૮૩૬) ૨૬૦૪૧૮
(૧૬)	બળવંતરાય અને ઈન્દુબેન નાયક બહેરા-મૂંગા શાળા (કુમાર) કછોલી, સ્ટેશન અમલસાડ, તા. ગણદેવી, જી. નવસારી	૨૫૦	(૦૨૬૩૪) ૨૭૨૨૫૯
(૧૭)	ગં.કી. નાયક બધિર કન્યા વિદ્યાલય, કછોલી, સ્ટેશન અમલસાડ, તા. ગણદેવી, જી. નવસારી	૧૪૦	(૦૨૬૩૪) ૨૭૨૨૫૯
(૧૮)	માનવ કલ્યાણ ટ્રસ્ટ નવસારી સંચાલિત અપંગ તાલીમ અને પુન : સ્થાપન, ઉદ્યોગભવન, દાંડી રોડ, વિજલપોર, તા. જલાલપોર, જી. નવસારી	૩૫	(૦૨૬૩૭) ૨૮૩૮૬૦
(૧૯)	શ્રી પ્ર.સ. કોઠારી, બહેરા-મૂંગા વિવિધલક્ષી વિદ્યાલય, દાંડીકૂચ માર્ગ, વિજલપોર, તા. જલાલપોર, જિ. નવસારી	૨૨૫	(૦૨૬૩૭) ૨૮૩૮૬૦

અ.નં.	સંસ્થાનું નામ/સરનામું	ટોચ મર્યાદા	ટેલીફોન નંબર
(૨૦)	શ્રી પંચમહાલ અનુસૂચિત જાતિ એજ્યુકેશન ટ્રસ્ટ સંચાલિત બહેરા-મંગા વિદ્યાલય, ઠે. મુન લાઈટ સિનેમા, દાહોદ રોડ, ગોધરા, જી. પંચમહાલ	૭૦	(૦૨૬૭૨) ૨૪૭૯૫૦, ૨૩૧૪૬૩
(૨૧)	શ્રીમતી એમ.કે.વ્યાસ એન્ડ વાય.આર.સાંકેસરા, બહેરા-મૂંગા શાળા, કાળકા દરવાજા પાસે, પાટણ, જી. પાટણ	૯૫	(૦૨૭૬૬) ૨૨૨૦૩૩૨
(૨૨)	શ્રી અને શ્રીમતી છ.શા.વિરાણી, બહેરા-મૂંગા શાળા, ટ્રસ્ટ સ્વામિનારાયણ ગુરુકુલ પાસે, ઢેબર રોડ, રાજકોટ.	૧૨૫	(૦૨૮૧) ૨૩૬૧૬૩૮
(૨૩)	શ્રી જય સચિયદાનંદ એજ્યુકેશન ટ્રસ્ટ સંચાલિત બહેરા-મૂંગા શાળા, જેતપુર, જી. રાજકોટ	૩૫	(૦૨૮૧) ૨૩૨૯૨૯૦
(૨૪)	શ્રી જે.બી. ઉપાધ્યાય બહેરા-મૂંગા શાળા, તલોદ, જી. સાબરકાંઠા	૧૪૦	(૦૨૭૭૦) ૨૨૦૨૭૪
(૨૫)	શ્રી વી.એચ.ગાંધી બહેરા-મૂંગા શાળા, એસ.ટી. સ્ટેન્ડ પાછળ, મોડાસા, જી. સાબરકાંઠા	૧૮૦	(૦૨૭૭૪) ૨૪૬૮૦૧
(૨૬)	હિંમતનગર નાગરિક સહકારી બેંક બહેરા-મૂંગા વિદ્યાલય, આર.ટી.ઓ. ઓફિસ પાછળ, હિંમતનગર સ્ટેટે હાઇવે, મોતીપુરા, હિંમતનગર, જી. સાબરકાંઠા	૧૧૫	(૦૨૭૭૨) ૨૨૯૪૨૨
(૨૭)	મૂક-બધિર વિકાસ ટ્રસ્ટ સંચાલિત, સ્વ. શ્રી દિલીપ પરશે અશોકચંદ્ર શાહ સ્મૃતિ બહેરા-બાળકોની પ્રાથમિક શાળા, મ્યુ. કમિશનરશ્રીના બંગલા પાસે, અંબિકા નિકેતન, અઠવા, લાઈન્સ, સુરત	૧૧૫	૨૨૨૬૨૪૮, ૩૨૨૦૧૫૭
(૨૮)	શ્રી ડી.એસ. પારેખ બહેરા-મૂંગા શાળા, નવા જંકશન પાસે, સુરેન્દ્રનગર	૧૫૦	(૦૨૭૫૨) ૨૨૦૬૪૦
(૨૯)	શ્રીમતી કમળબહેન બધિર વિદ્યાલય, મેન્ટલ હોસ્પિટલ પાછળ, પાણીની ટાંકી પાસે, કારેલીબાગ, વડોદરા	૧૭૫	(૦૨૬૫) ૨૪૬૧૧૦૫, ૨૪૬૨૩૮૨
(૩૦)	નગર પ્રાથમિક શિક્ષણ સમિતિ સંચાલિત, બહેરા-મૂંગા શાળા, ફતેહગંજ, મદન ઝાંપા, વડોદરા		(૦૨૬૫) ૨૭૯૧૭૩૫
(૩૧)	શ્રીમતી શારદાબહેન એચ.દેસાઈ બધિર છાત્રાલય, પાણીની ટાંકી પાસે, કારેલી બાગ, વડોદરા	૫૫	(૦૨૬૫) ૨૪૬૧૧૦૫, ૨૪૬૨૩૮૨
(૩૨)	મનોવિકાસ ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ વાપી સંચાલિત મનોવિકાસ મુકબધિર વિદ્યાલય, મું. દેગામ, તા. પારડી, જી. વલસાડ	૫૦	૯૮૨૫૧૩૮૨૦૧
(૩૩)	અમરેલી મુક-બધિર સેવા ટ્રસ્ટ સંચાલિત, શ્રી એમ.આર. મહેતા, બહેરા-મૂંગા શાળા, અમરેલી	૫૦	

પરિશિષ્ટ-૨

માનસિક પડકારીતા ધરાવતાં બાળકો માટેની સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓની યાદી તથા ટેલીફોન નંબરો

અ.નં.	સંસ્થાનું નામ/સરનામું	ટોચ મર્યાદા	ટેલીફોન નંબર
(૧)	ગુજરાત કેળવણી ટ્રસ્ટ સંચાલિત "મમતા" મંદબુદ્ધિના બાળકોની તાલીમ કોલેજ, મંગળ પ્રભાત ટ્રસ્ટ બિલ્ડીંગ સેન્ટ ઝેવિયર્સ હાઈસ્કૂલ પાસે, મિરઝાપુર રોડ, અમદાવાદ	૨૦	૦૭૯-૨૫૫૦૦૩૦૯
(૨)	"સોપાન" મંદબુદ્ધિના બાળકોની શાળા, અંધ કલ્યાણ કેન્દ્ર પાછળ, પિન્ક સિટી પાસે, રાણીપ, અમદાવાદ	૫૦	૦૭૯-૨૭૫૨૦૭૪૩
(૩)	"પ્રેરણા" મંદ બુદ્ધિના બાળકોની તાલીમ શાળા, સેન્ટ જેવિયર્સ હાઈસ્કૂલ પાસે, મિરઝાપુર રોડ, અમદાવાદ	૫૦	૦૭૯-૨૫૫૦૦૩૦૯
(૪)	"ઉત્કર્ષ" ટ્રસ્ટ સંચાલિત મંદબુદ્ધિવાળા બાળકોની શાળા, રામબાગ ફાયર બ્રિગેડ સામે, મણીનગર, અમદાવાદ	૨૫	૦૭૯-૨૬૬૩૩૧૦૫૫
(૫)	"ઉત્થાન" મંદબુદ્ધિના બાળકોની નિવાસી તથા તાલીમ શાળા પીપલ્સ બેંકની પાછળ, પાલડી, અમદાવાદ	૫૦	૦૭૯-૨૬૫૭૭૪૨૫
(૬)	"પ્રકાશ" મંદબુદ્ધિના બાળકોની નિવાસી તથા તાલીમ શાળા નહેરૂ ફાઉન્ડેશનની બાજુમાં, થલતેજ ટેકરા, બોડકદેવ, વસ્ત્રાપુર રોડ, અમદાવાદ	૧૦૦	૦૭૯-૨૫૫૦૦૩૦૯
(૭)	શારદા મંદબુદ્ધિના બાળકોની શાળા, C / o . બી.એમ. ઇન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ મેન્ટલ હેલ્થ, આશ્રમ રોડ, અમદાવાદ	૮૫	૦૭૯-૨૬૫૮૬૮૨૦, ૨૬૫૭૮૨૫૬
(૮)	અંધજન મંડળ સંચાલિત માનસિક સ્વાસ્થ્ય કેન્દ્ર, વસ્ત્રાપુર, અમદાવાદ	૭૦	૦૭૯-૨૬૩૦૫૦૮૨
(૯)	નવજીવન ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ સંચાલિત મંદબુદ્ધિ અને સી.પી. બાળકોની વિશિષ્ટ બિન-નિવાસી શાળા પાર્થ કોમ્પ્લેક્સ, ચિન્મય ટાવરના ખાંચામાં, ગુરૂકુલ રોડ, સુભાષ ચોક પાસે, મેમનગર, અમદાવાદ ૭૦	૭૦	૦૭૯-૨૭૪૮૬૫૭૮, ૨૪૮૬૫૭૮, ૨૭૪૮૫૬૬૬
(૧૦)	શારદા માનસિક સ્વાસ્થ્ય કેન્દ્ર, મંદબુદ્ધિના બાળકોની વિશિષ્ટ તાલીમ સંસ્થા, ઠે. ખોડીયાર માતાના મંદિર પાસે, આંબલી ગામ, બોપલ રોડ, અમદાવાદ ૩૫	૭૦	૦૭૯-૨૮૮૩૧૪૩૩
(૧૧)	જ્યોતિ સંઘ સંચાલિત મંદબુદ્ધિ (કિશોરી વિભાગ) ના બાળકોની શાળા, પથથરકુવા, રીલીફ રોડ, અમદાવાદ	૩૫	૦૭૯-૨૫૩૫૩૯૦૮, ૨૫૩૫૧૭૦૮
(૧૨)	લર્નિંગ કિલનીક મંદબુદ્ધિના બાળકોની દિનશાળા, હિમાવન, પાલડી, અમદાવાદ	૩૫	૦૭૯-૨૬૫૭૯૭૩૮
(૧૩)	માધુર્ય ભુવન, મંદબુદ્ધિના બાળકો માટેનું ઠે. પ્રતિક ટેનામેન્ટ સામે, ઈન્ડિયા કોલોની સામે, ઠક્કર બાપાનગર રોડ, અમદાવાદ	૩૫	૦૭૯-૨૭૪૨૧૩૬
(૧૪)	ડૉ. જીત મહેતા મંદબુદ્ધિના બાળકોની દિનશાળા એકાંકી બંગલો, મમતાપાર્ક, હરિઓમ આશ્રમ પાસે, આશ્રમ રોડ, અમદાવાદ	૫૫	૦૭૯-૨૭૫૪૩૩૭૦
(૧૫)	ભારત લોકહિત સેવા સમિતિ સંચાલિત ચીન્મય મંદબુદ્ધિના બાળકોની નિવાસી શાળા ફતેહવાડી, સરખેજ, અમદાવાદ	૫૦	૦૭૯-૨૬૮૪૩૩૯૫
(૧૬)	શ્રીમતી આઈ.આર.મહેતા, આનંદ નિકેતન, કેરી રોડ, પાલનપુર, જી. બનાસકાંઠા	૬૫	૦૨૭૪૨-૨૫૨૫૮૬
(૧૭)	નવજ્યોત એજ્યુકેશન ટ્રસ્ટ રૈયા સંચાલિત નવજ્યોત મનોપચાર કેન્દ્ર, થરાદ મંદબુદ્ધિના બાળકોની તાલીમી અને નિવાસી શાળા, થરાદ જુના ગંજ બજાર, બી.આર.સી. ભવનની સામે, મું.પો.તા. થરાદ, જી. બનાસકાંઠા.	૨૫	૦૨૭૩૭-૨૨૨૧૨૩

અ.નં.	સંસ્થાનું નામ/સરનામું	ટોચ મર્યાદા	ટેલીફોન નંબર
(૧૮)	અંકુર મંદબુદ્ધિવાળા બાળકોની શાળા, સરદારનગર શોપીંગ સેન્ટર સામે, વ્યવસાયી મહિલા છાત્રાલયની બાજુમાં, સરદારનગર સર્કલ, ભાવનગર-૩૬૪૦૦૨	૧૧૫	૦૨૭૮-૨૫૬૬૬૫૬, ૨૫૭૩૦૩૮
(૧૯)	અસ્મીતા વિકાસ ટ્રસ્ટ સંચાલિત માનસિક ક્ષતિવાળા બાળકોની શાળા, ત્રાસલા, તા. જી. ભરૂચ.	૫૦	૯૮૨૫૦૭૨૩૫૬
(૨૦)	સ્મૃતિ વિકાસ ટ્રસ્ટ (ગાંધીનગર) સંચાલિત નવ સ્મૃતિ મંદ બુદ્ધિવાળા બાળકોની વિશિષ્ટ નિવાસી અને દિન શાળા મું. સરગાસણ, તા.જી. ગાંધીનગર.	૬૫	૦૭૯-૨૩૨૨૯૪૧૮
(૨૧)	સ્વનાત્મક અભિગમ ટ્રસ્ટ સંચાલિત માનસિક સ્વાસ્થ્ય કેન્દ્ર ૪૦૫/૨-એ, ૧૨-૧૩ ના બસ સ્ટેન્ડ પાસે, સેક્ટર-૧૩, ગાંધીનગર	૨૦	૦૭૯-૨૫૫૦૩૦૯
(૨૨)	શારદા ટ્રસ્ટ સંચાલિત સ્મૃતિ વિકાસ મંદબુદ્ધિના બાળકોની નિવાસી અને દિન શાળા, ઠે. મોટા ચિલોડા પાસે, પો. પ્રાંતિજ, તા.જી. ગાંધીનગર	૬૦	૦૭૯-૨૩૨૭૩૨૬૭
(૨૩)	મેનાબા ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ અમદાવાદ સંચાલિત મંથન માનસિક ક્ષતિવાળા બાળકોની નિવાસી શાળા, મું. હાજીપુરા, તા. કલોલ, જી. ગાંધીનગર	૩૫	૦૨૭૬૪-૨૮૫૫૧૨
(૨૪)	માનવ કલ્યાણ ટ્રસ્ટ સંચાલિત "સંવેદના" મંદ બુદ્ધિના બાળકોની નિવાસી શાળા, ઠે. ગુલામનગર, જકાતનાકા સામે, જામનગર	૬૦	૦૨૮૮-૨૫૫૩૦૦૩
(૨૫)	મંગલમૂર્તિ વિકલાંગ ટ્રસ્ટ સંચાલિત મંદબુદ્ધિના બાળકોની નિવાસી શાળા, ઠે. મંગલમૂર્તિ, કાળવા ચોક, જૂનાગઢ	૩૫	૦૨૮૫-૨૬૫૧૭૦૭
(૨૬)	ઉપાસના હરી આશરો ટ્રસ્ટ મંદબુદ્ધિના બાળકો માટેની સંસ્થા વોર્ડ-૨/બી, પો.બો. નં. ૧૫, આદિપુર, જી. કચ્છ	૬૫	૦૨૮૩૬-૨૬૦૧૭૨, ૨૬૦૨૦૨
(૨૭)	ખોડિયાર એજ્યુકેશન ટ્રસ્ટ સંચાલિત માનસિક ક્ષતિવાળા બાળકોની શાળા, પાંજરાપોળના મકાનમાં, આઝાદ ચોક પાસે, મહેસાણા	૫૦	૦૨૭૬૨-૨૩૫૬૪૫
(૨૮)	માનવ કલ્યાણ ટ્રસ્ટ સંચાલિત મંદબુદ્ધિના બાળકોનું વિવિધલક્ષી વિદ્યાલય, ઠે. દાંડી રોડ, વિજલપોર, જી. નવસારી	૧૨૦	૦૨૬૩૭-૨૮૩૮૬૦, ૨૮૩૭૮૫
(૨૯)	શિશુકુંજ મંદબુદ્ધિના બાળકોની વિશિષ્ટ શાળા, ઠે. કુંજન શાસ્ત્રી સર્કલ, પોરબંદર, જી. પોરબંદર	૬૦	૦૨૮૬-૨૨૧૪૬૬, ૨૨૨૯૯૫
(૩૦)	દી સોસાયટી ફોર દી મેન્ટલી રીટાર્ડેડ સંચાલિત સ્નેહ નિઝર મંદબુદ્ધિના બાળકોની શાળા, ઠે. બીટી સવાણી કિડની હોસ્પિટલની સામે, સૌરાષ્ટ્ર યુનિવર્સિટી રોડ, રાજકોટ	૩૫	૦૨૮૧-૨૫૮૪૦૩૧
(૩૧)	સાબરકાંઠા ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ સંચાલિત મંદ બુદ્ધિના બાળકોની સંસ્થા, દેવચંદનગર, હિંમતનગર, જી. સાબરકાંઠા	૭૫	૦૨૭૭૨-૨૨૪૩૪૪૪
(૩૨)	સહયોગ કૃષ્ણજ્ઞ ટ્રસ્ટ સંચાલિત અસ્વસ્થ બહેનો માટેની સંસ્થા રાજેન્દ્રનગર, તા. હિંમતનગર, જી. સાબરકાંઠા	૧૨૦	૦૨૭૭૨-૨૫૪૩૩૭ ૯૮૨૫૦૧૧૧૮૫
(૩૩)	સહયોગ કૃષ્ણજ્ઞ ટ્રસ્ટ સંચાલિત પૃષ્ઠવચના મંદબુદ્ધિવાળા પુરૂષો માટે નિવાસી સંસ્થા, રાજેન્દ્રનગર, તા. હિંમતનગર, જી. સાબરકાંઠા.	૧૬૫	૦૨૭૭૨-૨૫૪૩૩૭ ૯૮૨૫૦૧૧૧૮૫
(૩૪)	જી.કે.ટી. સંચાલિત મમતા માનસિક સ્વાસ્થ્ય કેન્દ્ર ઠે. મ્યુ. શાળા નં. ૭, આદર્શનગર સોસાયટી, અઠવા લાઈન્સ, સુરત	૨૦	૦૨૬૧-૨૬૫૦૨૮૦
(૩૫)	જીવન વિકાસ ટ્રસ્ટ સંચાલિત મંદબુદ્ધિના બાળકોની શિક્ષણ અને તાલીમ સંસ્થા ઠે. તળાવ પાસે, ગુજરાત ગેસ કંપની પાસે, અડાજણ, મું. સુરત	૪૦	૦૨૬૧-૨૭૩૬૯૨૮

અ.નં.	સંસ્થાનું નામ/સરનામું	ટોચ મર્યાદા	ટેલીફોન નંબર
(૩૬)	જીવન સ્મૃતિ મંદબુદ્ધિના બાળકોની શાળા, કુમકુમ સોસાયટી સામે, દેશળ ભગત વાવ પાસે, સુરેન્દ્રનગર	૩૫	૦૨૭૫૨-૨૩૫૩૯૩ ૯૪૭૯૫૦૫૩૯૪
(૩૭)	સ્પંદન મંદબુદ્ધિના બાળકોની શાળા, ઠે. મુક-બઘિર શાળા પાછળ, હરણી કારેલી બાગ, વડોદરા	૪૫	૦૨૬૫-૨૪૬૫૪૫૮
(૩૮)	કે.જી.પટેલ ચિલ્ડ્રન હોસ્પિટલ સંચાલિત માનસિક સ્વાસ્થ્ય કેન્દ્ર, જલારામ માર્ગ, કારેલી બાગ, વડોદરા	૫૦	૦૨૬૫-૨૪૬૩૯૦૬ ૨૪૬૪૧૩૦
(૩૯)	મુનિસેવા આશ્રમ સંચાલિત માનસિક ક્ષતિવાળી મહિલાઓનું ગૃહ, પો. ગોરજ, તા. વાઘોડિયા, જી. વડોદરા	૩૦	૦૨૬૬૮-૨૬૮૦૧૦, ૨૬૮૦૦૪
(૪૦)	જી.કે.ટી. સંચાલિત-વાત્સલ્ય-મંદબુદ્ધિની બાળાઓની નિવાસી શાળા, મું.પો. ડોરમાર, તા. સંખડા, જી. વડોદરા	૩૫	૦૨૬૬૫-૨૬૧૫૨૬
(૪૧)	શ્રદ્ધા ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ વલસાડ સંચાલિત નવસર્જન મંદબુદ્ધિના બાળકોની વિશિષ્ટ શાળા, મદનવાડ, મેઈન રોડ, વલસાડ		૦૨૬૩૨-૨૩૪૯૮૩
(૪૨)	માનવ કલ્યાણ ટ્રસ્ટ સકલાણા, તા. વડગામ, જી. બનાસકાંઠા સંચાલિત બહુવિધ વિકલાંગતા/ઓટીઝમ, માનસિક ક્ષતિ ધરાવતી બહેનોની સંસ્થા, ઠે. અમરેલી ચાર રસ્તા, સુરત		
(૪૩)	રાષ્ટ્રીય અંધજન મંડળ, જીલ્લા ખેડા સંચાલિત માનસિક ક્ષતિવાળી કન્યાઓ માટેની શિક્ષણ અને તાલીમી સંસ્થા, ૩૩, રત્નપ્રભા સોસાયટી, એસ.આર.પી. કેમ્પની સામે, મું.પો. જી. ખેડા.		
(૪૪)	જયશ્રી મા૩તિનંદન કિસાન વિકાસ એજ્યુકેશન ટ્રસ્ટ, સુખસર સંચાલિત માનસિક ક્ષતિવાળા કુમારો માટેની શિક્ષણ અને તાલીમી સંસ્થા, ૧૪૧, લક્ષ્મીનગર બેંક, હોસ્પિટલની સામે, દાહોદ		૦૨૬૭૩-૨૨૦૫૫૯
(૪૫)	યુનિવર્સલ વેલ્ફેર ટ્રસ્ટ ઓફ ઈન્ડિયા, રામપરા સંચાલિત માનસિક ક્ષતિવાળા કુમારોની શિક્ષણ અને તાલીમી સંસ્થા, ખરવાલા રોડ, રામપરા, તા. બારડોલી, જી. સુરત		૦૨૬૨૨-૨૨૩૧૯૪
(૪૬)	શ્રી પી.એન.આર. શાહ સોસાયટી ફોર રિલિફ એન્ડ રિહેબિલિટેશન એન્ડ ધી કિસેબ્લડ, ભાવનગર	૫૦	૦૨૭૮-૨૫૭૦૧૨૬
(૪૭)	જબા કેળવણી ટ્રસ્ટ, કેશવ મિલવકુંજ સોસાયટી, પાદરા, જી. વડોદરા		૩૨૦૭૧૭૪ ૯૮૨૫૩૧૫૫૨૭
(૪૮)	સ્નેહ એજ્યુકેશન ટ્રસ્ટ, "લૈયારા" મું. જાયવા, તા. ઘોલ, જી. જામનગર		

પરિશિષ્ટ-૨
દષ્ટિહીન બાળકો માટેની સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓની યાદી તથા ટેલીફોન નંબરો

અ.નં.	સંસ્થાનું નામ/સરનામું	ટોચ મર્યાદા	ટેલીફોન નંબર
(૧)	અંધ શાળા, આશ્રમ રોડ, નવરંગપુરા, અમદાવાદ	૧૫૦	૨૬૫૮૬૧૩૮
(૨)	ટ્રેનિંગ કોલેજ ફોર ધી ટીચર્સ ઓફ ધી બ્લાઇન્ડ આશ્રમ રોડ, નવરંગપુર, અમદાવાદ	૨૦	૨૬૫૮૬૧૩૮
(૩)	એડલ્ટ ટ્રેનિંગ સેન્ટર (સ્કૂલ) ફોર ધી બ્લાઇન્ડ, ડા. વિક્રમ સારાભાઈ રોડ, વસ્ત્રાપુર, અમદાવાદ	૨૮૦	૨૬૩૦૪૦૭૦ ૨૬૩૦૦૧૦૬
(૪)	અંધજન મંડળ, અમદાવાદ સંચાલિત બ્રેઇલ પ્રેસ, ડા. વિક્રમ સારાભાઈ રોડ, વસ્ત્રાપુર, અમદાવાદ		૨૬૩૦૪૦૭૦, ૨૬૩૦૫૦૮૨, ૨૬૩૦૦૧૦૬
(૫)	અંધ-અપંગ બહેનોનું છાત્રાલય, C / o . અંધજન મંડળ, ડા. વિક્રમ સારાભાઈ રોડ, અમદાવાદ	૩૫	૨૬૩૦૪૦૭૦, ૨૬૩૦૫૦૮૨, ૨૬૩૦૦૧૦૬
(૬)	અંધ-અપંગ કલ્યાણ કેન્દ્ર, જનતાનગર રોડ, ઘાટલોડિયા, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૬૧.	૨૦૦	૨૭૪૧૨૬૮૧
(૭)	અંધ કન્યા પ્રકાશ ગૃહ, મેમનગર, અમદાવાદ	૧૬૫	૨૭૪૮૦૧૪૭
(૮)	શ્રી અંધજન તાલીમ કેન્દ્ર, ચિતલ રોડ, દત્તમંદિર પાસે, અમરેલી.	૧૨૫	૦૨૭૮૨-૨૨૩૨૩૮
(૯)	શ્રી લોકસેવક સંઘ ગઢડા ભાવનગર સંચાલિત અંધ બાળકોની સંસ્થા, અમરેલી	૫૦	
(૧૦)	શ્રીમતી એમ.કે. મહેતા પ્રાજ્ઞાયશુ વિદ્યાલય, કેરી રોડ, બગીચા સામે, પાલનપુર, જી. બનાસકાંઠા	૧૦૦	૦૨૭૪૨-૨૫૨૫૮૬
(૧૧)	કે.કે.સ્કૂલ એન્ડ હોમ ફોર ધી બ્લાઇન્ડ, ઠે. નવા ફિલ્ટર પાસે, વિદ્યાનગર ભાવનગર	૧૦૦	૦૨૭૮૨-૨૪૨૩૮૧૭
(૧૨)	શ્રીમતી એમ.બી.જૈન અંધજન વિદ્યાલય, છાપરી, ઠે. બોરવાણી રોડ, છાપરી, પો. દાહોદ-૩૮૯ ૫૬૦	૬૦	૦૨૬૭૩-૨૨૦૦૧૩
(૧૩)	સર્વિસ એસો. ફોર ધી બ્લાઇન્ડ સંચાલિત અંધ શાળા, જુની સરકારી પ્રાથમિક શાળા, સેક્ટર-૧૬, બગીચા પાસે, ગાંધીનગર	૩૫	૨૩૨૩૮૬૧૧
(૧૪)	શ્રી અંધજન વિવિધલક્ષી તાલીમ કેન્દ્ર, એરોડ્રામ રોડ, જામનગર	૮૦	૦૨૮૮-૫૬૬૩૪૮, ૫૬૬૭૮૦
(૧૫)	શ્રી અંધ-અપંગ સહકાર કેન્દ્ર, નિવાસી પ્રાથમિક શાળા, વેરાવળ રોડ, ઉના, જી. જૂનાગઢ	૬૦	૦૨૮૭૩-૨૨૨૫૭૪
(૧૬)	અંધ વિદ્યાર્થી ભુવન, વિસાવદર, જી. જૂનાગઢ	૫૦	૦૨૮૭૮-૨૨૪૭૧૬

અ.નં.	સંસ્થાનું નામ/સરનામું	ટોચ મર્યાદા	ટેલીફોન નંબર
(૧૭)	શ્રી પ્રજ્ઞાયક્ષુ (અંધ) સહ શિક્ષણ-વિવિધલક્ષી વિદ્યામંદિર, માંગરોળ, જી. જૂનાગઢ	૫૦	૦૨૮૩૪-૨૩૦૯૬૨
(૧૮)	અંધ-બહેરા-મૂંગા તથા અપંગ બચ્ચાઓની સંસ્થા, માંડવી, જી. કચ્છ.	૩૦	૦૨૮૬-૨૪૨૬૨૦
(૧૯)	શ્રી ભારતીય પ્રજ્ઞાયક્ષુ ગુરુકુળ વાઘેશ્વરી પ્લોટ, પોરબંદર-૩૬૦ ૫૭૫	૭૫	૦૨૮૧-૨૩૬૧૬૫૦, ૨૩૬૧૬૯૭
(૨૦)	શ્રી વી.ડી.પારેખ અંધ મહિલા વિકાસ ગૃહ, ઢેબરભાઈ રોડ, રાજકોટ-૩૬૦ ૦૦૨	૭૫	૦૨૮૧-૨૨૨૩૯૮૫, ૨૩૬૯૮૧૯
(૨૧)	અંધ કલ્યાણ મંડળ સંચાલિત અંધજન છાત્રાલય, ઠે. કાન્તા સ્ત્રી વિકાસ ગૃહ સામે, હનુમાનજીના ડેરા પાસે, રાજકોટ	૩૫	૦૨૬૧-૨૬૬૯૪૮૦
(૨૨)	શ્રીમતી અંબાબહેન મગનલાલ અંધજન શાળા, શ્રી શ્રેયાટેવી ભાગીરથી, અંધકન્યા છાત્રાલય, ઘોડદોડ રોડ, સુરત		
(૨૩)	એ.એમ. અંધજન શાળા, ઘોડદોડ રોડ, સુરત-૦૭	૧૦૦	૦૨૬૧-૨૬૬૯૪૮૦
(૨૪)	પ્રજ્ઞાયક્ષુ મહિલા સેવાકુંજ સમિતિ સંચાલિત, કુ. વિનોદાબહેન કે. શાહ અંધ મહિલા કેળવણી કેન્દ્ર, લોક વિદ્યાલયની બાજુમાં, મૂળી રોડ, સુરેન્દ્રનગર.	૬૦	૦૨૭૫૨-૨૫૬૯૧૦, ૨૫૫૧૯૫
(૨૫)	શ્રી એમ.ટી. દોશી અંધ વિદ્યાલય, નવા જંકશન પાસે, સુરેન્દ્રનગર	૭૫	૦૨૭૫૨-૨૨૨૧૩૨, ૨૨૦૬૪૦
(૨૬)	લાયન્સ બ્લાઈન્ડ ગર્લ્સ વેલફેર સેન્ટર ટ્રસ્ટ સંચાલિત અંધ બાળાઓની શાળા, ૩૦, ગોયા ગેટ સોસાયટી, પ્રતાપનગર, વડોદરા	૪૦	૦૨૬૫-૨૪૩૭૩૫૪
(૨૭)	નેશનલ એસોસીએશન ફોર ધ બ્લાઈન્ડ સંચાલિત ચક્ષુવિહિન કુમાર છાત્રાલય, સિવિલ હોસ્પિટલ રોડ, નાનકવાડા, વલસાડ	૭૦	૦૨૬૩૨-૨૫૧૪૫૯
(૨૮)	ધી ટાટા એટ્રીકલ્ચરલ એન્ડ રૂરલ ટ્રેનિંગ સેન્ટર ફોર ધી બ્લાઈન્ડ, ફાસા, જી. વલસાડ		૦૨૬૩૮-૭૧૬૩૬૯
(૨૯)	નેશનલ એસોસીએશન ફોર ધી બ્લાઈન્ડ, વલસાડ જીલ્લા શાખા ચક્ષુવિહિન કુમાર છાત્રાલય, નાનકવાડા, વલસાડ	૯૫	૦૨૬૩૨-૨૫૧૪૫૯

પરિશિષ્ટ-૨

સરકારી ગ્રાન્ટ વગરની માન્યતા આપેલ સંસ્થાઓની યાદી

અ.નં.	સંસ્થાનું નામ તથા સરનામું
૧.	અંધ કલ્યાણ કેન્દ્ર, ૨૦ નવરૂપ કોલોની, શાંતિનગર, આશ્રમ રોડ, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૧૩.
૨.	દિશા દર્શન ટ્રસ્ટ સંચાલિત, જ્યોતિ મંદબુદ્ધિના બાળકોની શાળા, અમદાવાદ
૩.	શ્રી નવજ્યોત ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ સંચાલિત, આત્મીય મંદબુદ્ધિના બાળકોની શાળા તથા સંશોધન કેન્દ્ર નાના વરાછા, સુરત
૪.	નવચેતન ટ્રસ્ટ સંચાલિત સનરાઈઝ મંદબુદ્ધિના બાળકોની શાળા, બંગલા નં. ૧૪૭, દિનદયાળ સોસાયટી, પાલનપુર રોડ, સુરત
૫.	એન.એ.બી. સંચાલિત અંધ બાળકોનું છાત્રાલય મું. મહેમદાવાદ, જી. ખેડા.
૬.	સંવેદના ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ સંચાલિત મંદબુદ્ધિના બાળકોની શાળા તથા સંશોધન કેન્દ્ર પુલા સીમાડા રોડ, સુરત, મો. ૯૮૭૯૬૬૪૬૪૩

Statement being placed on Legislative table showing the reasons for the delay in submitting Annual Administrative Report for F.Y. 2018-19 of Office of the Commissioner for Persons with Disabilities. :-

---

Office of the Commissioner for Persons with Disabilities have to submit Annual Administrative Report to State Government after completion of every financial year under Article 83 of The Rights of Persons with Disabilities Act-2016. Annual administrative Report of F.Y.2018-19 for the operations carried out have to submit for approval of Government according to Act. Work including statistical details of the operations carried out during the year are included in this report for the welfare of the handicapped under the Social Defenses HOD.

Office of the Commissioner for Persons with Disabilities Collects information of operations carried out for implementation of different Articles of The Rights of Persons with Disabilities Act-2016 for inclusion in Annual Administrative Report of F.Y. 2018-19 from different Departments /Head offices/Offices of the state. Delay reasons for submitting Annual Administrative Report of F.Y. 2018-19 is due to delay in receiving information from respective offices.

Putu Anish P

Deputy Secretary,

Social Justice and Empowerment Department.

सत्यमेव जयते

**ANNUAL REPORT
FOR THE YEAR
2018-19**

**COMMISSIONER FOR
PERSONS WITH DISABILITIES
GUJARAT STATE**

**Ground Floor, Wing. D. 1, Block No. 2,
Karmayogi Bhavan,
Sector No. 10, Gandhinagar.**

सत्यमेव जयते

**ANNUAL REPORT
FOR THE YEAR
2018-19**

**COMMISSIONER FOR
PERSONS WITH DISABILITIES
GUJARAT STATE**

**Ground Floor, Wing. D. 1, Block No. 2,
Karmayogi Bhavan,
Sector No. 10, Gandhinagar.**

INTRODUCTION

The Government of India has enacted the Persons With Disabilities (Equal Opportunities, Protection of Rights and Full Participation) Act, 1995. This Act has come into force from 1996. Thereafter, the State Government has taken many steps for awareness towards the rights of disabled persons, and to keep them in stream in education and employment. For this function, an independent office of the Commissioner for Persons with Disabilities has also been commenced since 1998. At present, Shri D N Pandey (IAS) is appointed as full time Commissioner for Persons' with Disabilities on the post from April 2018 and upto March 2019.

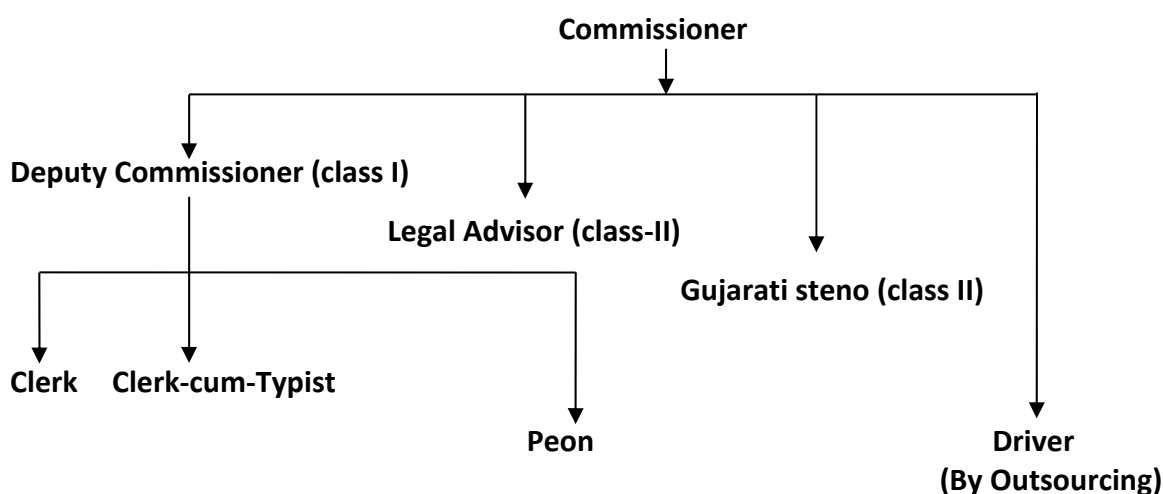
FUNCTIONS OF THE OFFICE OF THE COMMISSIONER FOR DISABLED PERSONS

2. The disabled persons can get benefits, facilities and rights available to them only when they are aware of this Act. Therefore, the work of making disabled persons informed of about the benefits available to them and on contacting on telephone at the level of the Commissioner or contacting personally and through correspondence, the authority not giving benefit, and making them aware of laws, rules and schemes for giving benefit admissible and the work of making the Government machinery sensitive in this respect is being carried out. This office is making active interaction with voluntary organizations associated with the work of disabled persons and extending full co-operation whenever required by them.

3. After the enactment of "The Rights of Persons with Disabilities Act 2016", it is mandatory for the State Govt. to implement its provisions. This office has been functioning for the Rights of the organizations and beneficiaries and Act as a strong mediator for giving benefits to eligible beneficiaries and if required, take strong action in cases of infringement of rights of disabled persons.

Moreover, with regards to representations of disabled persons before various offices / departments, this office does active work and gets provisions regarding disabled persons complied with by the organization where the representations of disabled persons are reasonable. Periodical evaluation of various schemes, programmes being implemented is also carried out.

4.1 The structure of this office is arranged as under.

4.2 The following officers / employees have performed their duties in this office during the year 2018 - 19.

Designation	Name	Period
Commissioner	Shri D N Pandey (IAS)	From 01-04-2018 to 31-3-2019
Deputy Commissioner	Shri B.G.NAINVALE (Charge)	From 01-04-2018 to 31-3-2019
Legal advisor	-	By Outsourcing
Gujarati Steno Class -II	Shri R I Goswami	From 01-04-18 to 31-3-2019
Clerk	-	By Outsourcing
Clerk-cum-Typist (Gujarati)	-	By Outsourcing
Driver	-	By Outsourcing
Peon	Shri A R Rana	From 01-04-18 to 31-3-2019

In addition, a peon is hired on a fixed salary from outsourcing.

- The Commissioner for Disabled is delegated powers of “Deemed Civil court:” a separate the provisions of the rights of Persons with Disabilities Act 2016. He holds the responsibility of hearing the cases breach of rights of the disabled and give judgments.
- The Commissioner or disables is working for implementation of different provisions of the Disabilities Act 2016 by arranging meetings from time to time with different departments of the State Govt. namely Labor and Employment Deptt., Education Department, Health & Family Welfare Department, Roads and Buildings Department, Urban Development and Urban Housing Department, Panchayat Rural Development and Rural Development Department, Tribal Development Department, Social Justice and Empowerment Deptt., State Govt. has constituted a District Coordination Committee at District level for implementation of this Act, and the Collector is appointed as the Chairman who plays an important role to solve the district level issues of the disables., A constant process of consultation is continued with the district level officers and voluntary intuitions for different issues arising at district level for disabled.
- During 2018-19, the Director of Social Defense (Department of Social Justice and Empowerment) has implemented the following schemes for Disabled Persons.

Sr. No.	Scheme	Provisions (Rs. In lacs.)	Expenditure. (Rs.in lacs)	Beneficiaries (No.)
1	Scheme for scholarship to disabled persons	490.00	160.03	13165
2	Equipments Assistance Scheme to Disabled Persons	671.00	658.74	11022
3	Free Pass Scheme in S T Bus	3080.82	3723.04	140971
4	Polio Operation progrmme	11.00	2.90	29
5	Indira Gandhi National Disability Pension Scheme and Saint Surdas Scheme	3524.00	3533.66	48751
6	Insurance Assistance to Disabled Widows	40.00	10.00	1
7	Housing assistance to Disabled Widows	12.00	1.54	11
8	Disable’s marriage assistance scheme	560.00	657.30	1391
9	Nirmaya Health Insurance Policy	7.00	7.00	2021

Following actions were undertaken, (Section 39) in order to implement the Disabilities Act, by various departments of the State Govt.

1. The Gujarat Minority Finance and Development Nigam has given loan to Disabled persons at concessional rate.
2. The Directorate of Social Defense give Tricycle, Artificial Limbs, hearing aids etc. are distributed at free of cost subject to certain conditions. Side by side, the Department also helps in getting grants from Central Govt. and from voluntary organizations of the state & financial assistance from NGOs like Lions, Rotary and Giants etc, for disabled persons. Total 10 Rehabilitation centres for the disabled in the State plays active role for getting necessary grant for this and collects donations, if required.
3. Department of Social Defense gives grants to 135 organisations working for the disables on the basis of grant-in-aid. These institutions are engaged in training, education and rehabiliaion of disables.
4. Disables are given identity cards, free of cost so that the benefit of different govt. schemes can be had easily. During the year 2018-19, identity cards have been issued to 1, 04,971. Persons with disabilities.
5. During 2018-19, disabled are given benefits of free journey in the buses of Gujarat State Road Transport Corporation and State Govt. has paid Rs.3080.82 lakh to ST Corporation.
6. District Centers for Rehabilitations provide training and guidance for the disabled to enable them to become self reliant and competent for job or business.

Fields where more focus is recommended.

1. It is recommended that backlog of any post reserved for the disabled with regard to direct recruitment should be cleared by “Special Recruitment Drive”.
2. It is recommended to see that the vacancies to be kept reserved for disables and clear category for disables as per Sec.34 of the Rights of Persons with Disability Act 2016 be got certified before Roster Register Complement Officer and without exemption from high level expert committee constituted by the social justice and empowerment department. The vacancies that cannot be got reserved for special category of disability or disabled persons, no injustice is done in filling up the reserved vacancy for disabled or any category of disability.
3. A scientific uniform and logical policy for writer for disabled persons is framed st State level and its implementation in educational and professional examination is started uniformly.
4. There is a provision of 4% reserved vacancies in govt. jobs for disabled in the disabled Act 2016.
5. At present, roster points for disabled persons do not get an opportunity of appointment in the establishment which having less than 25 posts. therefore, recommended to consider prescribing roster point for the post of class-1 and class-2. same as the General Administration Department has fixed roster point in the post of class III and IV and to issue necessary amendments in this behalf.

6. For celebration of special days for disabled, State Government by involving itself allocating special grant recommends to frame a well planned programme to make reach the issue of rehabilitation of disables upto common people.
7. It is recommended for reserved parking of vehicles of disabled in every S.T. Depot of the State Transport Corporation and indicated by a special symbol.
8. Taking into consideration, the increase in the disability ratio, the extending number of disables, increase in the programme for disables by the State govt. and that by the Govt. of India, the expending details of disables etc., it is recommended that where a separate department is in the states of the nation, the primary training of the disabled sector be made unavoidable.
9. A regular educational monitoring of the granted institutions imparting education to the disable persons should be done.
10. A Circular is required to be issued after a policy level decision for keeping a uniformity of time in the educational institutions for disables in the State.
11. At present there is no particular syllabus or examination pattern for the education of disables in the state hence after a policy level decision, uniform syllabus and inter institutional examination pattern should be implemented.
12. As per education department, the recruitment of employees in the institutes for disabled persons should be through "centralized " at the State level.
13. A policy decision requires to be taken that the account of the amount of donation received by the institutes functioning for the welfare of disables though it is accredited to the trust for its use for the welfare of the disables beneficiaries of the institution it should be taken into consideration at the time of calculation of the grant.
14. A vehicle should be allotted to the officers of Sr. class I and employees in the office of the Commissioner for disabled persons to attend meetings in the field offices and for field visits.
15. Priority should be given to disabled windows in jobs at village level.
16. The provision that at least 40% marks should be in the last examination for scholarship to the disabled persons should be cancelled and criteria of passing the last annual examination should be fixed.
17. In the equipment assistance scheme to disabled persons, upper age limit should be removed and assistance should be given without age limit.

Place :- Gandhinagar

Date : /6/2020.

Commissioner

Commissioner for Persons' with
Disabilities, Gandhinagar.

Appendix-1

Work done by different Departments for Disabled Persons

A. Social Justice and Empowerment Department.

1. Social Justice and empowerment department is a department working for disabled persons and making implementation of this Act 2016 in the State is shown in form 7 of the Appendix 2.
2. This department has constituted state level coordination committee and executive committee as per disabled act. The meetings of both these committees are convened regularly according to convenience.
3. As per the provision of the disabled act the vacancies which can be kept reserved required to be separated. A committee is formed by Deptt. for this work. The work for sorting out separate posts which can be reserved for the disabled is going on at present.
4. The Office of the Director of Social Defense is functioning as state level office initiating different schemes for the disables. Statistical information is shown scheme wise in the form No.8 of the Appendix-2.
5. District Coordination Committee of the disabled act and local level committees constituted under National Trust Act under the Chairmanship of the Collector and under Member Secretaryship of social defense officer at district level are functioning.
6. A booklet named "Bright sight" – collection of welfare schemes for disabled" is published by the State Information Department so that disabled can get information about different schemes meant for them and they can take maximum benefit of these provisions. This booklet is made available to disables persons at free of cost.
7. The Office of the Director of Social Defense working under the Social Justice and empowerment department of the State Govt. gives awards to two persons and two institutions doing the best work in the field of rehabilitation of disables, every year. State Govt. has formed an award selection committee for this. The details of the award are as under.

Individual award

Sr.No.	Details	Details of the award
1	First rank	Rs.20,000 cash and citation certificate
2	Second rank	Rs.15,000/- cash and citation certificate

Institutional award

Sr.No.	Details	Details of the award
1	First rank	Rs.50,000 cash and citation certificate
2	Second rank	Rs.45,000/- cash and citation certificate

8. State Govt. has decided to facilitate the guardians contributing towards the upbringing of disabled children and has formed a selection committee for selection of the best guardian. The guardian selected by the selection committee is facilitating by the State Govt.

9. Apart from the award being given by the State govt. every year to the persons contributing towards welfare of the disabled voluntary organization also give late Nilakanth Chatrapati Award, Late Jagdish Patel Blindman talent award late Bhikhabhai C. Shah and Babwani Inspiration Award.
10. Rehabilitation council of India has given recognition to the 17 institutions in the State for rehabilitation of the disables. The institutions wise information of the courses run by these recognized institutions is given in the form of appendix 2 attached herewith.
11. National Trust is working for the persons having disability of cerebral palsy, autism, mental disability and multiple disabilities. This trust takes complete care of the persons with disability having cerebral palsy, mental disability, autism and multiple disabilities and operates the properties owned by the persons with disability. For this purpose a district local committee is formed under the chairmanship of district collector at district level. The National trust has for the disabled persons included in the trust launched good health scheme during 2010-11. Accordingly, the BPL disabled beneficiary is given benefit of insurance cover up to Rs.1.00 lack without paying any charge and those other than BPL beneficiary has to pay Rs.250.00 annually if income of his family is less than Rs.15,000 and Rs.500/- amount if the income of his family exceeds Rs.15,000/- for an insurance cover of Rs.1.00 lack. National trust has appointed Andhajan Mandal Vastrapur Ahmedabad as a nodal agency for implementation of this scheme in the State.
12. Special Olympic World Winter Games 2017 was arranged during 14-3-2017 to 25-3-2017 at Austria. In this game festival, 2700 athletes from 110 countries took part wherein 89 athletes from India participated. They secured 37 gold, 10 silver and 26 bronze medals. Thus total 73 medals were bagged. Out of these 3 athletes from Gujarat bagged 1 gold and 1 silver medal. The athletes from Gujarat have shined out the name of Gujarat at International level taking the leadership of India.

B. Duties and function of State Commissioner for Disabilities

(Sec.79 to 83)

1. Suo moto action to be taken to make provisions in the Act for corrective steps in conformity with the Prevalent Acts / Policy / Programmes in the State.
2. Protection to be provided to the disabled who has been done injustice by the prevalent scheme or for no injustice is done. A (suo moto) enquiry or submission of the matter before respective officer for corrective measures.
3. The safe guards and other provisions shown under the rights of persons with Disabilities Act 2016 should be followed, and steps are taken for its effective implementation.
4. Solid steps and recommendations should be made for promotion of all rights covered under this act and the benefit may reach up to the disabled persons.
5. More and more research activity should be undertaken by promoting new researchers in the field of disability.
6. Awareness programs for the rights of disabled should be encouraged and protected.

7. The programs prepared for upliftment of disabled schemes etc. should be implemented in view of this Act.
8. The provision made for scheme for up liftment of disables and their development should be regulated within this Act to benefit the disables.
9. Other activity that may be entrusted by the State Govt. Should be done.
10. The following cases have been disposed off by the Commissioner for disabled.

Year	Cases Registered				Complied	Disposed of	Pending cases
	Vision loss	Movement loss	Others	Total			
1	2	3	4	5	6	7	8
1998-99	08	07	0	15	0	15	0
1999-00	03	12	0	15	0	15	0
2000-01	05	01	0	06	0	06	0
2001-02	18	18	04	40	0	25	15
2002-03	12	12	24	48	63	56	07
2003-04	05	12	05	22	29	24	05
2004-05	08	11	03	22	27	20	07
2005-06	11	27	03	41	48	35	13
2006-07	08	15	04	27	40	28	12
2007-08	06	26	08	40	52	36	16
2008-09	25	50	16	91	107	37	70
2009-10	06	17	11	34	104	93	11
2010-11	04	09	03	16	27	18	09
2011-12	04	17	06	21	30	18	12
2012-13	06	31	15	52	61	51	13
2013-14	14	145	61	220	239	225	14
2014-15	07	02	04	07	21	01	20
2015-16	10	11	03	24	44	27	17
2016-17	05	10	8	23	40	30	10
2017-18	05	11	04	20	30	22	08
2018-19	18	54	22	94	102	98	04

11. **Mobile Court:**

A mobile court was organized by the Commissioner of Persons with Disabilities, Gujarat at Vadodara in September 2018 in which out of 47 cases total of 13 cases were disposed at on the spot. A joint mobile court of the Chief Commissioner for Persons with Disabilities of the Government of India and the Commissioner of Persons with Disabilities of the State was held in January 2019 at Bharuch. In which a total of 35 cases were filed regarding applications which were disposed of on the spot.

12. **Dummy ballot sheet in Brailee to facilitate Blind voters:**

Andhanjan Mandal Ahmedabad was given responsibility of preparing dummy sheets in Braille for facilitating to blind voters under the instruction of Chief Electoral Officer Gujarat State with reference to the instruction from the Election Commission of India, Dy. Commissioner of the Office was appointed as nodal officer for this work. The dummy ballot prepared in Braille for facility to blind voters in all the seats of parliament assembly elections 2014 and vidhansabha election 2015 and in all the bye-elections of all the seats up to 2014- to 2018 were certified by the authorized officers / employees knowing Braille.

C. Social Defence (Sec.24)

1. As per census 2011 in about 6 crore population of Gujarat, the disabled persons and estimated to about 10.92 lacs. Which is 1.80% out of total population Gujarat state has launched so many welfare schemes for the welfare of the disabled persons so that a disabled person can lead a life with dignity in the society getting education and training and proper attention is also given towards their health.

For the year 2018-19 a provision is made for Rs.1537.78 Crore (Plan) for the welfare of the disabled persons.

The state government is implementing following schemes for the disabled persons.

■ **Scheme “Cost Free Travelling” in S T buses for disabled persons.**

For going to study, medical treatment and service business places and for other social reasons, the Gujarat State road Transport Nigam has started to provide free in travel fares with effect from 4-7-1991.

- Full concessions in ST fares are given to disabled persons having more than 40% disability under this scheme. Disabled persons h 80% or more disability are given full concession in S.T. fares for self and 50% to their companions. In addition to this, 80% Deaf, Dumb persons are given full concession for self and mentally challenged persons having I.Q less than 70% are given full concession for self and 100% for their companion.
- The details under this scheme ending year 2018-19 for provision expenditure and beneficiaries are as under.

Year	Provisions in Lakhs	Expenditure in Lakhs	Beneficiaries
2018-19	3080.82	3723.04	1,40,971

Identity cards to disabled persons.

To avoid frequent medical examination for disabled persons for disability certificate and to facilities for production a disability certificate wherever needed, state government has launched a scheme of giving identity cards to the disabled persons from the year 1988-89. Each district, social Defense officer issues identity card after checking the application and medical certificate of the disabled persons. At the end of the year 2018-19, total 1,40,971 disabled persons were issued identity cards.

Scholarship for disability.

Disability Scholarship Scheme is being implemented from Government of Gujarat, Education and Labor Department, Secretariat, Ahmedabad Resolution No. EDD-1234-47636-chh, Dt. 09-07-1965 now the students with disabilities studying from Std. 1 to 8 who have Rs.1000/ - per annum scholarship to students with disability who have more than 60% disability percentage and have passed the last annual examination with more than 80% marks and Rs.1500 / - to Rs.5000 / - per annum for students studying above Std. Scholarships up to Rs.

The details of provision expenditure and beneficiaries ending 2018-19 are as below.

Year	Provisions in Lakhs	Expenditure in Lakhs	Beneficiaries
2018-19	490.00	160.03	13165

Scheme to provide tools and equipment to disabled persons :-

For the purpose of relief in disability or rehabilitation the persons who possess disability more than 40% of the age in orthopedic, in low vision 80% or more than 80% and hearing 71% to 100 % and 50% and more mental illness are provided with shoes or crutch, hearing aid, kits of carpentry, kits of electrical repairing, kits of cycle repairing, knitting machine and embroidery machine, kits of computer repairing, folding wheel chair to handicapped M.R. child kits, Braille kits, folding stick etc. are sanctioned assistance for kits from the sanctioned amount by Govt. The income ceiling of Rs.10,000 is removed from 21-5-2016.

With the help of these, handicapped persons can move freely in their daily lives, students can go to school an adult person can pull on easily with self employment.

Under this scheme, the details of provision of the year ending 2018-19, expenditure and beneficiaries are as under.

The details of provisions, expenditure and beneficiaries ending year 2018-19 is under this scheme as under.

Year	Provisions in Lakhs	Expenditure in Lakhs	Beneficiaries
2018-19	671.00	658.74	11022

Scheme "Indira Gandhi National Disability Pension and Sant Surdas Yojna": (IGNDPS).

The social Justice and Empowerment department gandhinagar was declare the sant surdas sahay yojana by the resolution APG/102000/N.BA.4/chh-1,dated 31/07/2009 they introduce new scheme announce Indira Gandhi National Disability Pension scheme (IGNDPS) and sant surdas sahay yojana. Under this scheme those Disabaled who are more than 80% disabled, those person who are deaf and dum 71% to 100% and those disable persons who are 35% to 44% mental I.Q and there are having their names BPI list and more our there are us to 79 year old will gate Rs.600/- pension per month.

Year	Provisions in Lakhs	Expenditure in Lakhs	Beneficiaries
2018-19	3524.00	3533.66	48751

Scheme to provide to disabled persons:

For the purpose of relief in disability or rehabilitation the persons who possess disability of more than 40 % and the persons from 5 years to 50 years of age who are orthopaedic, low vision and low hearing are provided with shoes or crutch, hearing aid, kits of cobbler work, cycle and hand lorry, tricycle and callipers, instruments of music, kits of carpentry, kits of electrical repairing, kits of cycle repairing, knitting machine and embroidery machine, kits of computer repairing, folding wheel-chair to handicapped, M.R. Child kits, Braille kits, folding stick etc are sanctioned assistance for kits from the sanctioned amount by the Government.

With the help of these, handicapped persons can move freely in their daily lives, students can go to school and adult persons can pull on easily with self employment.

The details of final provision, expenditure and beneficiary under this scheme for the year 2018-19 are as follows.

Year	Provisions in Lakhs	Expenditure in Lakhs	Beneficiaries
2018-19	11.00	2.90	29

Insurance assistance scheme for the family members of disabled.

An Insurance assistance scheme is sanctioned to the family member of the disabled vide social justice and empowerment department GR No. APA/ 102005 / N B 4 / CHH-1 dated 28-3-2007.

Group Insurance schemes run by different departments are consolidated vide FD Gandhinagar GR dated 25-6-2007.

Compensation will be payable under this scheme in the maximum limit of insurance amount of Rs.1,00,000/- to the disabled beneficiary having annual income limit of Rs.6,00,000/- under this scheme.

The insurance amount will be available in the following circumstances keeping in view the consolidation of general group accidental insurance policy.

- A)** Death due to accident. 100% in cases permanent total disability.
- B)** Due to accident in case of los of both eyes/ two limbs or hand / leg loss – 100%
- C)** In case of loss of one eye and one limbs due to accident – 100%
- D)** In case of loss of one eye or one limb due to accident – 50%.

The benefit of this scheme will be available subject to conditions of the insurance policy if death of the beneficiary occurs or becomes permanently disable by any other way except suicide or natural death. The details of provision expenditure and beneficiary for the year ending 2018-19 under this scheme are as under.

Year	Provisions in lac.	Expenditure in lac.	No. of claims approved
2018-19	40.00	10.00	1

Scheme to give assistance for construction of houses to disabled widows:

- Resolution No. APG/102007/NB21/CHH-1 dated 31-3-2008 of the Department of Social Justice and Empowerment. A scheme has been approved to provide assistance for construction of houses to disabled widowed sisters. In which widows and handicapped sisters with the following qualifications are eligible for assistance.
- Widows with disabilities between the ages of 18 and 60 are eligible for the benefit of this scheme only once.
- The disabled ladies between age of 18 years to 60 years will get the benefit under this scheme only once (disabled widow lady of each category who is having 40% or more disability).
- The plot of land should be registered in the name of the applicant or in the name of his deceased husband in the office of Gram Panchayat / Revenue / City Survey or any other competent office and the applicant should be in possession of it.
- Even if it is registered as a house in the book of Gram Panchayat, a disabled widow woman who has a very raw, mud house, grass pool, Kuba type house which is not suitable for accommodation is also eligible to avail the benefit of this scheme. This means that a person who does not fall within the definition of a lined building like brick, stone or cement will be eligible for the benefit.
- Even if the plot of land is not registered in Revenue / City Survey etc., if it is registered from the registered documents, the disabled widow woman possessing the plot of land on which the property has been transferred is entitled to this assistance.
- Other schemes for the urban poor in urban areas are eligible for this assistance to a handicapped widow who has an open plot as per the prescribed norms.
- If the property has been inherited and it is not recorded in the Revenue / City Survey record but the total property holder and his heirs agree to build a house on such land, then the heir applicant with such direct possession is also entitled to the benefit of this scheme.
- Applicant should have been residing in urban/ rural area continuously since 5 years where the house is to be built. The certificate from a competent officer will be required to be produced about the death of husband by the widow wherein the date of death of husband is mentioned. The certificate of authorized disability issued by the civil surgeon and the identity card for disabled issued by the district social defense officer on the basis of would be considered valid. Building will have to be completed within two years from the date of sanction of application. If applications are from BPL applicants they will have to be sanctioned on priority after checking the registration number of the BPL applicant.

The details of provision exp. and beneficiaries under this scheme ending year 2018-19

Year	Provisions in Lakhs	Expenditure in Lakhs	Beneficiaries
2018-19	12.00	1.54	11

Marriage assistance for disabled to disabled, and normal person to disabled.

Scheme of financial assistance for marriage to persons with disabilities and persons with disabilities from the Department of Social Justice and Empowerment. Resolution No. APG / 102018/2030 / NB-2 / G-1 of 31/07/2017 is in force. The girl is over 18 years of age and the boy is over 21 years of age, with 40% or more of the orthopedic disability, 80% or more of the blind, 71% to 100% of the hearing impaired and 50% of the mentally retarded. The person is entitled to the benefit of this scheme.

Under this scheme, the beneficiary gets Rs. 50,000 / - is provided.

The details of final provision, expenditure and beneficiary under this scheme for the year 2018-19 are as follows.

Year	Provisions in Lakhs	Expenditure in Lakhs	Beneficiaries
2018-19	560	657	1391

The income limit is removed by GR dated 21-5-2016.

Assistance to disabled employees doing govt. Jobs.

Folding wheel chair is given to disabled employees during govt. jobs without any income limit from the year 1987-88 to the employees who difficulties in walking are crawling.

State award for disabled guardian/Parents

The Govt. of India on implementation of the scheme of doing best activity of giving reward to individual / institutions working for the welfare of disabled. The State Govt. has also started a scheme from 28-9-2009 to give reward to the guardian / parents of the disabled children engaged in a very difficult task of upbringing a disabled child putting a silent labor. Reward of Rs.10,000/- cash and citation letter is given to each guardian /parents of the children having four types of disability of mental retardation deaf and dumb blind and osteo related disability.

Disabled Act 2016.

Under the Disability Act-2016 From 01/04/2018 to 31/03/2019, new registration certificates have been issued to a total of 17 organizations. Also, certificates of 64 institutes have been renewed during the same period.

Voluntary organizations are working for different types of persons with disabilities. At present, grants are given to about 132 voluntary organizations for training and education of persons with disabilities. In which for 100% of salary and other maintenance expenses Rs. 1500 grants are given. In addition, about 10 organizations are operating on a voluntary basis apart from grants and 11 organizations are run through the government. A total of 10,000 inmates are benefiting from voluntary and government organizations for the disabled.

There are following voluntary and Government Organizations working in the Gujarat State in 2018-19.

Sr. No.	Nature of disability	Government	Voluntary	Without grant	Total
1	2	3	4	5	6
1	Low vision	3	30	2	35
2	Hearing loss	3	32	0	35
3	Mental challenged	3	43	6	52
4	Osteo related and multiple disability	2	22	2	26
5	Cerebral Palsy - Institutions	0	3	0	3
6	Hostels of disabled student getting higher education	0	2	0	2
Total		11	132	10	153

The Government gives 100% grant for salary of the recognized employees such recognized 132 voluntary institutions. For the residents of such institution Rs.1500/- resident wise is given for boarding expenditure. (Meal charge) In addition to that all these types of institutions are allotted House rent and equipment grant as per requirement within the budgetary limit. Persons with low vision and disabled are give professional training in weaving, carpentry, tailoring, printing, book binding, light engineering work, candle and calk making m ge crafts, doormats etc. Over and above technical training is given in multi category workshop at Vastrapur Ahmedabad and Jamnagar under the scheme of govt., of India for light engineering armature winding power looms, plastic molding, brass work Physiotherapy etc. Training is given at in Tata agricultural rural training centre at Fansa, District Valsad for animal husbandry, dairy farm, gardening, agriculture etc. About 18 training schools are run at Ahmedabad, Vadodara, Bhavnagar, Bhuj, Dahod for special training for low vision, hearing loss and mental challenged education. Every year 20-20 trainers are prepared in each college.

Under the Rights of Persons with Disabilities Act-2016, the meeting of the State Advisory Board in the year 2018-19 has been held on 31/11/2018.

Central Government Schemes:

National Reward (From the Government of India)

Individual	-	Rs. 1,00,000/- and citation
Institutioanl	-	Rs. 2,00,000/- and citation

Financial assistance of Central Government:

Grant upto Rs.15.00 lakh at the rate of 90% is given under this scheme to voluntary institutions for school / hostel building and education and professional training equipments and furniture. 100% grant is allotted to voluntary institutions from Govt. of India for fixing artificial limbs.

Scheme of Govt. of India

Details of central assistance AIDP scheme (AIDP).

The two new projects in Gujarat under AIDP scheme in the year 2018-19, Rs. 78.31 lakh and for 7 ongoing projects Rs. 4.21 crore has been recommended to the Government of India.

Society registered under Charitable Trust, Society Act available through local bodies,

DRDO and Red Cross Society on submission of project by institutions. 100% central assistance is available in this scheme.

Which beneficiaries get benefit?

- (1) Citizen of India
- (2) A person certified by a Registered Medical Practitioner that he is in need of aids appliances.
- (3) The person is an employee, self employed or getting pension whose monthly income from all sources does not exceed Rs. 20,000/-.
- (4) In the case of dependant, the income of guardian/parents does not exceed Rs. 20,000/-
- (5) Person who has not received such assistance for the same purpose from Government, local bodies, voluntary institutions within last three year.
- (6) For the children below the age of 12, the period is one

Details of Assistance

1. Equipments for aids and appliances having minimum price of Rs.50/- and maximum of Rs.10,000/-.
2. The limit for disabled students with disability of blinds, mental retardation having loss, multiple disability studying up to standard 12th is Rs.12,000/.
3. The expenditure for tour expenses, general bus, 2nd class sleeper coach in Rly. Journey is allowed upto Rs.250/-. A certificate from medical officers is required for this, the same amount is allowed to escort attendant of the beneficiary.
4. The patients whose income is up to Rs.15,000/- per month lodging, boarding charge on daily basis at Rs.100/- for 15 days only.
5. The expenditure for medical /surgical correction is also allowed in this scheme.

Din Dayal Rehabilitation Scheme: (D.D.R.S.)

Rs. 1.38 crores has been recommended for 14 projects by the Govt. of India during in the year 2018-19 and 21 ongoing projects under Din Dayal Rehabilitation scheme in Gujarat.

National Trust

National Trust is constituted for persons having disability of four types such as mental challenge, cerebral palsy, autism and multiple disabilities. This trust take complete care of persons having disability of mental challenged cerebral palsy autism and multiple disability and looks after the assets inherited by the Trust.

At district level under the Chairmanship of Collector a district level committee is constituted.

D. Health Department (Sec.25)

The health department is directly associated with disability. The Department of Health and its field agencies are very careful from the beginning to prevent disability. The operation of the health department is as follows.

1. As per the provisions of the newly enacted The Rights of Persons with Disabilities Act 2016 and the Mental Health Care Act-2017 by the Government of India, the Department of Health has made arrangements to coordinate the Department of Social Security to ensure that persons with disabilities get disability certificates from taluka level locations and special camps. Arrangements have been made in collaboration with voluntary organizations to ensure that the required certificates are available at their place of residence. The Health Department has prepared a web page based application called UDID of Swavalamban Portal prepared by the Government of India to overcome the administrative shortcoming of obtaining Disability Certificates and certificates have been issued to persons with disabilities in the year 2018-2019 as per "Ability Gujarat" application as well as UDID application.

Certificate has been issued online through UDID of Swavalamban Portal prepared by Government of India since the year 2017. Certificates previously issued are uploaded to the application as an old certificate.

2. The Department of Health has undertaken a number of disability prevention programs. This has led to the success of polio eradication blindness prevention and leprosy prevention programs.
3. In addition to the disability certificate, all the medical officers of the state as well as the specialist doctors for the timely and expeditious issuance of certificates to the persons with disabilities are involved in this training. G.O. Etc. are also trained.
4. At the time of childbirth, specialist gynecologists and pediatricians, etc., take care of the baby and protect it from disability. For which the public safety program of the health department is working.
5. Important programs like vaccination, anti-polio campaign, hemorrhagic prevention program, blindness prevention program are carried out frequently by the health department..
6. The Department of Health, in coordination with the Department of Education, conducts school health programs. In which medical check-up of children going to school is done and free medical treatment is provided where necessary. During the year 2018-19, health check-ups of 1.56 crore

children have also been done. Out of which children in need were given various treatments on the spot and children who were in need of treatment for heart disease or other ailments were also given treatment.

7. Every effort is made by the Department of Health to ensure that persons with disabilities are examined by a specialist physician and that a proper certificate regarding their disability certificate can be obtained from a place near the residence of the disabled beneficiary. Disability certificate can be easily obtained from the Department of Health and Family Welfare. Necessary provisions have been made by the resolution of date. 9/10/2010. Camps are organized every fortnight at the Community Health Center / Primary Health Center by the District General Hospital and Medical College affiliates to issue certificates of disability in each district.
8. The Department of Health's various national programs such as Reproductive Maternal Newborn Child and Adolescent Health, Janani Shishukasha Program, National Child Health Program, National Blindness Prevention Program, National Leprosy Program, National Program for Prevention of Deafness, National Mental Health Program and National Mental Health Program Arrangements have been made and necessary operations, medical aids as well as other treatment facilities for medical rehabilitation are provided in the state so that persons with disabilities can be easily rehabilitated in the society.
9. The state has started cochlear implant surgery facility for hearing impaired children from birth. Through which paralyzed children who cannot hear from birth can speak and hear. The cost of this operation is estimated at Rs. 5.00 lakh and 132 such operations have been performed this year.
10. Children with congenital deafness who need cochlear implants are provided free of cost for Civil Hospital, Ahmedabad besides Surat, Rajkot, Vadodara Medical College affiliated hospitals and C.U.Shah medical College, Surendranagar affiliated hospitals for cochlear implants.
11. Awareness campaigns for the prevention of Thalassemia Major disease and information on Thalassemia disease are provided for that. Perform pre-marriage testing and counseling, as well as IEC activities in schools and colleges. In a society where thalassemia is on the rise, blood testing is done and thalassemia cards are issued. Intensive IEC work is planned.
12. Necessary treatment of Thalassemia Major such as free blood transfusion chelating agent tablet / injection treatment is provided by the district level hospital.
13. The number of children examined by an ophthalmologist is 68716, the number of children who have had cochlear implants is 132, the number of children who have been given cleft lip / palate treatment is 578 and the number of children who are undergoing club foot treatment is 541.

E . Education Department (See 16 to 18)

Disabled children are allowed to develop in general schools with normal children the integrated education scheme of the Education department. For such disabled special teachers are appointed.

The work done under this scheme is as under.

I **I.E.D.S.S.Scheme:**

This scheme is 100% centrally sponsored scheme. New scheme inclusive education for disabled at secondary stage is in force in place of old IEDC scheme w.e.f. 1.4.2009. Under this scheme disabled children studying in standard 9 to 12 are given education and Rs.3000/- equipment assistance every year with the help of special teachers through NGOs. Each child is given scholarship of Rs. 600/- by the State Govt. The implementation of this scheme is done by the Gujarat council for Education Research and Training IEDSS Cell.

- II Education department has activated their field level employees and taken action so that each disabled children get admission in govt. School or govt. aided school. Education department has published necessary instruction for admission of disabled students on 4% seats. The disabled children covered under “ Sarva Shiksha Abhiyan” are provided necessary academic tools, Braille books etc. Along with this the use of BRC for study of disabled children is an important step towards inclusive education. Short term training programmes have been undertaken for special teachers’, primary school teachers and principals of the State.
- III Distant learning courses of B.Ed level have been started for professors of disabled children on the lines of Dr. Ambedkar Open University and this provision is made in the faculty of technical education. Industrial training, medical colleges, primary school certificate training diploma in art education trainee graduate etc.
- IV During academic year 2018-19, 10610 disabled students were covered under 3989 combined schools in the State. They are given education under Sarva Shiksha Abhiyan giving Braille books and other academic tools assistance to specially trained teachers for imparting training to disabled and general teachers. Incentives are also given by the NGOs and Govt. for their progress in sports’ cultural programmes and fashion show etc. 6 Braille libraries are started under Raja Ram Mohanrai grant and govt. for the welfare of blind persons. The literature provided in bold letters and audio apparatus are also kept. For this specially trained 1049 teachers have been appointed so that these disabled children can proceed further competitively with normal children. 53 NGOs are working under this scheme. The details of which is given inform 2 of appendix -2.
- V Extra 30 minutes time is allowed to disabled students in the examination at the level of primary, higher, higher secondary and higher education under Sec. 3 of the disabled Act.
- VI The students of 10th & 12th securing 20% marks in the open exam of the Board are declared as passed. This benefit of 20% marks is also allowed in the school exam of standard 9th & 12th.

The work done under “ Sarva Shiksha Abhiyan” during 2018-19 Survey.

During the year November to December the local committee and taluka projects staff are identify those children who are identify as it specially requirement children he Or she palled as specially children after identification special id card and collect all data before October during the year 18-19 a number of like 1,10,172 children identify as a special children

The different areas in the state from which different category children are under school admission Low Vision-13547, blind - 2956, Deaf-Mute-17227, Locomotor Disability-11114 Children with Mental Disability-15173 and Physically Handicapped-30729, Cerebral Palsy-2280, Multiple Disabilities - 4073 in different areas of the state. Specific Learning Disability-11409 children covered.

School admission

Under the serve those children who require specially need and requirement identify or trace out separately all those children should give or induct in school program near his residence according to age.

For the purpose of regular present in school, the school committee has section a number of 13280 disable children transport allowance by the working committee those children who are talking education in 1 to 8 Std.

Books :-

Under Sarva Shiksha Abhiyan, Braille textbooks are given to the children of Pragma Chakshu Std. 5 to 8. As well as low-vision children have been given 9919 magnified lenses.

Transport / Escort Allowance: -

Transport / Escort Allowance has been allotted by the School Management Committee as per the budget provision in the account of the guardian of 13280-disabled child on the basis of attendance for regular attendance of children with multiple disabilities from Std. 1 to 8 during the year 2018-19.

Category	CWSN given Transport			CWSN given Escort Allowance		
	B	G	T	B	G	T
Low vision	301	170	471	178	117	295
Blindness	169	96	265	203	143	346
Hearing impairment	675	430	1105	237	192	429
Speech and Language disability	147	56	205	4	1	5
Locomotors disability	818	473	1291	468	259	727
Intellectual disability (MR)	1758	971	2729	1417	695	2112
Cerebral palsy	363	186	549	386	266	652
Multiple Disability	428	242	670	478	245	723
Specific learning disabilities	26	16	42	3	3	6
Autism Spectrum Disorder	69	56	125	15	4	19
Leprosy (cured)	4	2	6	5	7	12
Dwarfism	7	6	13	0	1	1
Mental illness	234	160	394	3	1	4
Muscular dystrophy	11	6	17	7	10	17
Thalassaemia	5	1	6	1	0	1
Hemophilia	0	1	1	0	0	0
Sickle Cell Disease	3	2	5	0	1	1
Acid attack victims	0	0	0	0	0	0
Parkinson's disease	0	0	0	0	0	0
Total	5023	2875	7898	3405	1946	5351

Girls Stipend: -

During the year 2018-19, stipend has been given as per the budget provision for 3865 girls with special needs studying in Std. 1 to 8.

Resource Room : -

Children with special needs studying in Std. 1 to 8 schools are given therapy (e.g. psychologist, physiotherapist) and guidance by specialists four days a week in the taluka level resource rooms. Currently 269 resource rooms are functioning.

Tools & equipment :-

As per the budget provision for the year 2018-19, the children of Std. 1 to 8 with special needs have been assessed under the coordination of the taluka wise health department. Equipment assistance has been provided 854 disable children.

Corrective Surgery: -

Minor corrective surgery is performed on children in need under the coordination of the health department. Corrective surgery has been performed on 146 children during the year 2018-19. In which the children are given the cost of coming and going, staying and eating through Sarva Shiksha Abhiyan.

Certificate of Disabled Children :-

In the year 2018-19, out of 1,20,139 disabled children in Std. 1 to 12, The 32788 children had certificates. And after the of online entry under UDID camp, the more certificates of 25,936 disabled children have been issued.

F Labour and employment department (Sec.19 to 23)

As per the provisions of the resolution dated 10/08/2006 for keeping a separate unit for the disabled at every employment office of the state by the Department of Labor and Employment, a special unit has been kept for the disabled candidates at each employment office from the year 2007-08. In which record of performance related to the disabled candidate is maintained. In the year 2018-19, of 1245 disabled candidates names have been registered in various categories. In which a total of vacancy 233, The 7148 disabled candidates have been recommended against the total number of posts reserved for the disabled at the employment offices under this department being registered by different employers. And a total of 113 persons with disabilities have got employment in the year 2018-19.

I. Youth services and cultural activities

- 1 The Office of the Youth Services and Cultural Activities arranges every year in cooperation with the society for physically handicapped, a Wally ball competition for the disabled children. Rs.1.95 lakh were spent for this competition in the year 2018-19. In this competition, 9 teams of disables and 84 disables participated.
- 2 Thakkar Vajaii Naljibhai from an agricultural family of Patan secured Gold Medal in winter games in special winter Olympics at Austria and shined out the name of Gujarat all over the world.

3 The scheme of "Umang Utsav" is started from the year 2009-10 for the disabled children. The Office of the youth services and cultural activities arranges "Umang Utsav since last four year for disabled children at regional level competition and a training camp and competition at State level.

4 A separate "Special Khel Mahakumbh" is organized every year for the disabled players. The competition is organized by the Sports Authority of Gujarat. The following players have registered and participated under Special Khel Mahakumbh.

Year	Registration	Participation
2018	51878	41947

5 Cash prizes, certificates are given to the first, second and third place winners at district and state level. As well as track shoots and medals are given to the winning players at the state level.

Cash is given under Sports Talent Award. The following awards are given under Khel Pratibha Puraskar.

Year	Registration	Participation
2018	19602	77,66,000

6 Special Khel Mahakumbha was organized by the State govt. in 2018. There were 13 sports like athletic, cycling, boxing, volleyball etc. in the Mahakumbh wherein as per following details the registration and participation of Khel Mahakumbha was done.

7

Sr.No.	Name of Institution	Registration	Participation
1	Spl.Olympics	21551	17228
2	Physically handicapped	17082	14012
3	Blind Association	7739	6132
4	Sports Council of Deaf	5506	4575
	Total	45560	36801

8 The District Sports Officers of the State Govt. sanctions to and fro expenditure of Rs.75/- boarding charges Rs.125/- per day and Rs.100/- for lodging facility to the disabled athletes participating at district and state level.

J Urban Development Department

Urban Development department has amended building byelaws, and made essential to make provisions that access may become easy in the houses being built for disabled persons by the local self government bodies, ramp and arrangement of special type of latrines. The Housing Board has reserved 5% houses for disabled persons.

The Roads & Building Department has continued to make arrangement of ramp with railing for access in field level public premises. Priority is being accorded to main Government Offices for this work. Thereafter, it is decided to provide this facility in remaining govt. Offices. Details of facilities for non-residential buildings (Govt. Offices) are enclosed in the Statement - 5 of Appendix-2 attached herewith. Further, provisions

of railing with ramp are made in plans and estimates of all Government residential and non-residential building being constructed newly henceforth.

1. Almost all the offices of Social Defense Officers located at district level in the state have been mostly shifted to ground floor and necessary facilities have been created to have access to these offices.

K. Roads and Buildings Department:

The 6 (six) Famous religions places in the state have been made obstruction free for disabled persons. Sardar Patel Institute for Public administration has also been made as an ideal obstruction free office for disabled persons. The Commissionerate for persons with disabilities is made obstruction free by the Roads and Buildings Department. Most of trains of Western Railway arriving in Gujarat have disabled friendly coaches and remaining trains are regarded to be equipped with such facility.

Accessibility (Sec.44-46)

- I The Government has issued instructions to make arrangement of ramp for entering into all important Government offices and this action is under way by the Roads and Buildings Department.
- II Facility of ramp is made in various offices at Gandhinagar. Every Superintending Engineer / Executive Engineer has been given instructions for making necessary ramp in premises of govt., offices being approved by Roads and Building Department and arrangement of toilet for disabled persons is made inevitable. Information about ramp, toilet made for disabled persons in Govt. Offices and Braille symbols / audio signs in lift by Roads & Building Department in the year 2018-19 are enclosed in Statement – 2 of Appendix 5 enclosed herewith.
- III Urban Development has already made amendment in its building bye-laws with the provision that proper arrangement must be made for disabled persons in Government building to be constructed henceforth.
- IV Along with making Vapi Rly. Station in Gujarat disabled friendly, the railway department has made six new railway stations disabled friendly in the state through Unnati Institute. Buildings of offices, courts, corporations etc. are being made disabled friendly slowly but surely.

L. Work by other department, boards /Corporations.

- I Loan is given to disabled for employment along with NHFDC loan by the different corporations of the Govt. under sec.26 to 30 of the disabled act 2016, such as Gujarat Scheduled Tribe Development Corporation, Gujarat Thakkar and Koli Development Corporation, Gujarat Minority Economic Development Corporation, Gujarat Gopalak Development Corporation etc. During year 2018-19 Gujarat Minority Finance and Development Corporation has sanctioned loan of Rs.92.90 lakh to 135 disabled. State Govt. has separately constituted Gujarat Minority Finance and Development Corporation on the lines of Maharashtra Govt. so that disabled persons can get adequate loan for self employment.

- II** Gujarat State Road Transport Corporation has made arrangement for stopping ramp with galling on 61 stands during 2018-19 and facility of toilets with ramp is provided in 61 bus stands **(Details in form 6 of appendix-2)** Corporation has also provided facility 924 low floor buses within Ahmedabad Gandhinagar bus route. Seat No.16, 17 and 18 are kept reserved for disabled persons in 52 seat buses and 2 seats in 44 seat buses.
- III** 30 minutes extra time is allowed to blind persons in the academy Exams and competitive examinations for Class I & II by the Gujarat Public Service Commission. Blind persons and those who cannot write themselves are given the faculty of writer as per demand.
- IV** Over and above different government facilities are allowed to disabled such as double vehicle allowance life time family pension to the disabled children of the govt. employee widow considering age or income limit, priority to disables in house building advance, allotment of Govt., quarters at ground floor to the disabled employee, exemption from the professional tax etc.
- V** Census of India has published statics of disabled person. According to that against ht e per cent age of disables of about 2.59 the percentage of disables in Gujarat is 1.81%
- VI** Minority Finance Development Corporation is established in Gujarat State and through that NHFDC loan is given to disabled persons for employment/ business.
- VII** Disabled women are given employment oriented training at taluka and district level by the Women and Child Development department.

M. Contribution of Voluntary Organisations.

- I** Voluntary organizations are doing the work of education and rehabilitation pertaining to disables in Gujarat. Voluntary organizations are doing the work of assistance to the disables with the help of grants from the Govt.
- II** Andhajan Mandal Ahmedabad is doing the activity like training for education and employment in the different districts of Gujarat special training for disables integrated rehabilitation schemes, Braille Press manufacturing of different articles useful to disables, and distribution etc.
- III** The activities similar to that of Andhajan Mandal Ahmedabd are done by the PNR society Bhavnagar, Deaf and Dumb society Ahmedabad BM Institute Ahmedabad, Blind Welfare Council Dahod, Akshar Trust Vadodara, Disha a Trust Vadodara Kashiben Girdhanbhai Children Hospital Vadodara etc., who undertakes welfare programs for the blind of the remotest areas of the State.
- IV** The activity of rehabilitation of Patients cured after treatment, issue of medical certificates, examination of mental patients in the 3 hospitals especially for mental patients now in the 6 selected districts of Gujarat State, is undertaken. The meetings of the visitors committee is convened every month in all the mental hospitals of the state wherein mostly the representative of his office remains present and gives guidance.

N. Work done under National Trust Act in Gujarat

I. Legal guardianship and Committees at local level

26 Local level committees have been constituted under National Trust Act in Gujarat State. (1) Collector (2) Institutes registered under National Trust Act (3) Disabled Persons District Social Defense Officer is the Member Secretary of this committee. Parents of the disabled person or relatives can apply before this committee to appoint any person of his choice as a guardian.

II. Niramay Health Policy :

A medical insurance is taken which can be afforded by the persons having disability of autism, cerebral palsy, mental retardations, and multiple disability under this scheme. Disabled beneficiaries are registered under health policy in Gujarat State.

III. Samarth scheme.

A Scheme under name "SAMARTH" for long term and short term day care and residential scheme is started from the financial year of 2005-2006. Three institutes in Gujarat are functioning as holder of the scheme. (1) Anadhajan Mandal Ahmedabd (2) Blind welfare Council Dahod (3) Anadhajan Kalyan Trust, Dhoraji .

IV Aspiration: The motive behind this scheme is to prepare a disabled child of age of 6 for admission in general stream and special school. Two institutions are functioning in Gujarat as aspiration scheme holder (1) Aashirvad Trust for disabled, Sylva (2) V S Gandhi Charitable trust Kapadvanj.

V "Badhte Kadam" Awareness Campaign

Badhte Kadam programme is run in Gujarat since last five years to make the disabled aware of their own ability and their rights. Gujarat has received an award for best performance in Badhte Kadam programme. A campaign is launched on different themes every year in Gujarat.

Continuing Rehabilitation Education Training programme (CRE)

Gujarat is active in rehabilitating disabled. Most of the training programs are run with the cooperation of the NGOs. There are 7 organizations recognized by the RCI in the state which run professional programs.

APPENDIX-2**Statement-1****District Rehabilitation Center, Rajkot**
Year 2018-19

Sr. No.	Category	Registration		Hearing aids given	Total Price (In Rupees)
		On Centre	From Camp		
1	2	3	4	5	6
1	Hearing Handicapped	14	-	-	-
2	Orthopedically Handicapped	735	-	-	-
3	Mentally Handicapped/ Mentally Retired	128	-	-	-
4	Visual Handicapped	10	-	-	-
5	Speech and language Therapy	-	-	-	-
6	Multi Handicapped Disabled	-	-	-	-

District Rehabilitation center, Surat

Sr. No.	Category	Registration		Hearing aids given	Total Price (In Rupees)
		On Centre	From Camp		
1	2	3	4	5	6
1	Hearing Handicapped	667	6	123	221148
2	Orthopedically Handicapped	407	25	85	242768
3	Mentally Handicapped/ Mentally Retired	387	60	23	41400
4	Visual Handicapped	42	0	2	614
5	Speech & Language Therapy/ Cerebral palsy Exercise	14	0	0	0
6	Multi Handicapped Disabled	15	0	0	0

APPENDIX-2**IEDSS (Inclusive Education For Disabled at Secondary Stage) Scheme,
GCERT, Gandhinagar.****Statement Showing Details of Handicapped Children and Special Teachers
Year 2018-19****(Statement -2)**

Sr No	Name Of Voluntary Organization	No. of Handicapped children						Multiple Disability	Anemia	Thalasse mia	Total No.	No. of Handicapped Teachers	No. of School
		V.I	H.I	O.H	M.R.	C.P.	Dwarfi sm						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
District: Ahmedabad													
1	N.A.B. Ahmedabad	77	10	37	45	35					204	24	399
2	N.A.B. Viramgam, Dist. Ahmedabad	23	0	11	45	9					88	14	
3	Shakti Vikas Trust, Mandal,Dist. Ahmedabad	23	0	5	34	11					72	11	
4	Development Activities, Social Service & Research, Dst.Ahmedabad	4	17	10	86	45					162	16	
5	Hitesh Smruti Kalyankari seva Sangh, Dist. Ahmedabad	8	7	21	57	10					103	13	
6	Jayshri Nagdev Khadi Gramodyog Mandal, Kanbha, Dist.Ahmedabad	5	1	5	41	2					54	9	
7	Unnati Kelavni Mandal, Ghatlodiya,Dist. Ahmedabad	16	4	11	11	9					51	4	
8	Saptarangi Group Trust, Dholka, Dist.Ahmedabad	8	2	14	44	5				3	76	11	
9	Apang Manav Kalyan Kendra, Dist.Ahmedabad	35	0			21					56	1	
10	Dishadarshan Seva Trust, Dist.Ahmedabad	1	8		79	22					110	13	
11	Chandragupta Maurya Education Trust, Dist.Ahmedabad	7	1	8	35	12					63	6	

Sr No	Name Of Voluntary Organization	No. of Handicapped children						Multiple Disability	Anemia	Thalassaemia	Total No.	No. of Handicapped Teachers	No. of School
		V.I	H.I	O.H	M.R.	C.P.	Dwarfism						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
District: Mehsana													
12	N.A.B., Visnagar,	211	1	36	66	90		1			415	49	314
13	Khodiya Education Trust	00	9	16	145	118					288	18	
14	Unteshwari Mata Mariya trust, Kadi	00	3	1	31	21					56	5	
District: Sabasrkantha													
15	N.A.B.Idar,	166	0	36	145	71					418	60	209
16	Parakh Sanstha, Himmatnagar,	0	1	19	26	15					61	7	
District: Dahod													
17	Blind Welfare Council, Dahod	183	5	160	578	169					1095	100	500
18	DIET Dahod	11	0	7	20	0					38	3	
District: Valsad													
19	N A B Valsad	30	0	8	15	27		2			80	5	42
20	Manovikas Charit-able Trust, Vapi	6	1	9	7	19					44	2	
District: Navsari													
21	Gandhinagar Kachol	24	0	30	37	46					137	7	70
District: Anand													
22	Shri Jalaram Jan Seva Trust,, Dharmaj	127	10	50	185	143					515	48	159
23	Chandresh Edn. Trust, Sijivada,	19	1	10	13	29					72	02	
District: Kheda													
24	N.A.B. Mahemadavad,	168	0	34	121	168					491	41	298
25	V.S.Gandhi Cheritable Trust, Kapadvanj	87	7	73	111	142					420	44	
District: Patan													
26	Bhanasali Trust, Radhanpur,	107	0	61	63	118					343	41	172

Sr No	Name Of Voluntary Organization	No. of Handicapped children						Dwarfism	Multiple Disability	Anemia	Thalassaemia	Total No.	No. of Handicapped Teachers	No. of School
		V.I	H.I	O.H	M.R.	C.P.								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
27	Shri Mamata Seva Mandal, Dhinoj,	00	8	1	39	16					64	03		
28	DIET, Patan	00	2	10	19	22					53	02		
District: Surendrangar														
29	N.A.B. Patadi,	48	1	10	96	27					182	24	176	
30	Pragnachakshu Mahila Seva Kunj,	50	6	34	153	44					287	35		
31	Shri Navjivan Viklang Seva Shraya, Bhachau Halvad,	15	1	15	78	30					139	15		
District: Bharuch/Narmada														
32	DIET- Bharuch	30	2	26	94	52		1		1	206	14	96	
33	Gram Nirman Kelavani Mandal, Thava, Ta. Valiya, Dist. Bharuch	0	3	24	50	48					125	7	66	
District: Gandhinagar														
34	Navjeevan Sarvajanic Education Trust	54	36	22	135	75				1	323	33	120	
District: Amreli														
35	Amreli Jilla Andhjan Pragati Mandal,	58	8	21	52	26					165	23	91	
36	Shakti Education Trust, Bagasara,	23	03	11	09	33					79	06		
37	Vishvabharti Edu. & Charitable Trust, Barpatodi, Amreli	15	0	15	18	16					64	09		
District: Banaskantha														
38	Shri Sarvodaya Ashram, Sanali,	36		6	15	55					112	10	141	
39	Shri Arbuda Adarsh Trust, Palanpur	19	5	11	56	74					165	10		
40	Nav Jyot Education Trust, Reiya, Ta. Diyodar,	11		9	43	42					105	09		

Sr No	Name Of Voluntary Organization	No. of Handicapped children						Dwarfism	Multiple Disability	Anemia	Thalassaemia	Total No.	No. of Handicapped Teachers	No. of School
		V.I	H.I	O.H	M.R.	C.P.								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
District: Vadodara														
41	Sanskardham Education Trust, Tarsali,	24	10	17	96	68		4			221	16	108	
42	Gayatri Seva Trust, Nasavadi,	25	1	8	57	34		6			129	11	52	
District: Jamnagar														
43	DIET, Jamanagar	44	7	29	55	81					216	14	105	
District: Surat														
44	N.A.B. Surat	66	0	27	74	148			2		317	22	110	
District: Bhavnagar														
45	N.A.B. Bhavnagar	85	27	86	92	48					338	48	118	
46	Gurjar Jan Kalyan Trust, Botad,	08	0	12	43	11					74	09	21	
District: Junagadh														
47	N A B Junagadh	116	27	104	200	79					526	65	172	
District: Rajkot														
48	NAB Rajkot	43	5	14	30	39					131	11	50	
District: Kutch														
49	N.A.B. Bhuj, Kachchh	7	0	8	9	10					34	3	246	
50	Navchetan Blind men Assn.Madhapar,	71	0	45	216	80	1			2	415	46		
District: Dang														
51	DIET, Vadhai.	23	4	9	37	13					86	12	40	
District: Panchmahal														
52	NAB Dahod	188	14	7	36	233		2			478	22	250	
53	DIET, Santarampur.	13	6	11	12	14					58	03		
G. TOTAL		2427	264	1264	3854	2775	1	16	2	7	10610	1036	3989	

APPENDIX -2
(Statement – 3)

Statement showing information about Identity Cards issued (Statement -3) to handicapped persons from the beginning till the scheme by the end of 31-03-2019

Year – 2018-19

Sr. No.	Name of District	Deaf & Dumb	Blind	Mentally retarded	Mentally ill	Handicapped		Total
						40 % to 74 %	75 % or more	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Ahmedabad	1081	1156	2197	142	4869	1843	11288
2	Amreli	1263	1995	2105	92	5800	3784	15039
3	Anand	631	947	1175	41	3325	1077	7196
4	Aravalli	347	351	461	1	1997	570	3727
5	Banaskantha	508	779	743	3	3708	895	6636
6	Bharuch	251	295	411	2	913	331	2203
7	Bhavnagar	231	215	646	8	1679	315	3094
8	Botad	134	131	205	3	1279	285	2037
9	Chotta Udepur	229	181	235	204	343	143	1335
10	Dahod	626	514	556	15	1949	1631	5291
11	Dang	48	102	179	0	365	104	798
12	Devbhoomi Dwaraka	170	276	436	16	1094	293	2285
13	Gandhinagar	159	129	431	18	937	222	1896
14	Gir Somnath	222	318	340	0	1150	487	2517
15	Jamnagar	263	312	669	25	1545	354	3168
16	Junagadh	156	293	462	18	1295	247	2471
17	Kheda	441	444	700	12	2038	696	4331
18	Kutch	492	577	1227	20	2273	454	5043
19	Mahisagar	236	262	504	18	838	341	2199
20	Mehsana	617	1014	1225	6	6075	764	9701
21	Morbi	172	150	296	2	774	242	1636
22	Narmada	111	129	200	4	438	229	1111
23	Navsari	310	223	303	0	727	191	1754
24	Panchmahal	311	389	885	42	1306	583	3516
25	Patan	291	710	603	23	2842	394	4863
26	Porbandar	74	77	63	19	476	156	865
27	Rajkot	432	486	1092	111	3234	610	5965
28	Sabarkantha	413	559	877	26	3106	951	5932
29	Surat	932	616	1522	1	3933	942	7946
30	Surendranagar	480	846	910	22	3406	998	6662
31	Tapi	194	236	464	8	1279	281	2462
32	Vadodara	351	309	925	17	1514	339	3455
33	Valsad	299	393	583	7	967	300	2549
Total		12475	15414	23630	926	67474	21052	140971

Appendix - 2
(Statement -4)

**Statement showing statistical data prepared by the
Employment Exchanges in the State of Gujarat.**

**During the year 2018-19 (From 01-04-2018 to 31-03-2019) in respect of P. H. Candidate and
details of live register by the end of March – 2019.**

Sr. No.	Name of Office	Registration	Placement	Submission	Vaca. Notice	Live Register
1	2	3	4	5	6	7
1	AD (EE) Ahmedabad	90	0	0	0	1260
2	AD (EE) Vadodra	65	0	518	6	366
3	DEE Bharuch	29	0	26	0	139
4	DEE Narmada	14	7	38	15	49
5	DEE Bhuj	32	0	131	0	280
6	AD (EE) Bhavanagar	116	60	246	0	395
7	DEE Ahwa	2	0	0	0	18
8	DEE Godhara	36	0	0	0	158
9	DEE Dahod	28	0	0	0	147
10	DEE Himmatanagar	30	0	267	50	130
11	A.D. Jamanagar	23	0	0	0	267
12	DEE Junagadh	23	0	119	0	227
13	DEE Porbandar	24	0	0	0	128
14	DEE Mahesana	67	3	78	3	364
15	DEE Patan	39	1	163	0	179
16	DEE Nadiad	34	2	188	6	228
17	DEE Anand	77	28	264	89	261
18	DEE Palanpur	52	1	39	0	240
19	AD (EE) Rajkot	85	0	20	0	456
20	AD (EE) Surat	47	9	2893	0	421
21	DEE Tapi	3	0	1	0	10
22	DEE Surendranagar	17	0	35	0	155
23	DEE Amreli	19	0	98	0	273
24	DEE Valsad	11	0	159	0	81
25	DEE Navsari	17	0	0	0	89
26	DEE Gandhinagar	24	0	1308	56	216
27	DEE Aravalli	19	0	1	1	110
28	DEE Chhota-Udepur	2	0	0	0	20
29	DEE Mahisagar	13	0	11	0	192
30	DEE Botad	23	2	51	0	104
31	DEE Morbi	16	0	13	0	87
32	DEE Gir-Somnath	29	0	0	0	91
33	DEE Devbhoomi-Dwarka	17	0	0	0	72
34	UEB Ahmedabad	18	0	42	7	54
35	UEB Vadodra	9	0	60	0	42
36	UEB V. Vidhyanagar	8	0	0	0	39
37	UEB Rajkot	7	0	0	0	81
38	UEB Surat	6	0	0	0	74
39	UEB Bhavanagar	11	0	163	0	76
40	UEB Patan	11	0	0	0	81
41	UEB Bhuj	2	0	7	0	22
42	NRK Dharampur	2	0	22	0	116

Sr. No.	Name of Office	Registration	Placement	Submission	Vaca. Notice	Live Register
43	NRK Sonagadh	3	0	0	0	36
44	NRK Mandavi	1	3	10	0	12
45	NRK Chhotadaipur	12	0	25	0	66
46	NRK Khedbrahma	2	0	35	0	28
47	Special Employment Exchange for women Ahmedabad	22	0	0	0	372
48	Special Employment Exchange for women Jamnagar	8	0	0	0	83
Total		1245	113	7148	233	8395

- ❖ **AD** : **Asst. Director, Employment**
- ❖ **DEE** : **District Employment Exchange**
- ❖ **UEB** : **University Employment Bureau**
- ❖ **NRK** : **Nagar Rojgar kacheri (Tribal Area)**
- ❖ **MKR** : **Special Employment Exchange for women**

**Appendix -2
(Statement -5)**

**Details of facilities created in Non-residential building (Government offices) for disabled persons
by Roads and Buildings Department.
(2018-19)**

Sr. No	Name of Department	Total of Non Residential Houses.	Total of work					Directions in Resi.identification method	Note
			slope	Total Toilet	Special Toilet	Total Lifts	Audio/braille signs in lifts		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Gandhinagar	124	123	3015	96	66	51	51	-
2	Ahmedabad City	225	127	3020	101	72	57	135	-
3	Ahmedabad	40	40	213	42	07	03	25	-
4	Anand	63	55	224	45	04	0	36	-
5	Nadiad	43	38	382	53	05	05	3	-
6	Himmatnagar	77	79	412	97	10	10	6	
7	Modasa	4	4	0	4	1	0	4	
8	Surat	126	133	2139	145	41	41	70	-
9	Navasari	18	22	80	18	07	07	0	-
10	Valsad	35	32	132	46	09	02	13	-
11	Dangs	52	52	371	23	03	0	0	-
12	Tapi	54	44	54	54	8	8	54	-
13	Dahod	139	121	397	48	9	7	84	-
14	Godhar	68	56	284	57	01	01	0	-
15	Bharuc	68	56	206	28	08	07	3	-
16	Vadodra city	138	84	1067	89	29	20	48	-
17	Vadodara	1	1	10	2	0	1	2	-
18	Rajpipla	43	40	38	1	0	0	0	-
19	Mahisagar	1	1	1	2	0	0	0	-
20	Chhota Udepur	3	3	24	6	0	0	14	-
21	Rajkot	56	14	756	11	9	2	2	-
22	Rajkot city	102	115	950	78	20	2	26	-
23	Jamanagar	230	134	1205	51	15	4	0	-
24	Surendranagar	86	85	70	55	0	0	0	-
25	Morbi	191	2	21	2	0	0	0	-
26	Porbandar	43	30	359	63	01	01	0	-
27	Junagadh	195	81	492	44	4	4	12	-
28	Bhavanagar	89	124	992	154	9	8	62	-
29	Botad	2	3	52	8	3	0	2	-
30	Gir-somanath	25	19	142	19	1	1	25	-
31	Amreli	74	67	308	36	2	0	42	-
32	Mahesana	31	31	31	5	1	0	204	-
33	Patan	19	19	20	1	2	0	0	-
34	Banaskantha	68	68	70	70	2	0	9	-
35	Bhuj- Kutch	132	141	89	16	1	1	0	-
Total		2665	2045	17630	1572	350	243	942	

Appendix -2

(Statement – 6)

Statement showing facility of sloping ramp created for disabled persons during financial year 2018-19 in Bus Stations and Office Premises.

Sr. No	Division	Bus station	Work
1	2	3	4
1	Ahmedabad	Gitamandir, Ahmedabad	Completed
2		Subhashbridge, Ahmedabad	Completed
3		Bagodara	Completed
4		Bavla	Completed
5	Amreli	Dhari	Completed
6		Vadia	Completed
7		Lathi	Completed
8		Rajula	Completed
9		Kodinar	Completed
10	Bhavnagar	Palitana	Completed
11		Dhasa	Completed
12	Kutch	Naliya	Completed
13		Nakhatrana	Completed
14		Mundra	Completed
15	Junagadh	Ranavav	Completed
16		Keshod	Completed
17		Mangrol	Completed
18		Madhapar	Completed
19		Veraval	Completed
20	Mehsana	Unjha	Completed
21	Nadiad	Dakor (New)	Completed
22		Mahemadavad	Completed
23		Kathalal	Completed
24		Borsad	Completed
25		Kheda	Completed
26		Sevaliya	Completed
27		Vasad	Completed
28		Vallabh Vidyanagar	Completed
29	Palanpur	Dhanera	Completed
30		Thara	Completed
31		Vav	Completed
32		Bhabhar	Completed
33	Rajkot	Limbadi	Completed
34		Paddhari	Completed
35		Kathor	Completed
36		Killapardi	Completed
37		Athava	Completed
38	Surat	Olapad	Completed
39		Katho 2	Completed
40	Vadodara	Central Bus Station	Completed
41		Makarpura	Completed
42		Dabhoi	Completed

Sr. No	Division	Bus station	Work
1	2	3	4
43		Bhutadi Zampa	Completed
44		Chhota Udaipur	Completed
45		Savli	Completed
46	Himmatnagar	Idar	Completed
47		Vijapur	Completed
48		Dhansura	Completed
49		Bayad	Completed
50		Meghraj	Completed
51		Gozariya	Completed
52			Zalod
53	Dahod	Dahod	Completed
54		Lunavada	Completed
55		Pavagadh	Completed
56		Kalol	Completed
57		Fatepura	Completed
58		Halol	Completed
59	Devbhumi Dwarka	Dwarka	Completed
60		Jamkhambhadiya	Completed
61		Lalpur	Completed

Appendix -2
(Statement -7)

Summary of the implementation of Disabled Persons Act. 2016 in Gujarat.

(As on 31-03-2019)

Sr. No	Details	Implementation
1	2	3
1	Sections 66 to 73 Formation of State Co-ordination Committee and meetings held.	constituted
2	Sections 19 to 21, Sports & Cultural Activities.	Yes
3	Section -28, Research & Development	Yes
4	Section -31, Assistance for free education (Earmarked Benchmark Disabled Persons)	Yes
5	Section – 41(A) to (E) Non-Availability of Transport facility.	Yes
6	Section -34 Reserved Posts	Yes
7	Section -32 Reserved Seat in Educational Institutions.	Yes
8	Section- 80 Subject of State Commissioner for Disabled Persons.	Yes
9	Section-41 Important Programmes and Developmental Works.	Yes
10	Section-23 Appointment of Officials for Redressal of complaints.	Yes, but partial
11	Section-45, 46 Cultural and Entertainment	Yes
12	Section -47 Human Recourses Development	Yes
13	Section 15, Appointment of Competent authority for Assistance	Yes
14	Section – 78 Appointment of Commissioner for Disabled Persons	Yes
15	Section – 99 Power of Amendment in Reservation.	Yes

Appendix -2
Statement – 8
Schemes for Disabled (Year : 2018-19)

Sr. No	Scheme	Yes or No	Is the Fund Allocated?	Beneficiaries (Estimated) (number)
1	2	3	4	5
1	Scholarship for Education	Yes	Yes	13165
2	Assistance for Educational Aids	Yes	Yes	-
3	Economic Rehabilitation	Yes	Yes	10 organizations
4	Assistance for Aids	Yes	Yes	11673
5	Grant to Voluntary Organizations	Yes	Yes	132 10000
6	Human Resources Development	Yes	Yes	-
7	Infrastructural Development	Yes	Yes	-
8	Incentive for Marriage	Yes	Yes	1391
9	Disability Pension	Yes (Sant Surdas Scheme)	Yes	48751
10	Disability Allowance	Yes	Yes	All Disabled employees availing benefit of conveyance allowance under the 7 th Pay Commission.
11	Grant to Govt. Institutes	Yes	Yes	11
12	Other Expenditures	Yes	Yes	-
13	House Building Assistance to disabled widows	Yes	Yes	11

Appendix -2

(Statement -9)

List of the Institute approved by the Rehabilitation Council of India for rehabilitation of disabled persons

Sr. No.	Name Of Institutes	Courses	
1	B.M Institutes Of Mental Healthe, Ashram Road, Neharu Bridge, Navrangpura, Ahmedabad – 380009. Phone No: 079-26578256/57/58	1	DSE(MR)
		2	PDGRP
		3	PDGSE
2	Shri K.L. Institute for the Deaf, 51, Vidyanagar, Bhavnagar – 364002, Phone: 0278-2431150/2429326, Fax: 2431160, eMail: pnr@bhavanagar.com	1	DSE(HI)
		2	B.Ed special education (HI)
3	Gujarat Kelavani Trust, Mangal Prabhat Building, Oppo: Saint Xavier’s School, Mirzapur, Ahmedabad – 380001, Phone No: 0795500309. Fax: 5504106	1	DSE(MR)
4	Medical Care Centre Trust, Children Hospital, Kareli Baug, Baroda – 390018, Phone: 0265-2432404/2413906. Fax- 2426272	1	DSE(MR)
5	Training College For Teacher of the Deaf and Blind, Navrangpura, Ashram Road, Ahmedabad – 380009, Phone: 079-26586138	1	DSE(HI)
		2	DSE(VI) Primary Level
6	Akshar Trust, Meghadoot, R.C. Datt Road, Vadodara. Phone: 0265-338294	1	DSE(HI)
7	Natraj Reasearch Centre and Training College, PNR Society for Relif & Rehabilitation of the Disabled-51, Vidyanagar, Bhavnagar-364002, Phone: 0278-25701256, Fax No: 2431160, eMail: pnr@varunnet.com . Website: www.pnrsociety.org	1	Certificate Course in Prosthetics & Orthotics
8	Shri K.K. School & Home for the Blind, Opp: New Filter, Vidyanagr, Bhavnagar- 364002, Phone: 0278-2423914/17. Fax No: 2431160 eMail: kkblindschool@rediffmail.com Website: www.pnrsociety.org	1	DSE(VI) Primary Level
9	“Ankur” Special School for Mentally Retarded , Plot No. 1945, Near Working Women Hostel, Sardar nagar Circle, Bhavnagar-364002. Phone: 0278-2566 956, Fax No: 0278-2431160	1	DSE(MR)
10	Blind Welfare Council, Hospital Road, Near Railway Over Bridge, Po.Bo.No: 115, Dahod- 389151, email: Bwc-dahod@yahoo.co.in	1	DSE(MR)
11	Smt. Parsanben Narandas Ramji Shah, (Talajawala) Society for Relief & Rehabilitation of the Disabled, 51, Vidyanagar, Bhavnagar- 364002	1	DSE(CP)
		2	DHLS
12	Andhajan Shikshan Mandal, Ghoddod Road, Surat- 395007	1	B.Ed. Special Education(VI)
13	College of Special Education, Indraprasth, Bhachau-Bhuj Highway, Taluka: Anjar, Dist. Kachchh- 370 020	1	B.Ed. Special Education(HI)
		2	DSE(HI)
		3	B.Ed.(MR)
		4	D.Ed.(SE-MR)
14	Paraplegia & Training Centre & Physiotherapy College, Civil Hospital Campus, Asarava, Ahmedabad-380016	1	BPO
15	C.U.Shah Medical College, Dudharej Road, Surendranagar – 363001	1	BASLP

Sr. No.	Name Of Institutes	Courses	
16	Asha Special Education Centre, (Managed by Sindu Vidya Mandal Trust),C/O Shri L.S.H. School, Behind Nagar Baug, Mandvi, Vadodara-06	1	DECSE(MR)
17	Dr. Baba Saheb Ambedkar Open University, RC Technical Institutes Campus, Opp. IGNOU campus, SG High way, Ahmedabad- 380060	1	B.Ed Special Education
		2	Regional Language through Distance Mode.

Appendix -2
Information of Certificates of Physically Handicapped due to organization of camp from April
2018 to March 2019
(As on 31-03-2019)

Sr. No.	Name of District	From April 2018 to March 2019
1	Ahmedabad	1471
2	Amreli	4907
3	Anand	5673
4	Banaskantha	4392
5	Bharuch	2277
6	Bhavnagar	2325
7	Dahod	2325
8	Gandhinagar	709
9	Jamnagar	1726
10	Junagadh	1919
11	Kutch	1351
12	Kheda	3946
13	Mehsana	2757
14	Narmada	789
15	Navasari	3684
16	Panchmahals	1971
17	Patan	2291
18	Porbandar	3678
19	Rajkot	5355
20	Sabarkantha	5355
21	Surat	6135
22	Surendranagar	3595
23	Tapi	1964
24	Dang-Ahava	421
25	Vadodara	4271
26	Valsad	3872
Total		91962

Appendix -2**New thing to be approved for the year 2018-19 regarding Divyang Award.****Reward scheme for the disabled**

- The state government has implemented a scheme to give annual rewards at the state level for the purpose of promoting able-bodied persons with physical disabilities. In which rewards are given for the following categories.
- The best able-bodied people with physical disabilities / self-employed disabled people
- The best employers who employ the disabled and
- Placement officers dealing with disabled persons
- The following increase in the amount of Divyang Prize has been decided from the Resolution No. / RGR / 11/2017/596971 / R-2 of the Department of Labor and Employment dated 03/04/2018.

No	Reward category	Number of rewards	The amount of prize currently paid is Rs	The amount of a prize to be paid from the year 2018-19 is Rs
1	2	3	4	5
1	The best employers for the disabled	8	600	1500
2	Placement officers dealing with disabled persons	1	600	1500
3	The best able-bodied people with physical disabilities / self-employed disabled people	23	5000	10000
Total		32	-	-

A separate cell is functioning at the state employment offices to look into the records of the disabled candidates which is working to maintain and provide information related to the disabled candidates.

Appendix-2

Statement showing details of I.T.I. for Blind and Disabled in the State

Type of I.T.I.	Sr No	Name of I.T.I.	Name of Trade	Seals Sanctioned	On Roll		
1	2	3	4	5	6		
Govt. I.T.I.	1	Vadodara (Disable)	Computer Operator Cum-Programming Assistant	40	12		
			Sewing Technology	16	0		
			Telephone, Mobile Phone repairing	32	0		
	2	Rajkot (Disable)	Certificate course in Software Programming	60	23		
			Computer Operator Cum-Programming Assistant	24	16		
			Certificate course in Multimedia and DTP	24	17		
			Certificate course in Hardware Technology Network and Administration	16	12		
		Men's & Women's Garments Making	24	0			
Govt. I T I Total				236	80		
Grant in aid I.T.C.	3	Blind persons Association Vastrapur	Desktop Publishing Operator (D.T.P.)	10	13		
			Offset Printing	10	0		
			Cutting and Tailoring	10	13		
Grant in aid I.T.C.	4		Telephone Operator –cum-Receptionist	10	13		
			Computer Operator	10	13		
			Hair and Skin care	10	11		
			Stenography (English)	10	13		
	5	Dumb & Deaf Navarangpura	Samarpan Gandhinagar	Embroidery and Knitting works	10	04	
				Offset Printing & Book Binding	10	0	
				Cutting and Tailoring	10	0	
				Dumb & Deaf, Modasa	Armature and Motor Rewinding	20	20
				Offset Printer	10	9	
				Computer Operator	10	0	
		Cutting and Tailoring	20	19			
		Two Wheeler Repair (Auto)	10	10			
		Desktop Publishing Operator (DTP)	10	0			
Type of I.T.I.			Plumbing Assistant	10	0		
			Hair & Skin Care	10	6		
	7	Samarpan, Motera	Cutting and Tailoring	10	0		
	8	Physical	Cutting and Tailoring	10	0		

Type of I.T.I.	Sr No	Name of I.T.I.	Name of Trade	Seals Sanctioned	On Roll
1	2	3	4	5	6
1 Grant in aid I.T.C.		Handicapped Gomtipur	Computer Operator	10	0
	9	Leprosy Seva Sangh Vadodara	Embroidery & Knitting work	10	12
			Cutting and tailoring	10	13
			Computer Operator	20	20
	10	Pragnachakshu Surendranagar	Computer Operator	10	0
			Hair and Skin Care	10	0
	11	Pragnachakshu Bhavnagar	Computer Operator)	10	13
	12	Gandevi , Navsari	Desktop Publishing Operator	10	11
	13	Disabled Trust, Udhana Surat	Desktop Publishing Operator	10	13
	14	Dumb & Deaf Navrangpura	Offset Printing and Book binding	10	4
			Desktop Publishing Operator (D.T.P.)	10	11
			Computer Operator	10	7
	15	Apang Maanav Mandal, Vastrapur	Desktop Publishing Operator	20	0
	16	Blind Welfare Dahod	Offset Printing and Book binding	10	0
			Computer Operator	20	9
	17	Madhapar Bhuj	Offset Printing and Book binding	10	0
			Armature and Motor Rewinding	10	0
			Cutting and Tailoring	10	0
			Computer Operator	10	10
	18	Andhjan Vidhyalaxmi Talim Kendra	Computer Operator	20	11
	19	PNR Shah, Bhavnagar	Computer Operator cum Programming Assistant	20	04
	20	Handicapped I T I songadh	Computer Operator	10	11
Total				490	360

Appendix-2

List with telephone numbers of Government organizations working for handicapped children

Sr. no	Name /address of organization	Ceiling	Telephone no.
1	Mental hegine clinic and Juvenile Guidance centre, near Sanyas Ashram, Vishwanath Bhuvan, Opp. Town Hall, Ashram Raod, Ahmedabad	-	26579744
2	M.P.Shah Government Blind School, Mahatma Gandhi Road, Hathikhana, Junagadh	50	2654531
3	Government Deaf and Dumb School, Mahatma Gandhi Road, Hathikhana, Junagadh	160	2654531
4	Government Blind School, Near nagarik Society, hospital Road, Bhuj-Kutch	50	222110
5	Smt Kesarbai Kilachand Government Deaf and Dumb School, near Railway station, pilaji Ganj Mehsana	50	220496
6	Government Deaf and Dumb School, Patel Hostel Building, Nr. Railway Station, Rajpipala, Narmada	50	220496
7	Apang Balgruh, Bhaktinagar, Stn. Road, Rajkot-2	100	2577297
8	School of Mentally Retarded Children, Kalavad Road, Nr. Water Tank, Rajkot-5	60	2362396
9	Government Blind School, Pensionpura, Vadodara	50	2791679
10	Apang Balgruh, Pensionpura, Fateganj, Vadodara	50	2791679
11	School of Mentally Retarded Children, kareli baug, Nr. Water Tank, Nr. Lal bahadoor Shastri Vidyalay, Vadodara	50	2492290

Appendix-2

List with telephone numbers of Government organizations working for children with brittle bone disability

Sr. no	Name /address of organization	Ceiling	Telephone no.
1	Apang Manav Mandal, Dr. Vikram Sarabhai Road, Behind ATIRA, Ahmedabad	325	26302643 26304401
2	The Society for Physically Handicapped, 6/ Sudama house, pritamnagar, 1 st slope, Elis bridge, Ahmedabad-6	35	26575273 26576519
3	The national School, Sola, Ahmedabad run by Apang Manav Mandal Kendra	85	27489484 7456688
4	Bharat Belgium friendship promoted Vikanlang Chhatralaya, mamata mandir, Vidya mandir, palan pur, Dist. Banaskantha	70	(0278) 252586
5	Apang Balika Gruh, Ranchhoddas Gandhi Bhavan, Porbandar run by T.R.Gandhi Vikasgruh	30	(2078) 2425038
6	Smt. P.N.R. Shah (Talajawala) Society for The Relief and Rehabilitation of the Disabled, Nr. New Filter, Bhavnagar		(0278) 2420836
7	Bahuvikalang Nivasi Shala, mandav Road, Dahod run by Blind Welfare Council	100	(02673) 291622 243389
8	Primary School Hostel, village Uvarsad, Ta. Dist. Gandhinagar-3825422 run by Sadavichar Parivar Vikalang Punarvasan Kendra	215	23286210
9	Vikalang Kanya Nivasi Shala ane Chhatralay, Motera, Ta. Dist. Gandhinagar run by Bharatiya Seva Samaj	35	27506671
10	Manthan, primary School for Disabled Children, Hajipura, Ta. Kalol, Dist. Gandhinagar run by Menaba Charitable Trust, Ahmedabad	100	(02764) 285512
11	Andh, Behra-Munga & Apang Children school, At. Madhapar, Ta. Bhuj, Dist. Kutch run by Kachh Vikas Trust.	85	(02832) 274229
12	Viklang Kanya Kunj, Madhapar, Dist. Kutch rub by Navchetna Andhajan Mandal.	90	(02832) 243050 242079
13	Viklang Vidhyavihar Kanyakunj, Madhapar, Dist. Kutch run by Navchetan Andhajan Mandal.	60	(02832) 243050
14	Bahuviklanga Dharavti Baheno/Balao Mateni Sanstha, Saint Xavier's School Road, Pani Purvatha, Opp. Guest House, Behind General Hospital, Bhuj-Kutch run by Andhjan Mandal (K.C.R.C.)	50	(02832) 252041 222907
15	Mamta Apang Chhartralaya, Nani Kadi, Ta. Kadi, Dist. Mehsana run by Mamta Kendra, Nani Kadi.	100	(02764) 252291
16	Apang Chhatralaya, Nugar, Ta. Dist. Mehsana run Apang Seva Trust	50	(0272) 273317

Sr. no	Name /address of organization	Ceiling	Telephone no.
17	Viklang Sahakar Vidyalay, Chhatralaya, At. Falu, Ta. Vijapur, Dist. Mehsana run by Shri Navdeep Education Trust.	35	(02763) 292081
18	Viklang Talim Sah Utpadan Kendra, Nr. Kancha Char Rasta, Visnagar, Dist. Mehsana run by Uttar Gujarat Vikalang Kalyan Sangh.	25	(02765) 220210 284380
19	Viklang Chhatralaya & Swarogari Talim Kendra, Laxmipura, Kampa Char Rasta, Opp. Sreyas School, Himatnagar, Dist. Sabarkantha run by Yuva Chetna Sanstha.	35	(02772) 2309435
20	I.T.I. of disabled, Songadh, Dist. Surat	10	(02624) 221709
21	Viklang Balkonu Talim Center, Nr. Sai Samarth Society, Behind Sarad Yatan School, Mara, Surat run by Disable Welfare Trust of India.	40	2464927
22	Viklang Balkoni Shala, Nr. Sai Samarth Society, Behind Sarad Yatan School, Umara, Surat run by Disable Welfare Trust of India.	225	(0261) 2252942
23	Society for the Training & Vocational Rehabilitation of Disabled, Sevathirth, Tarsali, Vadodara.	35	264361
24	Handicapped Children Hostel, Sai Samarth Society, Umara, Surat run by Disable Welfare Trust of India.	40	(0261) 654703 9825110888
25	Hotel, Sudama House, Printamnagar, Ahmedabad run by The Society for the Physically Handicapped.	-	26572273 9825149319

Appendix-2

List with telephone numbers of Government organizations working for Deaf Children

Sr. No.	Name /address of organization	Ceiling	Telephone No.
1	Bahera Munga Shala, Ashram Road, Navrangpura, Ahmedabad.	350	26586138
2	Training College for the Teachers of the Deaf, Bahera Munga Shala's Compound, Ashram Road, Ahmedabad.	20	26586138
3	Training Center for the Adult of the Deaf, Bahera Munga Shala's Compound, Ashram Road, Ahmedabad.	30	26586138
4	Kalpna Bal Mandir & Shishu gruh, (for deaf, dumb & blind Boys) Ashram Road, Navrangpura, Ahmedabad.	80	26586138
5	Shri K.S. Dedhiya Muk-Badhir Vidhyalaya, Opp. Sola New High Court, Ta. Dashkoi, Dist. Ahmedabad.	70	27456312
6	Shri P. C. Bhatt, Muk-Badhir Vidhyalay, Nr. Ramji Mandir, At. Po. Sojitra, Dist. Anand.	45	(02697) 234374 252586
7.	Ma Shravanvani Muk-Badhir Vidhyalay, Talebag, Palanpur-385001, Dist. Banaskantha.	170	260258 252586
8.	Shri Shah K, L. bahera-Munga Shala Trust, 51, Vidhyanagar, Bhavnagar.	300	(0278) 2420836 2429326
9	Samarpan Muk-Badhir Shishu Vidhyamandir, 111, Ch-Type, Nr. Lagna Vadi, Sector-28, Gandhinagar.	175	23211332
10	Bahera-Munga Shala, Opp. Taluka Panchayat Kacheri, Dahegam, Dist. Gandhinagar.	70	(0288) 2710131
11	Shri Dadhraj Mundra & Shri Dhanani Bahera-Mungani Shala, Air Force Road, Opp. Khetiwadi Kendra, Nr. Digvijay Mill, Jamnagar-361 006.	125	(0288) 2710131
12	Shri Ram Muk-Badhir Vidhyavihar Trust, Gopal Bhavan, Anada Bawa Road, Limda Len, Jamnagar.	65	(0288) 2676051
13	Badhir Vyavasai Talim and Punah Sthapan, Ram Talavadi, Nr. Railway Crossing, Mishan Road, Nadiyad, Dist. Kheda. run by Rotary Club Nadiad Samaj Seva and Sonsodhan Trust.	35	(0268) 258182 2581998
14.	Shri S. G. Brahmhatt Badhir Vidhyavihar, Ram Talavadi, Nr. Railway Crossing, Mishan Road, Nadiyad, Dist. Kheda.	270	(0268) 281981
15	Mata Laxmi Rotary Baherao Mateni Sanstha, Station Road, Adipur, Dist. Kuchh.	200	(02836) 260418
16	Balvantray & Induben Nayak, Bahera-Munga School (Kumar) Kachholi, Station Amlasad, Ta. Gandevi, Dist. Navsari.	250	(02634) 272259
17	G.K. Nasyak Badhir Kanya Vidhyaklay, Kachholi, Station AmalSad, Ta. Gandevi, Dist. Navsari.	140	(02637) 272259
18	Apang Talim & Punha Sthapan, Udhog Bhavan, Dandi Road, Vijalpor, Ta. Jalal Por, Dist. Navsari run by Manav Kalyan Trust	35	(02637) 283860
19	Shri P. S. Kothari, Bahera-Munga Vividhlaxi Vidhyalay, Dandi Kuch Marg, Vijalpor, Tal. Jalalpor, Dist. Navsari.	225	(02637) 283860

Sr. No.	Name /address of organization	Ceiling	Telephone No.
20	Bahera-Munga Vidhyalay, At. Moonlight Cinema, Dahod Road, Godhara, Dist. Panch Mahals.	70	(02672) 247950 231463
21	Smt. M. K. Vyas & Y.R. Sandesara, Bahera-Munga School, Nr.Kalka Gate, Patan, Dist. Patan.	95	(02766) 2220332
22	Shri & Smt. C. S. Virani, Bahera-Munga School Trust, Nr. Swami Narayan Gurukul, Dhebar Road, Rajkot.	125	(0281) 2361638
23	Bahera-Munga School, Jetpur, Dist. Rajkot. Shri Jay Sachchidanand Education Trust.	35	(0281) 2329290
24	Shri J. B. Upadhyay Behra-Munga School, Talod, Dist. Sabarkantha.	140	(02770)220274
25	Shri V. H. Gandhi Behra-Munga School, Behind : S.T. Stand,Dodasa, Dist. Sabarkantha.	180	(02774) 246801
26	Himatnagar Nagarik Sahakari Bank Bahera-Munga Vidhyalay, B/h. RTO Office, Himatnagar State Highway, Motipura, Himatnagar, Dist. Sabarkantha.	115	(02772) 229422
27	Late. Shri Dilip Parshe Ashokchandra Shah Smurti Bahera-Mungani Prathmik School, Nr. Muni. Commissioner's Bunglow, Ambika Niketan, Athava lane, Surat, run by Muk-Badhir Vikas Trust	115	2226248 3220157
28	Shri D.S. Parekh Bahera-Munga School, Nr. Nava Junction, Surendranagar.	150	(02752) 220640
29	Smt. Kamlben Badhir Vidhyalay, B/h. Mental Hospital, Nr. Water Tank, Kareli Bag, Vadodra.	175	(0265) 2461105 2462382
30	Bahera-Munga School, Fatehganj, Madan Zampa, Vadodara run by Nagar Prathmik Sikshan Samiti		(0265) 2791735
31	Smt. Shardaben H. Desai Badhir Chhatralaya, Nr. Water Tank, Kareli Bag, Vadodra.	55	(0265) 2461105 2462382
32	Manovikas Muk Badir Vidhyalay, At. Dahegam, Ta. Pardi, Dist. Valsad run by Manovikas Cheritable Trust.	50	9825138201
33	Shri M. R. Mehta, Bahera Munga School, Amreli run by Amreli Muk-Badhir Seva Trust.	50	

Appendix-2

List with telephone numbers of Non Government organizations working for Mentally Retarded Children

Sr. No.	Name /address of organization	Ceiling	Telephone No.
1	"Mamta" Mandh Budhina Balakoni Talim College, Nr. Mangal Prabhat Trust Building, St. Xavier's School, Mirzapur Road, Ahmedabad.	20	079-25500309
2	"Sopan" Mand Budhhina Balakoni Shala, B/h. Andh Kalyan Kentra, Ranip, Ahmedabad.	50	079-27520743
3	"Prerana" Mand Buddhina Balakoni Talim Shala, St. Xavier's High school, Mirzapur Road, Ahmedabad.	50	079-25500309
4	Mand Buddhi Vala Balakoni Shala, Opp. Rambag Fire Brigade, Maninagar, Ahmedadbad run by "Utkarsh" Trust	25	079-266331055
5	"Utthan" Mand Buddhina Balakoni Nivashi & Talim Shala, B/h. Pipals Bank, Paldi, Ahmedabad.	50	079-26577425
6	"Prakash" Mand Buddhina Balakoni Nivashi & Talim Shala, Nr. Nehru Foundation, Thaltej Tekara, Bodakdev, Vashrapur Road, hmedabad.	100	079-25500309
7	Sharda Mand Buddhina Balakoni Sahala, C/o. B.M. Institute of Mental Health, Ashram Road, Ahmedabad.	85	079-26586820 26578256
8	Manasik Swasthya Kendra, Vastrapur, Ahmedabad run by Andhjan Mandal.	70	079-26305082
9	Mand Buddhi & C.P. Balakoni Vishist Bin-Nivashi Shala, Parth Complex, Chinmay Tower, Gurukul Road, Nr. Shubhash Chowk, Memnagar, Ahmedabad-70, run by Navjivan Cheritable Trust.	70	079-27496578 2496578
10	Sharda Manasik Swasthya Kendra, Mand Buddhina Balakoni Vishist Talim Sanstha, At. Nr. Khodiyar Mata Temple, Aambli Gam, Bopal Road, Ahmedabad-35	70	079-28831433
11	Mand Buddhi (Koshori Vibhag) Balakoni Shala, Paththar kuva, Relief Road, Ahmedabad run by Jyoti Sangh	35	079-25353908 25351708
12	Learning Clinic Mand Buddhina Balakoni Dinshala, Himavan, Paldi, Ahmedabad.	35	079-26579738
13	Madhurya Bhuvan, Mand Buddhina Balako Matenu, At. Opp. Pratik Tenament Opp. Indiya Colony, Thakkar Bapa Road, Ahmedabad.	35	079-2742136
14	Dr. Jit Mehta Mand Buddhina Balakoni Dinshala, Ekanki Bungalow, Mamtapark, Nr. Hariom Ashram, AshramRoad, Ahmeabad.	55	079-27543370
15	Chinmay Mand Buddhina Balakoni Nivasi Shala, Fatehvadi, Sarkhej, Ahmedabad run by Bharat Lokhit Seva Samiti	50	079-26843395
16	Smt. I.R. Mehta, Anand Niketan, Dairy Road, Palanpur, Dist. Banaskantha.	65	02742-252586

Sr. No.	Name /address of organization	Ceiling	Telephone No.
17	Nav Jyot Manopchar Kendra, Tharad Mand Buddhina Balakoni Talimi & Nivasi Shala, Tharad, Juna Ganj Bajar, Opp. B.R.C. Bhavan, At. Po. Ta. Tharad, Dist. Banaskantha run by Navjyot Education Trust, Raiya.	25	02737-222123
18	Ankur Mand Buddhina Balakoni Shala, Opp. Sardar Nagar Shopping Center, Nr. Vyavasai Mahila Chhatralay, Sardarnagar Circle, Bhavnagar-364002	115	0278-256656 2573038
19	School of Mental Disability Boys, Trasla, Ta. Dist. Bharuch, run by Asmita Vikas Trust	50	9825072356
20	Nav Smurtti Mand Buddhina Balakoni Vishist Nivasi & Din Shala, At. Sargasan, Ta. Dist. Gandhinagar run by Smurtti Vikas Trust (Gandhinagar)	65	079—23229418
21	Mansik Swasthya Kendra, 405/2-A, Nr. 12-13 Bus Stand, Sector-13, Gandhinagar.	20	079—2550309
22	Smurtti Vikas Mand Buddhina Balakoni Nivasi & Din Shala, At. Nr. Mota Chiloda, Po. Prantij, Ta. Dist. Gandhinagar run by Sharda Trust	60	079-23273267
23	Manthan Mental Disability Boy's Resident School, At. Hajipura, Ta. Kalol, Dist. Gandhinagar run by Monaba Cheritable Trust, Ahmedabad	35	02764-285512
24	"Samvedana" Mand Buddhina Balakoni Nivasi Shala, At. Gulamnagar, Opp. Jakatnaka, Jamnagar.	60	0288-2553003
25	Mand Buddhina Balakoni Nivasi Shala, At. Mangal Murti, Kalwa Chowk, Junagadh run by Mangal Murti Viklang Trust.	35	0285-2651707
26	Upasana Hari Ashro Trust, Mand Buddhina Balakoni Sanstha, Ward 2/B, P.B. No. 15, Aadipur, Dist. Kutch.	65	02386-260172 260202
27	Mentally Disability Boys School, Panjara Pole Building, Nr. Aazad Chowk, Mehsana run by Khodiyar Education Trust.	50	02762-235645
28	Mand Buddhina Balakoni Vividh Laxi Vidhyalay, At. Dandi Road, Vijalpor, Dist. Navsari run by Manav Kalyan Trust.	120	02637-283860 283785
29	Shishukunj Mand Buddhina Balakoni Vishist Shala, At. Kunjan Sashri Circle, Porbandar, Dist. Porbandar.	60	0286-221466 222995
30	Sneh Nizar Mand Buddhina Balakoni Shala, At. Nr. B.T. Savni Kidney Hospital, Saurashtra University Road, Rajkot run by The Society for the Mentally Retarded.	35	0281-2584031
31	Mand Buddhina Balakoni Santha, Devchandnagar, Himatnagar, Dist. Sabarkantha run by Sabarkantha Charitable Turst.	75	02772-2243444
32	Aswath Baheno Matani Sanstha, Rajendranagar, Ta. Himatnagar, Dist. Sabarkantha run by Sahyog Krusthyagna Trust.	120	02772-254337 9825011185
33	Pukhtvayana Mand Buddhi Vala Purusho Matani Nivasi Sanstha, Rajendranagar, Ta. Himatnagar, Dist. Sabarkantha run by Sahyog Krusthyagna Trust.	120	02772-254337 9825011185
34	Mamta Mansik Swasthya Kendra, At. Muni. School No. 7, Adarshnagar Society, Athva Lanes, Surat run by J.K.T.	20	0261-2650280

Sr. No.	Name /address of organization	Ceiling	Telephone No.
35	Mand Buddhina Balaknoni Shikshan & Talim Sanstha, Nr. Talav, Nr. Gujarat Gas Company, Adajan, At. Surat. run by Jivan Vikas Trust.	40	0261-2736928
36	Jivan Smurti Mand Buddhina Balkoni Shala, Nr. Kum Kum Society, Nr. Deshal Bhagani Vav, Surendranagar.	35	027952---235393 9479505394
37	Spandan Mand Buddhina Balakno Shala, At. B/h. Muk-Badhir Shala, Harni Kareli Bag, Vadodara.	45	0265-2465458
38	Mansik Swasthya Kendra, Jalaram Marg, Kareli Bag, Vadodara run by K.G. Patel Children Hospital.	50	0265—246906 2464130
39	Mental disability women's House, Po. Gorej, Ta. Vaghodiya, Dist. Vadodara run by Muni Seva Ashram.	30	02668-268010 268004
40	Vatsalya-Mand Buddhini Balaoni Nivasi Shala, At. Po. Dormor, Ta. Sankhada, Dist. Vadodara run by G.K.T.	35	02665-261526
41	Nav Sarjan Mand Buddhina Balakoni Vishista Shala, Madan Vad, Main Road, Valsad run by Shraddha Cheritable Trust.		02632-234983
42	Bahudha Vikalagata/ Autism, Mansik kshati Dharavati Bahenoni Sanstha, At. Amreli Char Rasta, Surat run by Manav Kalyan Trust, Saklana, Ta. Vadgam, Dist. Banaskantha.		
43	Mansik kshati vali Kanyao Mateni Shikshan & Talim Sanshta, 33, Ratnaprabha Society, Nr. S.R.P. Cam, At. Po. Dist. Kheda run by Rastriya Andhajan Mandal.		
44	Mansik kshativala Kumaro Mateni Shikshan & Talim Sanstha, 141, Laximnagar Bank, Opp. Hospital, Dahod run by Jayshri Marutinandan Kishan Vikas Education Trust, Sukhsar.		02673-220559
45	Mansik Kshati vala Kumaroni Shikshan & Talim Sanstha, Kharvala Road, Rampura, Ta. Bardoli, Dist. Surat run by Universal Welfare Trust of India, Rampura		02622-223194
46	Shri P.N.R. Shah Society for Relief & Rehabilitation & the Disabled, Bhavnagar.	50	278-2570126
47	Jaba Kelavani Trust, Keshav Milavkunj Society, Padara, Dist. Vadodara.		3207174 9825315527
48	Sneh Education Trust, "Laiyara" At. Jayva, Ta. Dhrol, Dist. Jamnagar.		

Appendix-2**List with telephone numbers of Non Government organizations working for Blind Children**

Sr. No.	Name /address of organization	Ceiling	Telephone No.
1	Andha Shala, Ashram Road, Navrangpura, Ahmedabad.	150	26586138
2	Training College for the Teachers of the Blind Ashram Road, Navrangpura, Ahmedabad.	20	26586138
3	Adult Training Center (School) For the Blind, Dr. Vikram Sarabhai Road, Vashtrapur, Ahmedabad.	280	26304070 26300106
4	Brail Press, Dr. Vikram Sarabhai Road, Vastrapur, Ahmedabad run by Andhjan Mandal, Ahmedabad		26304070 26305082 26300106
5	Andh-Apang Bahenonu Chhatrayala, C/o. Andhjan Mandal, Dr. Vikram Sarabhai Road, Ahmedabad.	35	26304070 26305082 26300106
6	Andh-Apang Kalyan Kendra, Jantanagar Road, Ghatlodiya, Ahmedabad-380 061.	200	27412681
7	Andh Kanya Prakash Gruh, Memnagar, Ahmedabad.	165	27490147
8	Shri Andhjan Talim Kendra, Chital Road, Nr. Datt Mandir, Amreli	125	02792-223239
9	Andh Balakoni Sanstha, Amreli run by Shri Lok sevak Sangh, Gadhada, Bhavnagar	50	
10	Smt. M. K. Mehta Pragna Chakshu Vidhyalaya, Dairy Road, Opp. Garden, Palanpur, Dist. Banaskantha.	100	02742-252586
11	K. K. School and Home for the Blind, Nr. Nava Filter, Vidhyanagar, Bhavnagar.	100	02673-2423917
12	Smt. M.B. Jain Andhjan Vidhyalay, Chhapari, At. Borvani Road, Chhapari, Po. Dahod-389 560	60	02673-220013
13	Andh Shala, Old Gov. Primary School, Sector-16, Nr. Garden, Gandhinagar run by Service Asson. For the Blind	35	23238611
14	Shri Andhjan Vividhlakshi Talim Kendra, Aerodrome Road, Jamnagar.	80	0288-566348 566780
15	Shri Andh-Apang Sahkar Kendra, Nivasi Prathmik Shala, Veraval Road, Una, Dist. Junagadh.	60	02873-222574
16	Andh Vidhyarti Bhuvan, Vishavadar, Dist. Junagadh.	50	02878-224716
17	Shri Pragnachakshu (Andh) Sah Shikshan-Vividhlakshi Vidhyamandir, Mangrol, Dist. Junagadh.	50	02834-230962
18	Andh-Bahera-Munga & Apang Bachhaoni Sanstha, Mandavi, Dist. Kachchh.	30	0286-242620

Sr. No.	Name /address of organization	Ceiling	Telephone No.
19	Shri Bhartiya Pragnachakshu Gurukul, Vagheswari Plot, Porbandar-360 575	75	0281-2361650 2361697
20	Shri V.D. Parekh Andh Mahila Vikas Gruh, Dhebarbhai Road, Rajkot-360 002	75	0281-2223985 2369819
21	Andhajan Chhatralaya, At. Opp. Kanta Stri Vikas Gruh, Nr. Hanumanji's Dera, Rajkot.	35	0261-2669480
22	Smt. Ambabahen Manganlal Andhjan Shala, Shri Shreyadevi Bhagirathi Andh Kanya Chhatralaya, Ghoddod Road, Surat.		
23	A. M. Andhjan Shala, Ghoddod, ;Surat-07	100	0261-2669480
24	Kum. Vinodabahen K. Shah Andh Mahila Kelavalni Kendra, Nr. Lok Vidhyalay, Muli Road, Surendranagar run by Pragnachakshu Mahila Sevakunj Samiti	60	02752-256910 255195
25	Shri M.T. Doshi Andh Vidhyalay, Nr. New Junction, Surendranagar.	75	02752-222132 220640
26	Andh Balaoni Shala, 30, Goya Gate Society, Pratapnagar, Vadodara run by Lions Blind Girls Welfare Center Trust.	40	0265-2437254
27	Chakshu Vihin Kumar Chhatralaya, Civil Hospital Road, Nanakvada, Valsad, run by National Association for the Blind	70	02632-251459
28	The Tata Agricultural & Rural Training Center for the Blind, Fanasa, Dist. Valsad		02638-716369
29	National Association for the Blind, Valsad Dist. Branch, Chakshu Vihin Chhatralaya, Nankavad, Valsad.	95	02632-251459

Government central Press, Gandhinagar.